Biblioteca Centrală
Universitară
Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă !

LUCEAFĂRUL

ANUL VII — Nr. 11 (144) — 23 MAI 1964 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, la două săptămîni — 12 PAGINI — 1,50 lei

PRIMĂVARA ARGHEZIANĂ

Neostenit de muncă, nepărăsit de har, suflet în sufletul poporului său, Tudor Arghezi a adus veșnicia-n clipă și-a sădit clipa-n veșnicie, oprind timpul în amiaza unei eterne tinereți.

Vîrsta poetului nu-ncape în calendar.

Nu vrem să știm cîți ani împlinește fiindcă vedem cum împlinește necontenit o viață de creator desăvîrșit.

Calendarul măsoară timpul care trece ireversibil, viața creatoare măsoară timpul dimensionat spre viitor, în veșnicie. Cîți ani să fi avut cel care-a zis întîia oară doinci, doină, și dorului, dor ; cîți ani să fi avut Meșterul Manole..? Cine poate ști și cine-ar vrea să știe ?! Lor le cunoaștem vîrsta durată în fapte și-n creația necontenit tînără. Așa-l vedem și pe Arghezi, fără vîrstă, într-o sublimă tinerețe spirituală. Și citim săptămînal versurile de-o prospețime tulburătoare, de-un inedit fascinant, exprimat într-un ritm așezat și solemn, ce are vraja zilnicului răsărit de soare. În sensul acesta înțelegem și afirmația poetului care se socotea un debutant cu fiecare poezie.

Tudor Arghezi este, fără îndoială, sinteza spirituală cea mai înaltă și expresivă a poeziei românești contemporane, care se împlinește strălucit pe coordonatele vremii noastre socialiste.

Din perspectiva înaltelor idealuri contemporane a făcut să vibreze în versurile sale marile idei și sentimente ale contemporaneității, a descifrat taine dintotdeauna ale omului, zăvorîte vreme îndelungată cu misterele idealismului, a valorificat, ca nimeni altul, noi potențe ale limbii românești și a exprimat magistral atașamentul deplin la viața nouă a poporului, la politica înțeleaptă a Partidului.

Profund național și popular, Arghezi stă astăzi, spre mîndria poporului nostru, alături de marii poeți ai lumii. O bună parte a creației sale exprimă sentimentul fericit ale împlinirii propriu, laolaltă cu împlinirea destinelor poporului din care face parte. Sentimentul acesta e, neîndoielnic, izvorul permanentei tinereți a creației argheziene. În lacrima fericirii percepem mai exact ușoara melancolie care aburește uneori pește cristalinul versurilor sale.

Exemplu de dăruire și de muncă, scrutor-cetățean, el este o pildă nobilă pentru generația tînără, pentru condeiele strînse în jurul revistei „Luceafărul" care-i urează, în astă primăvară argheziană, din adîncul sufletului, viață lungă, sănătate și fericire !

I. D. BĂLAN

Nina CASSIAN

Întrecere

Vom fi împreună cu toții
la confruntarea de sentimente.
Vom decora pădurea cu emoții
și zăpada cu gesturi incandescente.

Fiecare se va-ntrece cu celălalt
în a iubi și a fi iubit,
în a atinge graficul cel mai înalt
în chipul cel mai desăvîrșit.

Iar la-ncheiere, nu vom primi
alt trofeu, altă răsplată,
decît inima noastră recuperată :
dovada că sîntem vii.

Rodica IULIAN

Cîntec la apa Moldovei

Moldovă, rîu poet,
împrietenit cu caii de la Dragoș,
Moldovă, Moldă, apă de popas,
cristelniță pentru botez de țară,
primește-ți descălecătorii
veniți pe lumea ta, a doua oară.
Un veac de rîu — sînt douăzeci de ani,
un veac al tăietorilor din codru,
încrucișează apele, Moldovă,
cu punți jucate-n cîntecul țapinei.
Mîndrește-ți valea ta cu oameni —
și vei întineri, tu limpezime !
Cîntă Moldovă, seara,
cînd soarele își leapădă lungi umbre gînditoare
pe frunți și obcini.
Ce-a fost mai viu
în viul apei tale,
adie lîngă focul tăietorilor de arbori.

Scurt tratat de estetică a lemnului

Singurătate, turnuri austere,
lemn izolat medieval,
exiluri mari de conifere
pentru abia un brad real,

și sori închiși fără de vină,
în trunchiul schilodit, să fie
doar lăcrimata elegie
a morții de la rădăcină,

tu, lasă-ți lemnul să îndure
ceea ce lui i se cuvine —
mușcatul dulce de secure,
ca pe cunoașterea de sine,

tu, sorii ficși în solitudini
lasă-i din fibră, din nervură,
menind acestor latitudini
arbori de pîine și gravură,

și lacrima-ți, ce nu se știe
vitraliul unui ochi absent,
o vom filtra prin ochi mai lent
— culoare și polifonie —

vom învia în rami aduși
ecoul bistrițelor frînte
de țapinari și dălcăuși —
și vor începe să cuvinte

foștii copaci medievali,
păduri de punți eliberate
din turnuri de singurătate,
cu arborii egali, egali...

Vino...

Vino lîngă foc, e noaptea lungă,
ard năluci din visele pădurii
și mă-mbăt prea singură și trist
cu alcoolul brazilor, pierind.
Vino, vom trezi sălbăticiuni
la un corn de vînători, văratec,
vom aduce-n goane pătimașe
umbre lenevoase mari de urși,
viscol de mistreți, orbind în goluri,
și gotcani frenetici, ucigași,
lesul răsăritului tîrîndu-l
cu penetul sîngerat, în sihle.
Iară tu să stai și să asculți
verile pădurii-n pradă mare,
pe cînd fulgi vor atîpi desculți,
ispitind cu somnul lor și focul —
și tristețea albă.

Vino lîngă foc, mi-e noapte lungă.

SINTEZE:

O ETAPĂ IMPORTANTĂ A POEZIEI NOASTRE CONTEMPORANE

A vorbi de căutările și realizările poeților tineri, presupune și o firească încadrare a lor într-un proces poetic mai cuprinzător. Este necesar să ne referim, în primul rînd, la confrații și predecesorii imediați, adică la o serie întreagă de alți poeți, în plină afirmare și dezvoltare, relativ încă tineri și ei, care constituie veriga cea mai apropiată cu scriitorii mai vîrstnici — toți la un loc definind fenomenul complex și dinamic al literaturii noastre realist-socialiste. Poeții asupra cărora voim să ne oprim nu au calendaristic vîrsta patriei noi, dar au păsit în viață și au trăit, și ei, cu întreaga lor ființă morală și intelectuală, în condițiile social istorice ale marilor transformări revoluționare și ale realizărilor măreție ale socialismului în țara noastră. Ei se află în clipa de față pe poziții de conștiință, de muncă și de cultură, pe care și le-au cucerit prin străduințe și merite reale și sînt factori activi ai mișcării noastre literare. Fiecare are în urma lui un volum de versuri sau două, ori mai multe. Nicolae Labiș — care ar fi împlinit acum cam același număr de ani ca ei — nu este nici un precursor, nici un prototip al lor, ci, dacă se poate spune așa, un pre-contemporan al lor, din punctul de vedere al desfășurării principale a activității lui. Poetul „Luptei cu inerția" se află, literar vorbind, printre acești lirici — rămînînd însă el însuși, ca de altminteri fiecare din ei. Desigur, Labiș, ca printr-un presentiment, „a ars etapele" proprici sale dezvoltări și a avut o înflorire oarecum explozivă, care l-a compensat, spre a spune astfel, de nenorocul de a nu fi azi în arenă împreună cu acești Ajaxi și Diomezi ai versului nostru, care stau pe undeva prin imediata apropiere a Ahililor și Odiseilor.

Universul liric al acestor poeți, despre care vorbim, este legat profund de noua realitate socială, de participarea lor ca oameni, ca cetățeni și ca luptători — ca inteligențe și ca sensibilități — la mersul înainte, la construcția socialismului în patria noastră. Totodată acest univers apare particularizat în accente și viziuni, în idei și sentimente, în intuiții și experiențe, ca și în mijloace de exprimare, care le sînt proprii. Spre deosebire de cei tineri cu totul, pe acești poeți este mai dificil să-i reducem la un numitor comun, în ciuda unei anumite asemănări „de etapă" care există între ei, mai ales că toți se află angajați din ce în ce mai deplin pe drumul — ales de fiecare după structura sa — de a îmbogăți conștiința epocii lor, prin contribuția artistică.

Dezvoltarea poeziei românești în ultimele două decenii a înregistrat, în mod vădit, o laborioasă frămîntare, o adevărată luptă cu orice fel de inerție, spre a parafraza cuvintele lui Labiș, și aceasta s-a întîmplat prin condiționarea împrejurărilor social-istorice, prin natura lor revoluționară. Estetica marxist-leninistă presupune acest proces de reînnoire continuă a literaturii, din care face parte, între altele, efortul pentru cucerirea dimensiunii de personalitate, de varietate și calitate artistică, drept exigență a reflectării multiple și cît mai profunde a realității.

Poeții cei noi aduc — în raport cu confrații lor care au trecut de patruzeci de ani, — „vîrstă teribilă cînd devii ceea ce ești" — o „poetică" fără îndoială diferită, explicabilă prin însăși evoluția firească, organică, a poeziei. Ni se pare că ei au ieșit, cei dintîi, din pericolele cursivității grandiloc vente, din acela al amănuntului concret excesiv și acela al epicului desfășurat prea mult, ca trăsături proprii unor anumite tendințe anterioare ; ei au coborît mai mult în interioritatea lor, spre a găsi însă acolo accente mai spontane și mai concis colorate, mai neprevăzute și noi, mai aderente la ramificarea și complexitatea vieții și societății socialiste și mai conforme cu procesul de închegare a conștiinței omului nou, structural în sine însuși. Faptul a dat și fizionomiilor lor artistice o neîntîrziată și vădită diversitate. „Poetica" lor, cu alte cuvinte, s-a dovedit mai autogenă, ilustrînd concret — istoricește — potențialul metodologic funciarmente bogat al esteticii marxiste.

Însăși apariția lui Labiș demonstra — într-un mod oarecum abrupt, dar iluminator și puternic — acest fapt. Moldovenismul liric de vibrație gravă al acestui poet, și un întrinsec zbucium precoce, convertit și salvat pozitiv într-o cucerire, superioară acestei stări, de armonie și meditație, se înfățișează, la el, coexistente cu reflexul viu și combativ al realităților istorico-sociale și ideologice contemporane lui, conturînd totodată o personalitate izbitoare. Cumpăna dialectică a conținutului și formei este bine ținută în această mînă încă așa de tînără.

Ceea ce, pe de altă parte, ni se pare a deosebi pe poeții care fac obiectul rîndurilor de față, de confrații lor cu totul tineri (asupra cărora ne-am oprit de curînd), în ce privește atitudinea față de poezie, ni se pare a fi tocmai un accent și un echilibru timpuriu de personalitate artistică. Acest fapt se arată între altele printr-o evitare instinctivă a „condeiului aventuros", devenit la cei din urmă prea adesea o adevărată componentă a mentalității poetice, fie sincere, fie mimetice. Desigur, într-un anumit sens, condeiul poetic este prin sine „aventuros". El presupune, fără îndoială, găsirea unui drum nepreväzut și personal spre adevăr. Dar poezia are o logică interioară foarte strictă, chiar dacă ea se exercită prin „salturi de prepelită", cum spunea mai plastic un critic literar, atinse pe cale de personalitate, adică de viziune și temperament personal. Arabescurile propriu-zis aventuroase, ale multor versuri din operele celor

Dragoș VRÎNCEANU

(Continuare în pag. 11-a)

UN MANUSCRIS EMINESCIAN PREA PUȚIN CUNOSCUT

●

PERPESSICIUS, EXEGETUL ȘI EDITORUL LUI EMINESCU

●

AGENDA FESTIVĂ: EMINESCU

JURNAL DE LECTURĂ

BALADE POPULARE ROMÎNEŞTI

Ediţia antologică a lui Al. I. Amzulescu: „Balade populare romîneşti" (vol. I—III) îmbogăţeşte literatura folcloristică românească cu o primă şi necesară sinteză asupra baladei noastre populare.

Al. I. Amzulescu a început studiul baladei populare româneşti cu ani în urmă, publicînd în „Revista de folclor" unele lucrări cu caracter monografic asupra unor piese epice ca: „Balada anului 1907" şi „Ion şi Marea", abordînd în acelaşi timp şi unele probleme de stilistică şi poetică populară. Pregătirea îndelungată se face simţită în rîndurile dense, în observaţii şi păreri personale din studiul introductiv. După ce subliniază importanţa baladei şi stadiul actual al cercetărilor, autorul trece la discutarea baladei „ca gen" şi a valorii ei ideologice, arătînd meritele înaintaşilor în culegerea şi studierea baladei, discutînd problema controversată a apariţiei şi căilor ei de dezvoltare. Autorul preia în mod critic acele aspecte din contribuţiile teoretice mai vechi sau mai noi (G. Dem. Teodorescu, N. Iorga, D. Caracostea, P. P. Panaitescu, I. C. Chiţimia, A. Balotă etc.) care au împins înainte cercetările asupra baladei populare la noi. Se evidenţiază în mod deosebit pasajele din studiul introductiv care discută de pe poziţii noi problema istoricităţii baladei, contribuţia la cunoaşterea stadiului actual de evoluţie a genului şi capitolul despre clasificarea baladei. Volumul I mai cuprinde „Indicele tematic şi bibliografic", cu rezumatele tipurilor de balade şi trimiterile bibliografice la variantele din diverse publicaţii. Lucrarea continuă cu o selecţie de piese reprezentative pentru fiecare tip în parte. Textele din volumele II şi III sînt alese cu aceeaşi exigenţă artistică, conferind lucrării un caracter mult mai larg decît o exegeză care să reţină numai atenţia specialiştilor. Pentru întîia oară cititorul are astfel în faţa sa un tablou de sinteză al baladei noastre populare.

Lucrarea lui Al. I. Amzulescu cuprinde şi unele observaţii care pot da naştere la discuţii. Astfel, cineva poate să nu fie de acord cu punctele clasificării sau să nege chiar nevoia clasificării de acest gen, altul poate socoti că o piesă ar fi meritat să ocupe o altă poziţie decît cea pe care o are în schema stabilită de autor, sau să considere mai potrivit titlul de „Indice tipologic" decît cel de „Indice tematic". În sfîrşit, s-ar putea contesta caracterul de „ediţie critică", pentru că nu sînt date toate variantele, sau pentru că autorul s-a mărginit numai la explorarea colecţiilor (volume şi broşuri) nu şi la periodice, arhive şi manuscrise. Părerea noastră este însă că la toate aceste observaţii răspunsurile pot fi aflate în însuşi cuprinsul lucrării, chiar dacă autorul o consideră cu modestie „o sinteză provizorie şi limitată".

În momentul cînd va apare Bibliografia generală a etnografiei şi folclorului românesc, alcătuită de Institutul de etnografie şi folclor (primul volum a fost predat tiparului), cînd se va cunoaşte cuprinsul tuturor arhivelor şi manuscriselor din ţară (numai la Institutul de etnografie şi folclor al Acad. R.P.R. se găsesc peste 3 000 de variante nepublicate, după cum arată autorul) lucrarea va putea fi îmbogăţită. La viitoarea ediţie ar fi de dorit ca rezumatele „Indicelui" să fie tipărite şi într-o limbă de circulaţie internaţională.

Ediţia aceasta este, însă, importantă şi în forma ei actuală, nu numai pentru faptul că e un util instrument de lucru destinat specialiştilor, ci şi pentru că deschide un larg orizont asupra epicii noastre versificate şi cîntate. Este, în acelaşi timp, un îndrumar sigur pentru cel care vrea să se orienteze în materialul haotic apărut în colecţiile mai vechi sau mai noi. Se cuvine un cuvînt de mulţumire Editurii pentru literatură, care a tipărit lucrarea la un înalt nivel tehnic şi artistic, dovedindu-ne că preocupările ei pe această linie sînt în necontenit progres.

NICOLAE JULA

Ştefan Gheorghiu: BRĂŢARA

Acţiunea nuvelelor din volumul **Brăţara** se petrece pe fundalul unor mari evenimente sociale. Unul dintre ele este războiul (**Brăţara**), Haosul, condiţia tragică a împrejurărilor, afacerile veroase îl îmbogăţesc pe Villy, patronul unui atelier de proteze. Paralel cu zugrăvirea personajului specific acelor vremuri tulburi, Ştefan Gheorghiu evocă atmosfera generală, schiţînd cîteva reuşite scene de masă (invalizii cerîndu-şi protezele, muncitorii refuzînd să lucreze pe maşini furate etc.).

Reţinut însă prea mult de aceste scene, autorul pierde din vedere pe eroul principal al nuvelei, un tînăr ucenic; multe din comportările acestuia sînt oarecum subînţelese şi nu explicate, ca de exemplu, primirea lui prea pe neaşteptate în cercul ilegaliştilor din atelierul unde lucra.

Mediul citadin, familiar scriitorului de altfel, (satul nu apare decît într-o singură nuvelă (**Singur**), îl reîntîlnim şi în nuvela **Amăgiri**. Lică-zugravul, personajul principal al acestela, este pe cît de pitoresc, pe atît de adevărat. Trăind de azi pe mîine în lumea pestriţă a pieţelor, generos dar brutal cînd patima beţiei îl stăpîneşte, el nu se poate ridica deasupra condiţiei unei vieţi mizere; contradicţia dintre puritatea lui morală iniţială şi înrăirea obligatorie la care este supus ajunge să-l distrugă pînă la urmă.

Deşi nuvelele descriu medii diferite, iar povestitorul este de fiecare dată altul, împresia cu care rămînem e că avem de-a face cu un singur personaj narator, urmărit în toate ipostazele lui, de la copilărie pînă la tinereţe. În felul acesta,

vîrstele biologice nu fac altceva decît să creioneze un univers moral unitar, fiecăreia dintre ele corespunzîndu-i o anumită etapă de înţelegere, mereu îmbogăţită. De la revolta fiului de ţărani oropsiţi din **Singur** şi pînă la integrarea în rîndurile comuniştilor din **Brăţara**, de la peregrinările prin mediul muncitorilor pauperi din **Amăgiri** şi pînă la înţelegerea sensului istoriei din **Dimineaţă de august**, eroul acesta ipostaziat în diferite personaje devine reprezentativ pentru o categorie socială mai largă, aceea care s-a alăturat luptei de eliberare din ţara noastră.

În cele patru nuvele, **Singur, Amăgiri, Brăţara, Dimineaţă de august**, reunite sub titlul uneia din ele, predomină elementul autobiografic, întîmplările fiind prezentate la persoana întîi.

Autorul posedă o bogată experienţă de viaţă, evidentă în materialul de fapte, transpus însă în pagină nu îndeajuns de prelucrat. Zugrăvirea comodă în albnegru a realităţii limitează viziunea naratorului, o schematizează. În prima nuvelă, **Singur**, atmosfera din trecut a unui sat din cîmpia dunăreană este înfăţişată livresc, pe tipare preconcepute.

Portretele personajelor sînt uneori uşor de recunoscut, conturate din linii elementare, comune. Se impune, în genere, un mai mare efort de concentrare şi de extragere a esenţelor.

GRIGORE HAGIU

Ştefan Aug. Doinaş: CARTEA MAREELOR

După o categorisire **ad-hoc**, sînt unii poeţi care încarcă momentul concret sau imaginativ cu poezie, adică vibraţie şi idei, şi sînt alţii care îl „descarcă" de poezie, transferind-o versurilor, sporindu-le puternic emoţia. Exemplul pentru ultima categorie — cel mai proaspăt în ordinea lecturilor — poate fi văzut în cartea Anei Blandiana, **Persoana întîia plural**.

Ştefan Aug. Doinaş cred că este un „încărcător", un foarte inteligent şi laborios poet-cîntăreţ, provocator, prin efect, de maree lirice. El singur se vede astfel: **„...voi pune-n pomi, ca-n mîna unor stîngaci copii, / pitice instrumente, lăute străvezii, / viori mascate-n zvonul pe care-l face floarea, / şi care cresc, secrete, o dată cu cîntarea"** (**Patetice viori**).

De obicei poeziile lui Ştefan Aug. Doinaş au „subiect" (exclusiv cele de dragoste), aş spune, mai precis, au un nucleu epic potenţat cu multă sensibilitate. De asemenea — încă un argument care să confirme ipoteza clasării de mai sus — poetul se comportă cu versurile precum un orfevru cu bijuteriile, indiscutabil semn al unei mature şi, după cîte ştim, îndelungate activităţi lirice.

Dar nu de puţine ori o mecanică prea simplă de alcătuire a ansamblului metaforic produce versuri statice, pur narative (**Omul cu dalta, Acord, Agronomii, Dialog cu şoimul şi vulturul** ş.a.), ceea ce nu se întîmplă în sonete sau în stanţe. Cinci sonete închinate lui Goethe, sub titlul **Copacul din Weimar**, sau **Cenuşa vie, Nimic, Sonetul fluviilor**, mă determină să afirm că Ştefan Aug. Doinaş este un excelent sonetist, stăpîn pe drumul şi greutatea ideii prinse în această formă fixă. Mi se pare interesantă, încă din sonete, la Ştefan Aug. Doinaş preocuparea pentru impunerea unei concepţii filozofice şi poetice asupra vieţii, asupra problemelor eterne, pregnant optimiste. Simţi, prin ceea ce stă la temelia cărţii, că poetul a filtrat din istoria culturii — lucru mai puţin frecvent la liricii vîrstei „entuziaste" — acele victorii ale gîndirii care de fapt stau şi la baza eticii comuniste; el, înălţîndu-şi pe acestea o viziune lirică proprie.

Poetul e un umanist de echilibru şi cultură clasică (vezi accentele hesiodice ale poeziilor rustice sau renascentismul tonic din ciclul erotic, cu îndrăznele profunzimi de idei), „neadmiţînd" moartea, slăvind veşnicia faptei, „oameni şi uneltele lor", luptînd împotriva timpului: **„Nu, timpul nu ucide. El pune în genunchi / distanţa fără margini, etapă cu etapă. / Şi fapta tîşneşte din lut, precum un trunchi / la sevele căruia vin vulturi şi s-adapă"** (**Maturitate**).

Poezia **Memento** este definitorie în această privinţă: **„Să treci prin timp, să nu te-ntrerupă timpul! / Să-l scuturi de pe umăr, să-l dezbraci / cum îşi dezbracă frunza anotimpul, / şi viţa — arcul gol de pe araci. / Dar strugurii, culeşi pe rînd cu mîna, / şi fructele să fie tari şi dulci, / ca gura ta să-mbete-n somn ţărîna / cînd o să-ţi vie vremea să te culci"**.

O altă ipostază a volumului **Cartea mareelor**, pe lîngă cea antecedentă — poezia de idei, complementară însă acesteia, ni se relevă în **balade**. Baladele lui Ştefan Aug. Doinaş sînt adevărate **planetarii**. O simplă deplasare nocturnă cu troleibuzul dă poetului senzaţia multiplelor acţiuni concomitente din universul citadin şi cosmic (**Balada şoferului de troleibuz, Balada schimbului în natură**, mai puţin reuşita **Baladă a străzii**, sau **Odă la floarea soarelui**, pe care o consider tot baladă).

Această solidaritate a poetului cu alte emisfere ale lucrurilor, ale lumii şi ale istoriei, (e memorabil **Drapelul** din subcapitolul de ciclu, **Calea Griviţei 1933**) nu e altceva decît corolarul unei mari dăruiri. O vor confirma cu mai multă bogăţie, fără îndoială, viitoarele volume.

M. N. RUSU

Fotografia: DAN GRIGORESCU

NOTE

CU TOTUL REMARCABIL ni s-a părut studiul lui Aurel Rău despre Ion Pillat, publicat de revista Steaua nr. 4. Autorul, el însuşi un poet de admirabile resurse, practicînd versul nobil nedidacticist, cu ample rezonanţe în subtext, evocă figura unuia dintre cei mai dotaţi versificatori ai noştri, cam neglijat de critica literară. Studiul ar putea figura cu cinste în fruntea unui volum pillatian, aşteptat de multă vreme de către cititori.

DISPUTA MAI VECHE a unora dacă observatorii beletristicii trebuie să fie dublaţi şi de fini scriitori sau nu?, este ilustrată într-un fel şi de Paul Georgescu în cronica sa la volumul lui G. Călinescu: „Viaţa lui Mihai Eminescu". Contaminat de intelectualitatea autorului „Istoriei literaturii române", colegul nostru ne serveşte cîteva mostre de exprimare voit doctă din care alegem, la întîmplare: „Toată desfăşurarea demonstraţiei ne duce nu la un pesimism ireductibil şi congenital, ci la un decepţionism social, în faţa unei lumi strîmb alcătuite". Mai departe: „Tragicul subconştientului, demoniacul nu-l atrag; în faţa regiunilor obscure, scriitorul devine rece, ascuţit, refugiindu-se în documente ca pe un dig în faţa puhoaielor". Şi, în sfîrşit: „Astfel spus, sfera criticii şi cea a literaturii se suprapun pe o bună porţiune a suprafeţei lor". Dacă adăugăm şi alte perle din aceiaşi cronică, cum ar fi: „Fiinţa de excepţie" „izolarea ermetică a creaţiei" etc., etc. avem imaginea unei elaborări grăbite, dacă nu ridicole pe alocuri, ceea ce la un om care dă lecţii literaţilor nu prea stă bine. Greu mai e cînd spiritul o ia la vale...

AŞ SPUNE UN CUVÎNT BUN despre noua formulă grafică a revistei Albina. Acestei ţinute îngrijite nu i-am strica vreo cîţiva colaboratori mai de nădejde şi renunţarea la o mediocritate a textului ce a devenit supărătoare.

FOARTE INTERESANTĂ ni se pare discuţia găzduită de revista PRESA NOASTRĂ în privinţa creşterii nivelului tehnic al ziarelor şi revistelor noastre. O serie de specialişti şi-au şi spus cuvîntul şi aşteptăm şi pe viitor angajarea unor conversaţii pe teme ca: „Limba publicaţiilor", „Este ziarul o creaţie de o singură zi?", „N-ar trebui ca revistele noastre să nu mai semene între ele? Adică să nu mai folosească aceiaşi desenatori, acelaşi caracter de litere?"

FEREŞTE-MĂ, DOAMNE, DE PRIETENI — Îţi vine să exclami după ce citeşti rîndurile îndesate şi enervate, publicate de GAZETA LITERARĂ la rubrica Alb-Negru, rînduri în care (a cîta oară?) fiinţa spirituală a scriitorului N. Velea este apărată cu înverşunare de un anonim. Criticul V. Ardeleanu este tras de urechi pentru că a declarat sus şi tare că nu-i plac toate schiţele (opt la număr) publicate de apreciatul nostru prozator. Îndrăzneala sa fără margini este cînd persiflată, cînd sancţionată pe un ton peremptoriu într-o lungă, secvenţă ce-i este dedicată. Cum criticul clujan nu se află la prima mustrare acordată de către săptămînalul bucureştean, ne întrebăm ce soartă grea îl mai aşteaptă în viitor? De altfel zelul secţiei de critică al „Gazetei literare" se manifestă de multă vreme într-o direcţie foarte precisă, tinzînd spre certificarea unei singure şcoli literare în materie de proză: proza analitică. *Cine greşeşte şi încearcă şi altfel, o păţeşte. În altă ordine de idei: cineva făcea amuzat socoteala că N. Velea a scris în total vreo 150 de pagini. Exegeţii săi au trecut în ce priveşte comentarea lui de volumul a cîtorva volume de critică literară. Dacă ceea ce se spune despre colegul nostru ar fi interesant, tare ar ji bine! Am mai învăţa şi noi cîte ceva, dar parcă miroase niţel a tămîie! Şi pe urmă, de unde obiceiul ăsta de a arunca din şa pe cei ce nu sînt de aceiaşi părere cu tine?*

NE-A PLĂCUT ultimul număr din Iaşul Literar (nr. 3), interesant alcătuit, tipărit cu o îngrijire grafică şi cu o acurateţa ce trebuie neapărat subliniate. Am adăuga, de asemenea, că acest sentiment de satisfacţie l-am avut şi la lectura ultimului număr al revistei timişorene Orizont, pornită de anul acesta pe un drum nou.

În efortul general de a da cititorului lucruri cît mai bune, străduinţele celor două redacţii sînt cu totul lăudabile.

Eugen BARBU

cronica literară

Desen de SILVAN

FACEREA LUMII de EUGEN BARBU

Se poate afirma că scrisul lui Eugen Barbu nu se bucură întotdeauna de o dreaptă cumpănire a aprecierilor critice. Cînd nu se face simţită o anume atitudine rezervată — la „Prinzul de duminecă" unii cronicari, titulari de rubrică, s-au ferit să-şi exprime în scris opiniile —, creaţiile sînt analizate cu un vădit parti-pris, alimentat în bună măsură de temperamentul bătăios al scriitorului, de notele sale buclucaşe, ori, vorba lui Ion Lungu din „Tribuna", de o „vitalitate agresivă". Dacă mai adăugăm faptul că printr-un concurs de împrejurări, unele opere („Şoseaua Nordului", „Prinzul de duminecă") au servit doar ca material ilustrativ pentru discuţii pe teme generale (discuţii importante, dar care nu puteau cuprinde întreaga semnificaţie a operelor), iar „Groapa", lăudată în cor de critici, cu ocazia reeditării, fusese strivită la apariţie de tot felul de etichetări infamante, avem atunci motive să vorbim despre duritatea cu care acţionează în cazul lui Eugen Barbu acel vechi adagiu privitor la soarta capricioasă a cărţilor.

„Facerea lumii" a fost recenzată cu promptitudine şi fără a sluji drept cobai pentru diverse experimente teoretice. Nu lipseşte însă nici acum o anume înverşunare, predispoziţia către exagerări şi polemică. Supunerea la obiect a cronicilor oferă, totuşi, posibilitatea schimbului de argumente, de aceea, prin rîndurile de faţă, intervenim în discuţii, pledînd pentru o atitudine obiectivă, de respectare şi determinare a adevărului.

„Facerea lumii" dezvăluie o faţă nouă a scrisului lui Eugen Barbu. După ce se arătase evocator-poet în „Groapa", creator de subiecte dramatice şi palpitante în „Şoseaua nordului" şi în „Prinzul de duminecă" (într-atît încît se păruse că s-a statornicit definitiv într-o proză de acţiune căreia îi şi făcuse elogiul cu ocazia unei discuţii din presa literară), iată-l în acest ultim roman stăpîn pe arta de analist. (Domeniul nu-i era cu desăvîrşire necunoscut, cum s-a afirmat. Cine a citit povestirea „Munca de jos" a putut admira mai de mult acuitatea analitică cu care prozatorul înfăţişase procesele sufleteşti ale unui tipograf — acesta este mediul muncitoresc preferat — care se reintorcea la maşina sa după ce ocupase un post de răspundere).

Noutatea cu care se prezintă „Facerea lumii", pentru cei familiarizaţi cu literatura lui Eugen Barbu, cuprinde şi alte aspecte. Folosind resursele stilului indirect liber, cartea ia adesea forma unor monologuri patetice, în care cuvintele se îmbulzesc şi fierb, într-o ordine adesea discontinuă. Scriitorul nu mai manifestă aici voinţa stilului poetic. Nu regăsim acel echilibru şi acea decantare a expresiei. Stilul este mai febril, cumva răsucit, tulburat, cu repetări de cuvinte şi asperităţi. Sub acest raport „Facerea lumii" este mai puţin „bine sorisă" decît alte creaţii. Acesta este însă un mod de a spune, întrucît poezia, în noua ipostază, erupe cu mai multă vigoare, plină de tumult. Simţim în carte o tensiune continuă, o febră, în concordanţă şi cu tinuta ei polemică. „Facerea lumii" îmi apare a fi prima operă care corespunde mai exact profilului adevărat al scriitorului. Eugen Barbu a fost văzut adesea ca un simplu făurar de imagini plastice, a cărui supremă ambiţie ar consta în reproducerea realităţii cu toate culorile şi aromele ei. Nu este însă numai atît. Demonul polemicii îl stăpîneşte. Delimitările şi opoziţia — iată cadrul în care, cu vădită plăcere, expune adevărurile. Descoperim uşor în „Facerea lumii" trăsături polemice, important este însă că acest spirit guvernează însăşi alcătuirea interioară, configuraţia ei specială.

Acţiunea romanului este situată în perioada imediat următoare naţionalizării întreprinderilor. Se observă însă că Eugen Barbu n-a dorit doar să reînvie imaginea unor momente de o excepţională importanţă din istoria ţării, ci şi să pună în dezbatere probleme care sînt şi azi de o deosebită actualitate. Condiţiile concrete impun un plus de dramatism, lupta dintre concepţiile şi morala noii lumi cu mentalitatea şi practicile cultivate în trecut îmbrăcînd, în acei ani, forme făţişe şi de o anume gravitate. Ne aflăm în primele zile ale zidirii noii societăţi, cînd atitudinile ferme, actele lucide se întîlnesc cu viziuni utopice, cu bîjbîieli ori rătăciri tragice, într-un cuvînt, **perioada „Genezei"**, cînd de abia se despart apele de uscat, întunericul de lumină.

Pe un asemenea fundal se conturează cu expresivitate figura lui Filipache care, aşa cum am subliniat toate cronicile, îmbogăţeşte cuceririle literaturii noastre în ceea ce priveşte tipologia actuală a muncitorului.

Trecut prin şcoala luptei din ilegalitate a partidului şi ajuns după naţionalizare director al tipografiei în care lucrase, Filipache reprezintă tipul noii umanităţi. În modul cum este definit caracterul său se întrevăd accentele polemice de care am pomenit. Filipache nu agreează, întîmpină cu ironie teoretizările inutile, vorbăria, opunîndu-se astfel acelor muncitori, la modă pînă nu de mult în proza şi dramaturgia noastră, care dovedeau plăcerea enormă de a filozofa, împărţind în dreapta şi în stînga sentinţe morale de un didacticism excesiv (**învăţîndu-ne cum trebuie să rîdem, cum să ne comportăm în cele mai diferite împrejurări etc.**).

Nici Filipache nu apare lipsit de o filozofie personală, dar aceasta nu ne e spusă de-a fir a păr, în chip discursiv, ci este implicată în felul său de a fi, reiese din modul cinstit, deschis, bărbătesc în care analizează situaţiile din viaţă şi în care se analizează pe sine însuşi. Cine nu distinge această caracteristică a personajului riscă să nu înţeleagă specificul literaturii lui Eugen Barbu.

Filipache dezvăluie însuşiri care, e sigur, sînt întru totul pe placul autorului. Dăruindu-se integral muncii sale, eroul nu-şi calculează niciodată arderile, avînd oroare de partialitate, de socotelile cuminţi şi atotprevăzătoare. Convins de sinceritatea eforturilor sale pentru demonstrarea înaltelor calităţi ale clasei muncitoare, etica ei dreaptă, profund umană, Filipache nu şovăie să tiească peste unele uzanţe birocratice dînd cu de la sine putere o altă întrebuinţare fondurilor băneşti ale întreprinderii, venind cu iniţiative care unui nou venit pot să-i pară excentrice. O asemenea comportare ilustrează spiritul temerar, de „neglijare" a riscurilor (i se pare nedemn să se gîndească la acoperirea faptelor sale împotriva unor eventuale acuzaţii) dar, cum lesne se înţelege, şi o mare doză de naivitate. Eroul n-are capacitatea de disimulare, nu ştie să apeleze la forme mai ocolite de atingere a ţelurilor. Reacţiile sale sînt nude. Ceea ce gîndeşte, spune şi face. Particularităţile acestea măsoară întreaga puritate morală a lui Filipache, dar obiectiv ele constituie limite, facilitînd intrigile elementelor carieriste din întreprindere şi astfel îngreunînd victoria adevăraţilor în slujba cărora el se află.

Autorul tratează realist figura eroului, neascunzîndu-i insuficienţele cu consecinţele lor. Filipache face parte dintre acele caractere, întîlnite des pe atunci, care-şi au concentrată întreaga lor energie într-o singură direcţie, sînt mistuite de o unică preocupare, fără a fi capabile să-şi domine într-adevăr actele şi să îmbrăţişeze o multitudine de planuri ale vieţii. De aici o anume unilateralitate, care explică lipsa de comunicare a eroului, de la un moment, cu colectivul de muncitori, sau, şi mai grav, ignorarea dificultăţilor ivite în existenţa sa familiară.

Iată probleme legate de metodele şi stilul de muncă al unui comunist, conducător al unei unităţi muncitoreşti, şi pe care Eugen Barbu le ridică, fără însă a expune didactic şi explicit „morala" oferită de exemplul personajului său.

Ca termen contrar lui Filipache, în roman este prezentat Anghel. Unele puncte comune ale biografiei (amîndoi proviri din lumea amestecată a mahalalei, au avut o copilărie tristă — primul este fiu de gunoier, celălalt de lucrător la „serviciul barometric" —, sînt de meserie tipografi, iar după naţionalizare ajung în conducerea întreprinderii) subliniază opoziţia existentă între aceste două personaje. Filipache este un om integru, dintr-o bucată, „are caracter", în sensul că fizionomia sa morală oferă o unitate, în vreme ce Anghel este lipsit de un ax moral, n-are o dominantă interioară, în el coexistă porniri, sentimente contrarii; primul este „simplu" sau, ca să ne exprimăm astfel, normal, celălalt, complicat şi bizar. Deosebirea fundamentală mi se pare însă că rezidă în aceasta: Filipache găseşte în acţiune, în muncă, suprema satisfacţie a existenţei, în timp ce Anghel, oricît de entuziast ar fi pentru o perioadă în activitatea sa, rămîne cu o poftă nesatisfăcută după plăcerile uşoare ale vieţii. Premiant în şcoala primară, dar neavînd posibilitatea de a urma mai departe şi a deveni „cineva", slab fizicesţe într-un cartier de bătăuşi, îndeplinind diferite munci ocazionale (chelner, taxator pe o maşină) şi devorînd cărţi luate cu împrumut, lipsit de curaj, de iniţiativă, dar ars de dorinţe nemăsurate, în acest personaj se adună ambiţii şi instincte refulate, amplificate apoi şi atîtate de o infirmitate. Prin unele trăsături, Anghel se apropie de psihologia outsider-ului, prozatorul vrînd să arate, împotriva concepţiilor idilizante, că muncitorimea cu clasă nu are o sferă închisă, putînd să atragă elemente din diferite grupuri sociale care aduc mentalitatea lor pestriţă, sau, cum se spune în „Facerea lumii", mahalaua n-a dat numai luptători, profeţi şi poeţi, ci şi „vagabonzi, criminali... dezertori, pierde-vară".

S-a contestat valabilitatea generală a acestui personaj pe motiv că autorul este prea pornit împotriva lui, făcîndu-l cumulard a tot felul de păcate. Nu se poate însă restrînge libertatea scriitorului de a trata cum vrea personajele sale — cu înţelegere, cu intelectuală curiozitate sau... polemic. (E inutil să mai invocăm în acest sens exemple ilustre) Eroarea s-ar fi comis dacă autorul ar fi conceput static personajul, înfăţişînd ca ceva dat lista de defecte. Dar nu se întîmplă aşa. Există o dialectică a istoriei pe care o prezintă biografia lui Anghel, prin indicarea rădăcinilor sociale şi psihologice (copilăria este descrisă cu o forţă a adevărului copleşitoare). Iar dacă personajul va ajunge către sfîrşit să comită un şir întreg de fapte negative, aceasta se petrece conform logicii „imanente" a caracterului său, care, o dată pornit pe calea dezagregării, declanşează seria reacţiilor în lanţ.

Această supunere a lui Anghel în faţa avalanşei pornirilor rele, împăcarea sa cu „fatalitatea" descompunerii morale (a se vedea amorul plin de amăgiri voite şi umilinţe faţă de metresa lui Bazilescu), sînt bine descrise; trebuie însă observat că unele din intrigile personajului la adresa lui Filipache ne apar facile. Luate fiecare în parte, aceste două personaje sînt pe deplin viabile, dar în confruntarea lor directă, mai ales către sfîrşitul cărţii, intervin situaţii convenţionale sau de insuficientă adîncime a observaţiei. Pe de altă parte, unele cronici au cerut, nu fără motiv, ca în desfăşurarea sa conflictul să cuprindă şi aspecte mai dificile, cu întreaga lor ţesătură contradictorie.

Adevărul e că aici lui Eugen Barbu pare a-i juca renghiuri temperamentul său polemic. În pasiunea sa de a imprima un sens cît mai actual întîmplărilor din carte, n-a ţinut seama întru totul de anumite particularităţi de ordin istoric. Citeodată rămînem cu impresia că lupta dintre Filipache şi Anghel s-ar desfăşura în zilele noastre şi nu în anii grei, imediat după naţionalizare. Faptele ieşite la iveală în decursul ultimilor ani, şi constituite de documente de partid, ne vorbesc despre o seamă de dificultăţi obiective de care s-ar fi putut lovi în acea perioadă eforturile lui Filipache.

Enunţînd această problemă, ţinem seama de faptul că Eugen Barbu în romanul de faţă n-a vrut să „construiască", să complice intriga, zugrăvind, ca în unele cărţi mai vechi din literatura noastră, două tabere care se războiesc după un plan perfect, mai dinainte pus la punct în toate detaliile. În „Facerea lumii" compoziţia nu prezintă un caracter „închis", ci unul „deschis". Ultimul act al luptei dintre Filipache şi Anghel — după ce linia deznodămîntului a fost fixată — nu e înfăţişat, după cum rămîn în afara romanului şi ultimele faze din evoluţia altor personaje. În viaţă, vrea să spună autorul, lucrurile nu evoluează totdeauna ca într-un spectacol bine pregătit, rămîn hiatusuri, puncte de suspensie, unele contradicţii se consumă imediat, altele, după ce-au fost luminate, mai au de parcurs etape care se prelungesc dincolo de finalul cărţii etc.

„Facerea lumii" ne comunică în mare măsură acest sentiment al curgerii firesti a vieţii, cu meandrele create de hazard. Defectele semnalate (facilităţi în alcătuirea intrigii) vizează tocmai înconsecvenţe ale acestui mod profund dialectic de a concepe compoziţia unui roman.

Un alt personaj, căruia Eugen Barbu îi acordă un loc important în dezbaterea cărţii, e Eva. Această eroină a provocat criticilor impresii total diferite. N. Manolescu a fost cucerit şi a declarat: „Eva e un personaj excepţional", biografia ei „prin interesul excepţional al personajului, constituie partea cea mai bună a cărţii". Ov. S. Crohmălniceanu, în schimb, n-a fost satisfăcut; acceptînd că „personajul e bine construit şi, în ciuda alogismului reacţiilor sale, are viaţă", i-a imputat un lung şir de slăbiciuni: „din povestea Evei nu se prea pot desprinde idei filozofico-morale mai profunde", „toată istoria fetei lui Filipache" suferă de „lipsa unei acute problematizări". „Întrebarea e însă ce vrea să spună o astfel de poveste... finalitatea întregului episod în cadrul cărţii rămînînd ceţoasă"; sau, în sfîrşit, „toată inconsistenţa morală a eroinei e tratată cu o bizară indulgenţă. Practic, Eva nu merită nici o simpatie, pentru că n-are nimic sfînt".

Fără a fi întru totul de acord cu N. Manolescu — în privinţa felului cum sînt zugrăvite unele peripeţii ale Evei am obiecţii — am rămas surprins de înverşunarea lui Ov. S. Crohmălniceanu la adresa personajului. Că Eva nu ilustrează prin viaţa ei idei filozofico-morale, că nu oferă o „acută problematizare", asemenea caracteristici se pare că nu se circumscriu în specificul literaturii lui Eugen Barbu despre care am discutat. Referitor la finalitatea acestei biografii, după părerea mea trebuie să se ţină seama că romanul „Facerea lumii" este astfel construit încît personajele nu pot fi bine înţelese decît dacă sînt analizate în corelaţie strînsă unele cu altele. Între eroii principali există corespondenţe tainice, ei se definesc şi se clasifică reciproc. Şi aceasta nu numai antitetic, ci şi prin paralelisme. Eva, prin „predestinarea" rătăcirilor ei, se apropie într-un fel de cazul lui Anghel. (Notăm amănuntul că amîndouă personajele sînt victime ale unor „infirmităţi" fizice — Eva suferă de o creştere anormală care-i otrăveşte visurile de viitoare balerină). La fel, Arhire ne apare ca o altă ipostază a lui Filipache, juvenilă, romantică şi, e drept, „schillerizată" — amîndoi sînt într-atît acaparaţi de activitatea pe plan obştesc încît îşi neglijează viaţa lor personală, primul rămîne fără faţă, celălalt e părăsit rînd pe rînd de soţii. (Afirmaţia că Arhire ar putea fi un mic burghez în salopetă muncitorească îmi apare de o violentă nedreptate).

Destinul Evei introduce în atmosfera cărţii adierea unei poezii tragice. Oferindu-i-se toate condiţiile pentru a-şi făuri o viaţă frumoasă şi curată, eroina îşi încurcă existenţa într-un şir de aventuri degradante şi chiar ridicole. Fiică de muncitori, în loc să-şi însuşească mîndria, felul de a fi, psihologia muncitorească, îşi disprefuieşte mediul familial cu traiul ordonat şi mirosul de plumb impregnat în decorul sărăcăcios, aspiră către o viaţă boemă sau plină de huzur; îl întîlneşte pe Arhire şi prin intermediul lui cunoaşte crîmpeie din lupta — cu multe trăsături naive, dar de un romantism irezistibil — a tineretului revoluţionar din acei ani, dar va ajunge iubita unui proprietar de cai cu care este gata să fugă peste graniţă; iar cînd, la sfîrşitul odiseei ei jalnice, îl caută plină de speranţă pe Arhire, află că a murit — astfel se potenţează la extrem această trăire a personajului în veşnic contratimp cu ceea ce e frumos şi înălţător în viaţă.

S-a vorbit în toate cronicile despre poezia care invadează paginile romanului, înţelegîndu-se de cele mai multe ori frumuseţea descrierilor de peisaje. Eugen Barbu vrea parcă să stăpînească realitatea în deplinătatea ei. Nu întîlnim o separare între lucruri şi oameni, ci o comuniune intimă, o interpătrundere. Anghel nu poate fi conceput în afara acelor toamne lungi, cu soare dulce, cu beţiile de o violenţă sălbatică ale mahalagiilor, ori rupt de atmosfera tavernelor vechiului Bucureşti, cu cîntece, cu fum de ţigară, cu chipul tragic al „Calului" suit pe masă şi psalmodiind cîntece de ocnă, ori cu prostituate străniі care se dovedesc alienate mintal etc. Însuşi Filipache, sobrul director al tipografiei, rămîne în amintirea noastră asociat acelui amurg verde cu umbre şi ultime raze de soare, cu frunzele copacilor de un luciu mort, în timp ce trecătorii au un aer beat, de primăvară.

În ceea ce o priveşte pe Eva, voluptatea şi senzualitatea cu care-i sînt descrise peregrinările fi împrumută calităţi pe care eroina pare a nu le avea în aventurile ei.

În „Facerea lumii" viziunea poetică îşi pune pecetea pe toate elementele operei. Personajele principale, cum s-a văzut, se reflectă unele în altele. Descoperim apariţii episodice care se continuă, ca nişte stafete, în panorama vieţii (de pildă, mama rivalului lui Anghel din şcoala primară se aseamănă cu prostituata nebună de care el se va îndrăgosti şi amîndouă, cu secretara lui Bazilescu — acest tip de femeie căpătînd forţa unei obsesii). Se demonstrează o adevărată artă orchestrală a autorului. Destinele oamenilor se încrucişează, uneori prea devreme, alteori prea tîrziu; aspectele luminoase, romantice din construirea noii lumi se întîlnesc — într-o adevărată şi ţintă a contrapunctului — cu cele care continuă moduri de viaţă din trecut, toate la un loc subliniind cu mare forţă de sugestie atmosfera „Genezei".

Ar trebui ca tehnica prozatorului să fie analizată mai amănunţit, întrucît înscrie cu acest roman o nouă experienţă, dar competenţa observaţiilor emise pe această temă de Ov. S. Crohmălniceanu, mă scuteşte s-o mai fac. Vreau să mai menţionez un singur aspect al artei romancierului. În „Facerea lumii" naraţiunea nu se desfăşoară într-o curgere lentă în care timpul apare compact şi parcă nesfîrşit, ci este situată într-un prezent patetic care provoacă evocarea unor istorii din trecut. În acest fel relatarea este mai rapidă, timpul e comprimat, se ajunge la o densitate artistică etc.

Lectura acestui roman, într-adevăr, lasă pe alocuri impresia unor lungimi, mai ales în capitolele închinate „excursiilor" Evei cu Manicatide. Şi atmosfera nu apare aici de o romanţiozitate gratuită, de neînţeles la un autor ca Eugen Barbu. (Scriitorul vrea să acorde lungului şir de episoade sensuri polemice, dar, din păcate, fără a le introduce organic la timpul cuvenit, ci adăugîndu-le ulterior). M-a nemulţumit şi aridităţea unor pagini ca cele despre munca pe plan obştesc a soţiei lui Filipache. S-ar putea observa de asemeni că tehnica adoptată, cu întoarceri în trecut şi amestecuri de planuri, favorizează o seamă de inconsecvenţe în detaliu. Dar a trece de la constatarea acestor lipsuri la înşirarea nu ştiu căror neglijenţe mărunte — şi în care cărţi nu le găsim! — pentru a trage concluzia că „Facerea lumii", roman incontestabil valoros, a fost încredinţat tiparului mai devreme decît trebuia, că autorul a avut o sfetnic literar grabă (vezi cronica Gazetei literare) mi se pare evident a apuca pe panta exagerării, a deroga de la obiectivitatea şi ponderea pe care o implică în permanenţă exerciţiul criticii literare.

AL. OPREA

EUGEN FRUNZĂ

S-a născut la 21 august 1917. A făcut studii juridice. În 1940 a publicat volumul Din inimă. Poeziile poartă amprenta începutul de drum, a căutărilor adolescentine, cu preponderența discretă a elementului erotic și elegiac. Scrise în pragul celui de al doilea război mondial, versurile aduc unele ecouri din vremurile sumbre de atunci.

De la primele versuri scrise după Eliberare, strînse în volumul *Sub steagul vieții* (1950), Eugen Frunză s-a anunțat un poet de atitudine, combativ, răspunzînd cu promptitudine comenzii sociale, problemelor majore ale contemporaneității. Profesiunea sa de credință o întîlnim în poezia intitulată semnificativ *În marș*: *„Așa, poete! / Nu-i timp de visuri încete, / de sterpe cîntări; / nu-i timp de lungi / și prea lungi așteptări. / / Așa, poete! / În rîndul întîi, în tranșee, / acolo ți-e locul! / Moaie-ți condeiul / în focul vieții / Vieții întoarce-i / în cîntece focul!“* Integrîndu-se entuziast, încă din primele momente de după Eliberare, în lupta eroica a poporului nostru, sub conducerea partidului clasei muncitoare, pentru făurirea lumii noi, socialiste, Eugen Frunză s-a vrut de la început un poet-cetățean, un poet-ostaș, aflat în primele linii ale bătăliei, mînuind versul ca pe o armă. O îndelungată perioadă de timp din activitatea sa creatoare, a cultivat poezia agitatorică, mobilizatoare, în cel de-al treilea volum de versuri, *Față-n față* (1954), făcea aceeași profesiune de credință: *„Nu mă-mbăt cu basme / Și visare goală, / Nici nu cred vr-odată / Să le-adorm în poală. / / Arșiță și luptă / Vreau să-mi fie versul“* (Dragoste).

Într-adevăr, așa i-a fost de multe ori versul. Tematica primelor sale volume a fost extrasă din actualitatea imediată. Conștiința sa de poet aflat permanent pe baricade a înregistrat momentele de tensiune ale eroicelor eforturi pentru doborîrea vechiului și triumful noului. În versuri dinamice, poetul și-a spus răspicat cuvîntul, a condamnat trecutul de obidă și zvircolirile ultimelor lui rămășițe, pe aceia care încercau zadarnic să pună stavilă mersului impetuos al istoriei, a dezvăluit esența antiumană a capitalismului, mai ales în volumul *Oameni și căști* (1959), a realizat caustice pamflete antiimperialiste. Cîntarea avîntată a cuceririlor poporului pe drumul construirii socialismului, chemările spre noi izbînzi sînt realizate cu un fierbinte sentiment patriotic, în numele dragostei de viață, de libertate: *„Miresme de codru coboară din munți / În șesuri cu holdele coapte: / Țin bolta pe umeri Carpații cărunți / Și Dunărea spumegă-n noapte / / ...Știu bine că-n farmecul serii tîrzii / Voi, oameni ai patriei mele, / Simțiți ca și mine ce-nseamnă să fii / Om liber sub ramuri de stele. / / Nu-i jertfă prea mare să cazi apărînd / Asemenea nopți fără nume, / Căci nu are omul nimica mai sfînt / Decît libertatea pe lume“ (Cînd ramuri s-apleacă).* În lirica lui Eugen Frunză, aspirațiile și strădaniile poporului nostru, ca și ale întregii omeniri cinstite, pentru apărarea păcii, au aflat un viu ecou. Se pot cita, în acest sens, multe poezii, dar îndeosebi acea patetică *Scrisoare prietenului din Apus*: *„Dar tu, prietene, tu nu ai dreptul / Ființa să ți-o curmi, în praf să cazi, / Lumina să ți-o stingi de pe obraz / Și să-ți așterni sub negre lespezi pieptul. / / Tu trebuie să fii! Să porți sub frunte / Căldura visului și gîndul pur, / Să dai suflare pietrelor din jur, / Să sorbi răcoarea nopților de munte...“*

Cultivînd poezia agitatorică, mobilizatoare, Eugen Frunză a apelat la mijloacele de expresie adecvate: cuvîntul incandescent, versul tăios, ritmul dinamic, apostrofarea directă, tonul bărbătesc. Cînd s-a afirmat ca poet cu o astfel de structură, în primul rînd prin volumul *Sub steagul vieții*, Eugen Frunză aducea, într-adevăr, o notă personală în lirica noastră actuală. Activitatea sa poetică ulterioară, concretizată în volumele *Zile slăvite* (1951), *Față-n față* (1954), *Vă chem!* (1955), *Liberi și stăpîni* (1956), *Cîntece de veghe* (1959), a confirmat această notă. Poeziile din aceste volume au însă și evidente inegalități. Poetul nu face un efort vizibil de a construi metafore noi, nu-și mai improspătează și nu-și mai îmbogățește lexicul, recurgînd la invective și imprecații plate („mișeii“, „tîlharii“, „nemernicii“), versurile devenind grandilocvente, retorice: *„Veniți, veniți, cu aripi întinse, / Din țări cu tărmuri pururea ninse, / În patria-mi unde glezna și-o spală / Carpații-n a Dunării undă domoală! / Veniți, veniți, lungi stoluri în zbor, / Din țări încinse de soare-arzător...“ (Chemare la Festival).* Sau: *„Țărani și tractoriști și agronomi! / Cărunte glugi se scuturã din pomi / Și în pămînt, trezită, se dezgheață / Puterea dătătoare de viață... / E timpul deci — încolonați armata! / Maeștri ai recoltelor, fiți gata! / Porniți! Desfășurați din zori în seară / Asaltu-nnoitor, de primăvară! / / E-al dracului de gingaș semănatul: / Ai semănat la timp, ești cîștigatul...“ (E timpul!)* Încercînd să creioneze cîteva portrete satirice, în ciclul *Avansați înainte* din volumul *Liberi și stăpîni*, Eugen Frunză nu adoptă modalități noi, nu izbutește să potențeze ironia fină, așternînd versuri de un simplism flagrant, uneori lipsite de sens: *„Nu-mi arde de glumă. Vorbesc serios / Eu cred că există mișmașuri de ciorbe / care aduc oarecare folos: / mișmașuri de ciorbe, ciorbe de vorbe...“*

În ultimii ani, Eugen Frunză și-a îmbogățit universul tematic și afectiv al liricii sale, cum se observă îndeosebi în volumul *Cupa cu garoafe* (1960). Închinate iubirii, versurile din acest volum mai poartă urme de retorism și accente idilice, dar, în ansamblul lor, sînt lucrate cu mai multă finețe artistică, izbutesc să comunice cu sensibilitatea cititorului. Poetul acordă o atenție sporită metaforei, cu toate că aceasta nu excelează prin originalitate: *„Azi batem iar cărarea / Sub merii de omăt; / Întorși ne-am vrea de-o vrajă / Cu timpul, îndărăt. / / Tăcuți privim în vreme, / Sfioși, ca mai de mult; / Tu iar mă prinzi de umăr, / Eu timpla ți-o ascult... / / Și-atîta tinerețe / Să fi trecut, șuvoi, / Din noi, risipă sfîntă, / Întoarsă iar la noi?... / / O, nu-ți lăsa mîhnită / Pe frunte gîndul greu / Dar merii sînt de vină, / C-au nins în părul meu“ (Azi batem iar cărarea).*

Ne-am fi așteptat ca după versurile fluide, scrise cu sensibilitate și finețe, din volumul *Cupa cu garoafe*, Eugen Frunză să se păstreze la același nivel. Surprinzător însă, în următorul volum de versuri, *Fîntîna soarelui* (1963), poetul plutește în generalități și abstracțiuni: *„Nu-i vremea tihnei în umbrare — / Mișcare ne-ntreruptă, / Suiș pe culmi și prin viltoare, / Ni-e viața steag de luptă“ (Gingașa măreție).* Reîntîlnim expresiile nefirești (*„te voi găsi în pisc de hău“, „destinul, taur surd“* etc.), invectivele și imprecațiile plate (*„fantoșe sumbre“, „liotă subțire“, „coclite bale“, „sleiți de rîie și urdori“*), versurile construite inexpresiv, tern.

Poezia lui Eugen Frunză va putea ajunge la un nivel artistic superior numai printr-un mai susținut efort de împrospătare a viziunii și a mijloacelor de expresie.

Teodor VÎRGOLICI

Volume:

Sub steagul vieții, 1950; **Zile slăvite**, 1951; **Față-n față**, 1954; **Oamenii înving**, 1955; **Vă chem!**, 1955; **Versuri alese**, 1955; **Liberi și stăpîni**, 1956; **Cîntece de veghe**, 1959; **Oameni și căști**, 1959; **Cupa cu garoafe**, 1960; **Atenție, sens unic!**, 1961; **Și ziua ard stelele**, 1961; **Fîntîna soarelui**, 1963.

Scrieri despre:

Gh. Achițel, **Flacăra**, nr. 6, 1955; Demostene Botez, **Luceafărul**, 1 iunie 1961; Aurel Martin, **Viața românească**, nr. 3, 1952; Mihai Gafița, **Scînteia tineretului**, 23 decembrie 1952; G. Dimisianu, **Gazeta literară**, nr. 44, 1959; I. D. Bălan, **Luceafărul**, 1 august 1959; Radu Enescu, **Tribuna**, 10 martie 1960; Radu Popescu, **Contemporanul**, 10 martie 1960; Constantin Cubleșan, **Tribuna**, nr. 47, 1961, Al. Săndulescu, **Gazeta literară**, 21 ianuarie 1961; G. Dimisianu, **Gazeta literară**, 5 mai 1963; Eugen Barbu, **Luceafărul**, nr. 8, 1963.

Dicționar de istorie literară contemporană

LAURENȚIU FULGA

S-a născut la 2 noiembrie 1916 în comuna Fulga, raionul Cricov regiunea Ploiești. Urmează liceul militar, apoi Facultatea de litere și filozofie din București. Întîiul volum de nuvele, intitulat Străinul paradis, apare în 1942. După Eliberare se afirmă mai ales ca dramaturg, prin piesele Ultimul mesaj (1951), Ion Vodă cel Cumplit (1953), Meșterul Manole (1958), Este vinovată Corina? (1954), dar și ca prozator, prin romanele Eroica (1956) și Steaua bunei speranțe (1964).

Apariția romanului *Eroica* la sfîrșitul anului 1956 a fost înregistrată unanim ca un eveniment literar, ca „un semn de maturizare a prozei românești realist-socialiste“.

Încadrarea *Eroicii* într-o serie de creații literare similare din literatura română și străină s-a impus de la sine, comentatorii orientîndu-și eforturile în special spre definirea specificului noii cărți și spre analiza mijloacelor de realizare artistică. Între formulele propuse, mai sugestivă și mai cuprinzătoare ni se pare a unui critic ieșean: *„Eroica* este drama unor conștiințe. Am spus conștiințe și nu oameni, cu intenție. Din carte nu rămîi cu figura nici unui individ, a nici unui om, luat izolat, cu ce are el particular (cu excepția poate a colonelului Giurgea). Fulga nu are darul de a obiectiva, de a individualiza personaje. El e prea liric, prea încălzit de partea fierbinte a materialului de viață, pentru a-l putea modela așa cum ar fi vrut. Ofițerii ca și soldații vorbesc nu după firescul lor, ci de pe o poziție de conștiință — nu filozofică, căci acolo Fulga se descurcă destul de greu — reprezentînd, în ultima instanță, ipostaze ale autorului față de diverse probleme“. *Eroica* se impune, în consecință, prin „patetismul cu care conștiințele își trăiesc trezirea din înșelătoria care le cuprinsese“.

Dar acest roman al unor conștiințe viciate sau numai temporar amăgite nu se petrece în cabinet, ci într-o atmosferă de iad, evocată de autor cu o forță remarcabilă care-l individualizează nu numai în literatura de după Eliberare, ci, poate, în întreaga literatură română despre război. Și aceasta pentru că Fulga a trăit întîmplările relatate personal, cartea lui avînd uneori aspectul unei mărturisiri făcută cu scopul eliberării de un coșmar, dar și pentru că scriitorul a reușit să atingă uneori acel grad de realizare artistică, de la care faptele relatate dobîndesc existență proprie, desprinsă de creator. Ceea ce s-a numit „autenticitate“ în *Eroica* nu este aspectul memorialistic, ci tocmai această forță de cutremurare, pe care cartea o dobîndește, consecință a faptului că artistul a reușit să depășească simpla memorialistică. *Eroica* nu e o carte de memorii, romanțate convențional, ci o amplă operă literară, viabilă ca atare.

Acest efort masiv de transfigurare dramatică a unei experiențe autentice și impresionante, fundamental reușit, epuizează cea mai mare parte a resurselor creatoare ale autorului. Privit cu lupa, sau „la rece“, după ce te-ai desprins din încleștarea cu apocalipsul, romanul își dezvăluie numeroase defecte de construcție, între care abundența a fost cel mai adesea remarcată. Sînt multe repetiții de procedee literare, prea multe retrospective, prea mult patetism în locuri unde tonul se cerea să fie altul, prea multă filozofare. Într-un cuvînt, cartea nu are liniile arhitectonice ale unui monument cu deplină autonomie, și reluarea ei după prima pasionantă lectură este anevoioasă. E ceea ce o împiedică să fie așezată alături de *Pădurea spînzuraților* sau de *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război*.

Al doilea volum din tetralogia anunțată, *Steaua bunei speranțe*, ne pune în fața unor mijloace de realizare artistică rămase în linii mari aceleași, atît în virtuțile, cît și în deficiențele lor. Dar ele sînt minuite acum de la înălțimea unei superioare înțelegeri a faptelor, a unei capacități remarcabile de a pătrunde esența fenomenelor — rezultat al unei certe maturizări ideologice. Cadrul în care se continuă acum procesul de clarificare a conștiințelor este altul, locul ororilor frontului fiind luat de confruntările morale decisive. Cîțiva din eroii primului roman ies și mai închirciți de ură și venin. Dar, majoritatea, acceptînd cu sinceritate examenul aspru al realităților — fiindcă nici interese de clasă ireductibile, nici trecutul apăsător nu-i țin prizonieri — găsesc treptat, după confuzia inițială, steaua bunei speranțe.

Rolul hotărîtor în această limpezire și transformare a conștiințelor mistificate de propaganda fascistă, — o au comuniștii. Luptători simpli, ostași ai Partidului comunist, aceștia au dus cu ei și păstrează, mereu vie, flacăra nestinsă a iubirii de patrie. Gîndul lor se îndreaptă mereu către pămîntul natal, și munca lor își trage forța din această împletire a țelurilor luptei comuniste cu adevăratele interese naționale ale poporului român. Ei aduc astfel, în mijlocul unui furnicar de conștiințe răvășite care dibuiesc drumul unei atitudini, sentimentul adevăratului patriotism și certitudinea biruinței finale a poporului lor asupra cotropitorilor fasciști și asupra dictaturii antonesciene. În contact cu acest minunat catalizator, reacțiile din oameni capătă o finalitate precisă, pămîntul se alege de ape. În acei în care umanitatea a rămas nealterată și patriotismul nu este masca unor interese de clasă legate iremediabil de cei condamnați la înfrîngere, se produce un proces de reorînduire a simțămintelor și gîndurilor, în jurul unui nucleu nou. Modul în care autorul înțelege și urmărește acest proces, modul în care procesul urmărit reflectă activitatea Partidului — reprezentat de Moldoveanu, comisar politic, de Ioana, medicul șef al lagărului, de Vlaicu — constituie, fără îndoială, reușitele majore ale cărții. În felul acesta, Laurențiu Fulga reușește să arate că războiul nu a fost doar ocazia unei dezlănțuiri de ură, el a fost și revelatorul unor imense resurse de umanitate și o retortă în care conștiințele luptătorilor au fost supuse unei confruntări decisive, cu tot bagajul de idei și sentimente cu care plecaseră. Această umanitate și rezultatele finale ale confruntărilor ajung să fie, la cei mai mulți, în mod logic, negarea rînduielilor pe care porniseră să le apere: *o lege generală* a psihologiei maselor de combatanți români trimiși să lupte în răsărit, o lege pe care autorul n-o proclamă, ci o descoperă treptat, scrutîndu-și retrospectiv propria experiență și pe aceea a multor altora.

Toate personajele din *Steaua bunei speranțe* privesc spre viitor, cugetă și se comportă în raport cu el, trăiesc în perspectiva lui, fiecare de pe pozițiile pe care și-l imaginează. Unii își construiesc un viitor fictiv, spre a-și contrazice temerile legitime de pedeapsă și răspundere. Dar majoritatea trec de la clarificările individuale, la convingerea că au un rol de jucat în cucerirea acelui viitor pe care au ajuns să-l vadă cu ochii limpeziți. Procesul de vindecare și restaurare a personalității și umanității forțelor combatante se încheie prin această hotărîre a integrării lor în rîndurile luptătorilor efectivi împotriva fascismului. Steaua călăuzitoare s-a aprins în suflete — și e ceea ce comuniștii au reușit să facă din ființele de coșmar ce se tîrau în beznă, spre un destin necunoscut, la sfîrșitul *Eroicii*.

Romanul lui Laurențiu Fulga încearcă și reușește să explice, pe temeiul unui vast material de viață, amplul proces de regenerare morală și ideologică prin care „oamenii fără glorie“ s-au transformat într-o forță nouă, într-un afluent ce va veni să se reverse în fluviul marilor energii ale țării. Spre a pune temeliile Rominiei socialiste.

Dan ZAMFIRESCU

Scrieri despre:

EROICA: Boris Buzilă: **Rominia liberă**, 11.I.1957; N. Moraru, **Pe marginea romanului Eroica** (ciclu de articole în **Gazeta literară**, nr. 8, 9, 10, 11, 13, febr.-martie 1957); Radu Popescu, în **Contemporanul** nr. 11, 12, 13/1957; Romul Munteanu, în **Viața Românească**, nr. 3/1957; Aurel Martin, **„Tînărul scriitor“**, nr. 5/1957; L. Tomuță, **„Steaua“**, nr. 5 1957; N. Ciobanu, **„Scrisul bănățean“**, 5.1957; Liviu Leonte, **Iașul literar**, 6.1957; Savin Bratu, **Cronici II.**

Steaua bunei speranțe: Aurel Martin, **Gazeta literară**, nr. 17, din 23.IV.1964; V. Voia, **Tribuna**, nr. 19, din 7.V.1964.

Un manuscris eminescian prea puțin cunoscut

În biblioteca centrală universitară din Iași se află prin donația Ion Nădejde trei caiete manuscris ale lui Mihail Eminescu despre care s-au făcut, pînă acum, doar cîteva referiri. Ultimul care și-a spus pînă astăzi cuvîntul asupra acestor manuscrise, profesorul Grigore Botez, cu prilejul primei sesiuni științifice pe țară de bibliologie și documentare, a prezentat o interesantă comunicare despre „Eminescu bibliotecar“. Referindu-se la perioada cînd poetul a funcționat la biblioteca din Iași, el precizează că în acest timp, continuînd să-și pregătească tacit doctoratul și să-și desăvîrșească cultura, Eminescu redactează, sau mai curînd compilează, o gramatică sanscrită al cărei manuscris se păstrează în biblioteca noastră *).

Datarea manuscrisului

Pe cea dintîi filă a primului caiet, Ion Nădejde a scris „Compunere (și dedesubt) de Mihai Eminescu — Gramatica sanscrită — vol. I. — Iași, 1886, în Biblioteca de Iași“. Din volumul al doilea lipsește prima filă. La începutul volumului al III-lea, tot Ion Nădejde a scris „Această lucrare este făcută de poietul Mihail Eminescu, fost bibliotecar și subbibliotecar la această bibliotecă — volumul al III-lea — Iași, 1886, — în Biblioteca de Iași“.

Cercetătorul este lesne determinat să considere că

cele trei caiete au fost scrise de Eminescu în 1886, an în care a funcționat, de altfel, ca subbibliotecar la Iași. Este vorba de ultima perioadă în care a avut această îndeletnicire, de la 24 septembrie 1884 și pînă la 8 noiembrie 1886. Totuși, considerăm că această datare este greșită, în sensul că ea nu corespunde exact perioadei în care Eminescu a scris cele trei caiete — ci doar unei presupuneri exprimate în scris, de Ion Nădejde în 1891, cînd cele trei caiete au intrat în fondul de manuscrise al bibliotecii. În susținerea acestei ipoteze, ne bazăm pe două importante documente. În octombrie 1884, deci la aproximativ o lună de la revenirea la biblioteca din Iași, Mihail Eminescu îi scria bunului său prieten Chibici: „Sănătatea mea scîrțîie într-una ca o moară de mult stricată, ba poate ireparabilă. Am încăput fără voie într-o belea greu de descurcat. Fiind vacante mai multe catedre la școala comercială, cerusem suplinirea istoriei. Dar catedra aceasta dîndu-se altuia, m-a însărcinat pe mine cu geografia și statistica, cu un program foarte încărcat, obiect care are inconvenientul că nici cărți nu există pentru studierea lui, iar el însuși consistă dintr-un dicționar de mii de nume proprii și cifre statistice“.

Reiese clar, deci, că, încă de la începutul perioadei a doua de activitate în biblioteca de la Iași, Mihail Eminescu avea foarte puțin timp liber, fiind nevoit înainte de toate să muncească pentru a-și asigura existența.

Un alt document îl constituie **raportul** făcut de I. Caragiani, pe atunci director al Bibliotecii centrale din Iași, în care recomandă încadrarea altcuiva pe postul ocupat de Eminescu pînă la internarea sa în spitalul de lîngă Mănăstirea Neamțului: „Postul său rămînînd vacant și lucrările din această bibliotecă fiind multe și urgente, ca să nu sufere serviciul precum a suferit pînă acuma, din cauza stării sănătății d-lui Eminescu, am onoarea a vă recomanda în locul d-lui Eminescu pe actualul custode al Bibliotecii...“

Așadar, dificila funcție de profesor suplinitor desfășurată paralel cu cea de subbibliotecar, ca și starea precară a sănătății, toate la un loc nu-i puteau da lui Eminescu răgazul necesar pentru o asemenea lucrare. De aceea, noi considerăm că poetul a scris cele trei caiete în prima perioadă de funcționare la Biblioteca din Iași — adică între septembrie 1874 și iulie 1875.

Conținutul manuscrisului

Manuscrisul este alcătuit din trei caiete conținînd un număr diferit de pagini. Primul volum (caiet) are 95 de pagini din hîrtie velină, toate numerotate. Al doilea volum are 83 de pagini, iar ultimul 200, din care sînt scrise 105 pagini. Ele conțin pe de o parte traducerea simplificată (și sistematizată) a gramaticii descriptive sanscrite a lui Franz Bopp intitulată: **„Kritische Grammatik der Sanskrita-Sprache“** (primele 319 paragrafe) precum și cuvintele de la unele litere din „Glossarium comparativum linguae sanscritae“ al lingvistului comparatist german.

Așadar, nu este vorba nici de un manual redactat de Eminescu, nici de o compilație, ci de traducerea simplificată și clară a uneia dintre cele mai valoroase gramatici sanscrite din vremea aceea, considerată și astăzi o operă lingvistică de prestigiu. În cercetările întreprinse, am căutat să găsim și volumul după care a tradus Eminescu. În acest sens, am cercetat mai întîi: **„Catalogu Generalu alu Bibliotecei Centrale din Iassi, redigeatu de Cesar Catanescu — bibliotecariu“** apărut la Iași în 1868. La capitolul: „Gramatici (în limba germană) pag. 149 și numărul de ordine 169 am găsit înserat **„Bopp F. Kritische Grammatik der Sanscrita Sprache in Kürzerer Fassung — I** vol. 8° Berlin 1845. Așadar, la data la care Eminescu a fost numit director al Bibliotecii din Iași, volumul respectiv făcea parte din fondul de cărți al bibliotecii. Cercetînd toate exemplarele gramaticilor lui Bopp aflate în inventarul bibliotecii ieșene, am reușit să găsim volumul după care a tradus Eminescu.

Acest volum, înregistrat pentru prima oară cu numărul 169 — IV — gramatice — cum apare în catalogul lui Cătănescu — a fost apoi reînregistrat sub numărul (cota) actual IV 9106. Atenția noastră a reținut în volumul amintit pe a doua copertă interioară urme de cerneală reproducînd litera „a“ și cîteva cuvinte scrise exact cu aceeași cerneală și cu aceleași caractere ca întregul manuscris eminescian.

În depozitul de cărți al Bibliotecii centrale universitare din Iași, nu se afla însă și volumul „Glosarului comparativ sanscrit“ al lui Bopp, după care a lucrat marele poet.

Particularitățile manuscrisului

Cele trei caiete conțin, mai întîi, traducerea a 319 paragrafe din gramatica descriptivă sanscrită a lui Bopp. Am mai menționat faptul că Eminescu s-a străduit și a realizat o traducere simplificată și clară. Astfel, în paragraful 4 din pagina a treia, Bopp precizează: „Die Indier benennen din einzelnen Buchstaben, in dem das wort „Kira“ machend, Machung mit dem Leute der einzelnen Buchstaben verbinden z.b. „akira“.

Eminescu traduce: „Inzii numesc literile adăugîndu-le cuvîntul „Kira“, făcînd de exemplu „akira“.

După cum se știe, Bopp folosea numeroase note în

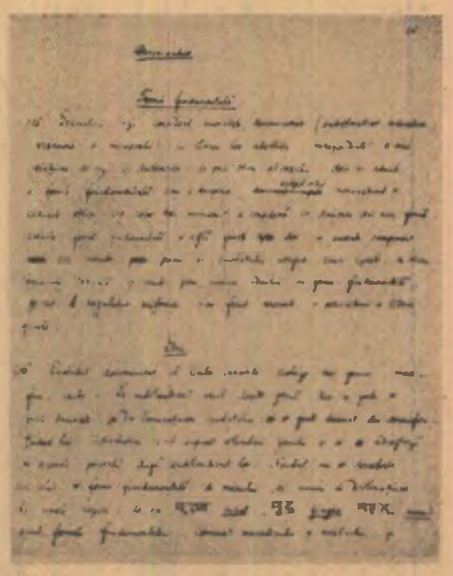

jurul paginii, care nu reprezintă decît foarte rar trimiteri la alte opere sau păreri a altor lingviști, ci — mai ales — explicații de strictă și înaltă specialitate.

Din întinsul capitol de fonetică, Eminescu nu traduce decît două note din josul paginii, clarificări ale unor afirmații cuprinse în text. Din gramatică însă (paragraful 115: „Denominative“) Eminescu traduce toate notele din josul paginii, deoarece marea majoritate se bazează, de data aceasta, pe argumentarea concretă, prin exemple, a unor afirmații făcute de autor.

Lingvistica — o mare pasiune a lui Eminescu

Dincolo de coperțile manuscrisului discutat se întrevede limpede marea pasiune a lui Eminescu pentru lingvistică. Prin lucrările lui Bopp, ale islandezului Rasmus Rask, Alexandr Hristoforovici Vostokov și ale romanistului Friedrich Diez — gramatica comparată luase un puternic avînt. Tot mai mulți lingviști istorici, filologi și chiar scriitori își îndreptau atenția spre limba sanscrită.

Se știe că civilizația și cultura indiană îl atrăseseră mai demult pe Eminescu. De data aceasta, manuscrisul aflat la Iași, ne-a dat certitudinea asupra preocupărilor sale pentru limba sanscrită. Reprezintă oare manuscrisul amintit debutul acestor preocupări?

Credem că nu. Încă din timpul studiilor, la Berlin, Eminescu a început să studieze **sanscrita**, iar traducerea gramaticii lui Bopp — plină de cuvinte sanscrite (perfect transcrise de Eminescu) reprezintă doar o mărturie a gradului avansat în care marele nostru poet cunoștea această limbă.

Ioan N. CHIȚU

*) Prima referire cu privire la acest manuscris a apărut în „Evenimentul literar“ (20 decembrie 1893 în nr. 1), unde sub semnătura Dionis „O gramatică **sanscrită**“ se precizează existența manuscrisului în fondul de cărți al Bibliotecii din Iași, făcîndu-se și o sumară descriere exterioară a celor trei caiete.

În studiul „Eminescu's Leben und Prosaschriften“ (Leipzig, 1903) Ioan Scurtu, în nota de la pag. 93, afirmă în mod just că manuscrisul eminescian e o traducere după **„Kritische Grammatik der Sanskrita-Sprache“** a lui Franz Bopp.

Despre faptul că manuscrisul cuprinde și cîteva capitole din **„Glossarium comparativum linguae sanscritae“** al aceluiași lingvist german, amintește Radu Manoliu într-o notă apărută în revista ieșeană, „Arhiva“ (nr. 9 din septembrie 1907, pag. 415—416). În rest, nota cuprinde grave confuzii și chiar erori cu privire la datarea manuscrisului, donatorul celor trei caiete, prezentarea volumelor-manuscris și chiar a volumului după care a tradus Eminescu.

De asemenea, academicianul George Călinescu în **„Opera lui Mihail Eminescu“** (vol. II București, 1935, pag. 88) și **„Cultura lui M. Eminescu“** (în „Studii și cercetări de istorie literară și folclor“ V — 1956, nr. 1—2, pag. 329) amintește de existența acestui manuscris. Pentru amănunte, autorul face trimiteri la Radu Manoliu.

TUDOR VIANU

A murit Tudor Vianu ! O dată cu el au murit parcă mai mulți oameni : un profesor strălucit, un orator distins, un poet sensibil, un savant și un luptător patriot pentru prestigiul culturii românești, pentru triumful socialismului.

A murit mai întîi un om de omenie — cum îi place poporului nostru să-i numească pe oamenii care prin viața lor nu umbresc cu nimic noțiunea de **Om.** Ochii lui luminoși nu vor mai străluci de la catedra bătrînului Amfiteatru Odobescu al Facultății de filologie, vocea lui caldă nu va mai răsuna peste tăcerea desăvîrșită a sutelor de studenți, care vedeau în el un savant, un părinte și-un prieten, un sfătuitor și un tovarăș. Din glasul lui amuțit pentru totdeauna aud totuși ecouri grave, purtînd în ele versuri din acea tulburătoare poezie a lui Schiller intitulată **Naenie**, pe care o îndrăgea nespus de mult : „Auch das Schöne muss sterben ! Das Menschen und Götter beschwinget. / Nicht die Brust rührt es des stygischen Zeus". Ce adevăr amar spun versurile acestea. Și ceea ce-i frumos trebuie să moară ! Și Tudor Vianu a fost un om frumos, de neuitat. Avea, înainte de toate, o rară frumusețe spirituală, care-i lumina statura sa demnă, marțială, inspiratoare de admirație și respect. Există, însă, frumusețe care nu cunoaște moartea. Frumusețea durată-n formarea altor oameni, în creație, în operă.

Opera academicianului Tudor Vianu reprezintă una dintre cele mai luminoase străduanii care au brăzdat cerul culturii noastre în ultimele decenii. Un efort statornic de nobilă intelectualitate, de cultură autentică și de exemplară hărnicie, început sub semnul unei epoci frămîntate și contradictorii. „Am apărut pe lume — mărturisește profesorul Vianu, evocînd drumul generației sale de cărturari — într-o țară veche, plină de nedreptate. Dar ne-am deschis culturii celei mai înalte, pentru că în vechea orînduire nedreaptă — s-au ivit oameni noi, spirite înalte și curate, care ne-au deschis ochii. Am avut profesori eminenți și scriitori admirabili. În mediul culturii noastre înaintate am putut afla ce-i lipsește țării și ce trebuie să cucerim pentru ea. Dragostea noastră de țară a fost adeseori chinuită ca toate iubirile mari. Așezați între două lumi, între vechea lume a injustiției și aceea care se desemna la orizont, ne-am ales cu oarecare greutate domeniul, am arătat oarecare mobilitate în aspirațiile noastre. Am simțit nevoia să sistematizăm din nou întregul domeniu al culturii, să punem o piatră în fiecare punct al temeliei ei". [1])

Poate de aceea preocupările academicianului Vianu s-au arătat variate și spiritul său a trecut prin domenii deobicei lipsite de comunicații. A publicat în anii tinereții versuri, nedisprețuind a cunoaște viața de cenaclu, în jurul lui Al. Macedonski, pe care mai tîrziu l-a editat și studiat cu dragoste. Ediția în patru volume îngrijită de acad. Tudor Vianu e primul mare gest de reparație care i-a fost acordat poetului neînțeles al „Nopților". „Sub pleoșa și sub armura omului de știință" — scria prin 1931 acad. Perpessicius — Tudor Vianu ascunde „o inimă de poet" [2]). Acestui „superior spirit universitar, adîncit în arcanele speculației" [3]), i-a plăcut în anii adolescenței să însă din „odaia doctorului Faust", dintre cărți, „să-l las (e) pe Aristoteles în ladă" — cum spune în niște versuri ale sale — ca să laude bucuriile unei vitalități senine :

Eu vin în tine-n vis : te rog să mă primești. / Îți voi culege via și-ți voi propti hulucii. / Nu-ți cer nici pat nici masă : ci, ca să găzduiești, / Mă lasă-n miezul zilei sub umbra ce-astern nucii. / Mă lasă-n timpul nopții să dorm culcat în fîn / Să mă presimt cum vraja lactee-ncet mă ninge ; / Mă voi hrăni cu ierburi, cu fructe și parfum / Și voi simți cum pacea înaintînd mă-nvinge.

Academicianul Tudor Vianu a renunțat curînd să publice versuri, dar capacitatea de vibrație a omului se lasă ghicită uneori în mișcarea stilului său, de-o armonie robustă, într-o ținută demnă, tot mai subliniat clasică.

La **Sburătorul**, în primii ani ai revistei, unde colaborarea lui a fost asiduă, Eugen Lovinescu a întrezărit în Tudor Vianu pe „criticul de mîine al literaturii române, unind în el cultură, sensibilitate literară, talent, seriozitate, probitate profesională și în deosebire de ceilalți critici, mărginiți la pragmatism sau la istorie literară, posedînd și cunoștințe teoretice și posibilități de speculație estetică" [4]). Acad. Tudor Vianu a dat într-adevăr studii remarcabile despre Poezia lui Eminescu (1930), a lui **Ion Barbu** (1935) ; a dat mici monografii închinate sculptorilor **O. Han** (1930) și **C. Medrea**. Însă vocația lui s-a precizat în altă direcție decît aceea pe care i-o prezicea Lovinescu. Minte capabilă de mari sinteze, nutrită substanțial cu lecturi filozofice „d. Vianu — îl caracteriza Pompiliu Constantinescu [5]) — e un iubitor de idei generale, chiar cînd își exercită curiozitatea intelectuală în domeniul criticii literare (...). Din totalitatea impresiilor sugerate de operă, d. Vianu extrage una mai pregnantă, deoarece o problemă tehnică, prinzînd de pînza ei agrafa sigură a unei idei abstracte" [6]). Doctor în estetică la Tübingen, cu o teză despre **Das Wertungsproblem in Schillers Poetik** (Problema valorii în poetica lui Schiller), acad. Tudor Vianu și-a închinat cea mai mare parte a activității sale problemelor de teorie a artei și culturii, pe care le-a tratat în numeroase lucrări, precum **Dualismul artei** (1925), **Fragmente moderne** (1926), **Concepția raționalistă și istorică a culturii** (1929), **Arta și frumosul** (1931), **Arta actorului** (1932), **Idealul clasic al omului** (1934), **Estetica** (1939), **Studii de filozofie și estetică** (1939), **Filozofia culturii** (1944). Cum era inevitabil, gîndirea din care au izvorît aceste lucrări, de largă informație și metodică discuție, nu a putut rămîne ferită de pozițiile idealiste, precumpănitoare în estetica vremii.

O racordare fericită a obișnuințelor de cercetare riguroasă și a sensibilității artistice a realizat acad. Tudor Vianu în studiile sale de stilistică, ieșite dintr-un vechi interes pentru potențele expresive ale cuvîntului (niște versuri publicate în anii studenției, în Flacăra din 19 martie 1916, cîntau chiar, exaltat, Cuvîntul „mesagerul gîndului uman") Dintre aceste studii de stilistică, **Arta prozatorilor romîni** (1941) rămîne, fără îndoială, o carte de un folos excepțional. Urmărind — cum zice prefața — „dezvoltarea prozei literare românești considerată în valorile ei stilistice și în procedeele ei de artă", lucrarea aceasta nu e un inventar al mijloacelor de expresie, căci autorul nu pierde din vedere relația dintre aceste mijloace și conținuturile exprimate. De asemenea, el studiază „prozatorii romîni nu numai în caracteristicile lor proprii, dar și în înlănțuirea lor; de-a lungul unui secol întreg, grupîndu-i după afinități și filiații". E un examen pătrunzător al prozei românești de la Heliade Rădulescu la Camil Petrescu ; dacă nu revendică titlul de istorie literară, în orice caz servește ca un complement indispensabil al istoriilor literare existente.

După 23 August, acad. Tudor Vianu continuă să scrie **Despre stil și arta literară** (1953), sau despre **Arta metaforei** (1957), neîncetînd să se preocupe de **Literatura universală și națională** (1956). Îngrijește ediții (Opere de Al. Odobescu, în 2 volume), tratează din Shakespeare (Iuliu Cezar, Antoniu și Cleopatra, Coriolan), din Goethe (Poezie și adevăr) sau tălmăcește monografii despre Gogol și Ostrovski. Prefațează opere de mare renume, precum Faust al lui Goethe sau Doamna Bovary de Flaubert și ține conferințe unanim apreciate. Serie monografii și studii despre Cervantes, Goethe, Schiller, Dostoevski, Tolstoi, ține cursuri de istoria literaturii universale, conduce elaborarea unor tratate științifice, îndrumă cu dăruire rară primii pași în știință și artă ai tinerețului universitar. Activitatea sa politică și obștească nu a fost mai puțin însemnată. Membru al Comitetului Național pentru Apărarea Păcii, secretar general al Comisiei naționale pentru U.N.E.S.C.O. și membru în Consiliul executiv U.N.E.S.C.O., Tudor Vianu a reprezentat cu strălucire țara noastră.

În 1919, cu ocazia unui schimb de scrisori publicate în Sburătorul, Eugen Lovinescu îi spunea tînărului Tudor Vianu : „Am văzut în d-ta nu numai darul însemnat al imparțialității, ci și dragostea de oameni și de umanitate" [7]). E o apreciere pe care a confirmat-o din plin scrisul academicianului Vianu ; o pot, însă, întări, de asemenea, atîția tineri care s-au împlinit ca personalități în preajma profesorului lor respectat.

Tudor Vianu va rămîne una din coloanele trainice ale culturii românești, pe care o vom privi prin vreme, cu admirație și recunoștință mereu sporită. El este una dintre acele personalități creatoare care se continuă prelung în zeci de generații ce construiesc socialismul, la a căror formație intelectuală și morală a participat cu o imensă generozitate.

I. D. BĂLAN

1) T. Vianu, Mihai Ralea. Viața românească nr. 8 1956.
2) T. Vianu, Arta și frumosul, în Mențiuni critice, vol. IV, p. 192.
3) Ibidem.
4) Memorii, vol. II, p. 227.
5) Mișcarea literară, p. 157—158.
6) Mișcarea literară, p. 157—158.
7) „E cu putință o disociație ?", „Sburătorul", an I, nr. 27 — 1919.

PERPESSICIUS EXEGETUL ȘI EDITORUL LUI EMINESCU

Exact la 50 de ani după dispariția lui Eminescu, apărea un impunător și elegant volum dintr-o lungă serie de *Opere* ale poetului. Au trecut de atunci 25 de ani, care au confirmat cu prisosință cuvintele introductive ale editorului : *„Integrală și critică, ediția aceasta năzuiește să ducă la bun sfîrșit împlinirea acelui Corpus eminescian, la care și memoria poetului și obligațiile culturale contemporane și năzuințele ani și ani aminate au deopotrivă dreptul".*

Din 1939 încoace, s-a format certitudinea nu numai că Eminescu și-a găsit, în sfîrșit, editorul, dar și că laboratorul eminescian și-a aflat în persoana acad. Perpessicius cel mai fidel interpret.

O desăvîrșită operă de artă — această ediție ți se impune ca atare tocmai prin rigurozitatea construcției științifice. Solida armătură în beton are frumusețe geometrică, demonstrația logică este un perfect silogism sculptat în marmură, ipotezele, constrîngător argumentate, sînt fragmentele unui roman nepublicat (*„...ceea ce nu înseamnă că drumul unor investigații, tot mai susținute, nu e deschis și că el nu îmbie cu toată atracția unei adevărate expediții..."*), risipa de erudiție pare generozitatea poetului. Pentru că nu poți să nu descoperi în spatele savantului, poetul care visează de-asupra vechilor manuscrise...

Vorbind de ediția Botez, Perpessicius recunoaște la un moment dat, că manuscrisele eminesciene pot sugera impresia de labirint, dar în nici un caz, aceea de haos. Perpessicius și-a închinat întreaga viață acestui scop : a instaura ordinea acolo unde la început era numai haos.

A întreprinde editarea critică și sistematică a întregii opere eminesciene cere însă și o specială concepție editorială. În prefața la ediția sa, Ion Scurtu compara textul restabilit al lui Eminescu, cu o veche pictură bisericească, după ce „mîini ploase au spălat-o de fumul negru al veacurilor". Perpessicius nu este un pictor, ci un arhitect restaurator : *„Ca și reînvierea unei cetăți îngropate, reconstituirea etapelor unui vers se face, desigur, de la temelie, de la forma cea mai veche din subsol pînă la ultima în etaj..."* Comparația, ca și termenii subliniați de autor, indică o viziune spațială, textul nu are o singură dimensiune, ci este un ansamblu arhitectonic, organizat pe mai multe planuri și în adîncime. În alt loc, vorbind despre ediția Botez, Perpessicius remarcă greșita organizare a variantelor. Botez numerota versurile unui poem și transcria, pentru fiecare din ele, variantele cele mai frecvente în manuscris. Este un sistem statistic, spune Perpessicius, care ucide ce este mai important, „vîrstele poeziei". Se impune deci cercetarea modelării treptate, an de an, și a ansamblului poemului și a părților constitutive și a diferitelor amănunte, după un principiu, numit *fiziologic*, prin care se ține seama de creșterea poemului și se subordonează fiecare vers, contextului. Iată deci cum o nouă dimensiune, cea temporală, se adaugă celei spațiale, a viziunii cu adevărat organice, a editorului.

Publicarea variantelor nu mai înseamnă o simplă colaționare a manuscriselor, ca la Botez, ci o complicată operație de clasificare a acestora. La fiecare poem sînt publicate integral variantele succesive din manuscrise. Fiecare dintre ele este datată prin cele mai diverse procedee, editorul folosindu-se pentru aceasta de notițele lui Eminescu, alteori ghidîndu-se după culoarea cernelii cu care sînt scrise versurile, corespunzătoare etapei Iași, etapei București etc. Pentru fiecare variantă, pentru fiecare vers, sînt date ipostazele lor diferite, fie fragmente pierdute în alte manuscrise, fie versuri răzlețe, fie șterșături sau adăugiri, fiecare însoțite cu comentarii privitoare la circumstanțele, cunoscute, ale apariției lor. Variantele mari nu sînt însă numai datate sau reconstituite, dar și clasate pe tipuri, pe baza unor caractere comune de concepție, configurație poetică, dimensiune, cronologie etc. Se urmărește astfel și filiația manuscriselor pînă la etapa finală a publicării sau a textului ultim, dintre postume. Sîntem vizitatorii neașteptați ai celor 9 zecimi ale icebergului ascunse în ocean ! Poemele eminesciene mai ample : *Călin, Strigoii, Împărat și proletar, Luceafărul* ar putea constitui singure, împreună cu întreg aparatul critic, volume separate. Studierea etapelor creației eminesciene, de la cristalizarea concepției pînă la ultima șlefuire stilistică, este de neconceput fără ediția Perpessicius.

Dar, la urma urmelor, este această ediție, numai o ediție ? Meritele incomensurabile ale lui Perpessicius, se află numai în restabilirea, în sfîrșit, a textului autentic și în resuscitarea variantelor ?

Nu credem că exagerăm afirmînd că volumele apărute constituie, uneori sugerată, alteori realizată, o enciclopedie Eminescu. *„Cetitorul, care am fost tot timpul și noi, simte nevoia unei confruntări, unei certitudini : unde se afla, la epoca despre care se vorbește, Eminescu, ce făcea, ce scrisese, sau ce evenimente îl încadrau ? Atunci, ce plăcut este să poți întoarce pagina și ca pe o transparentă scară a anilor, să afli preciziunile ce-ți sînt de lipsă..."*

Preciziunile reconstituie nu opera, ci momentul de viață al poemului. A fost refăcută din sfărîmături, statuia, vizibilă și invizibilă, acum urmează evocarea modelului ei, și apoi, concentric, a cîmpului biografic, social, cultural căruia îi aparține. Mărturiile, însemnările poetului, evenimentele anului, întîmplările de la Junimea, lecturile, influențele literare etc., etc. reînvie ca într-un roman istoric. Comentariile la poezia *La mormîntul lui Arune Pumnul* evocă împrejurările morții profesorului latinist, raporturile dintre el și elevul Eminovici, așa cum reies din amintirile lui Ștefanelli și alte documente citate. Sînt apoi redate alte poezii din volumașul *Laecrimioarele învățăceilor gimnaesiaști* și este relatată polemica lui Mihai Eminescu cu Dimitrie Petrino în chestiunea gramaticii și ortografiei lui Pumnu. Toate aceste ample informații sînt însoțite de comentarea surselor din care ele sînt cunoscute, pentru că, totdeauna cînd este necesar, Perpessicius întreprinde și critica criticii eminesciene.

Notele la poemul *Speranța* discută influența lui Schiller asupra lui Eminescu, cu comentarea articolului despre aceeași problemă al lui C. Giurescu, iar cele despre *La Heliade* delimitează influența pașoptistului.

Poezia *Dorința* este integrată ciclului veronian, se amintește corespondența Eminescu—Veronica Micle și se evocă episoade din dragostea lor, citindu-se un alt text eminescian, pe aceeași temă, dar cu o vibrație senzuală. Acest din urmă text este apropiat de poezia neoanacreontică a sfîrșitului secolului al XVIII-lea, și pentru justificare, se citează, comparativ, un cîntec de lume găsit în manuscrisele eminesciene, și o poezie de Iancu Văcărescu. Iar la discutarea *Luceafărului*, unde materialul era prea vast, Perpessicius schițează doar, cu regret, problemele și anexează, compensatoriu, o bibliografie a tuturor aspectelor lor !

Comentariile la text se continuă în studiile publicate în fruntea volumelor de opere ale lui Eminescu, sau intercalate între *„Alte mențiuni de istorie literară și folclor"*. Ele alcătuiesc împreună, importanta contribuție a lui Perpessicius la exegeza eminesciană. O serie de probleme referitoare la viața sau opera poetului au putut fi clasificate prin intervenția lui Perpessicius. Gh. Bogdan-Duică, de pildă, publicase în 1932 un articol în *Buletinul Mihai Eminescu*, prin care fixa poeziile *La o artistă* și *Amorul unei marmure* în zona de iradiere a frumoasei Eufrosina Popescu. Perpessicius reia discuția în notele care întovărășesc poeziile, ca și în studiul special *Carlotta Patti sau una din artiste* din volumul *Jurnal de lector (Casa școalelor, 1944)*. Notițe din presa timpului, în legătură cu turneul sopranei italiene în București, amănunte inedite cu privire la anul 1869 din biografia poetului, descifrarea manuscriselor eminesciene care indică faptul că cele două poezii cu titlul *La o artistă* și poezia *Amorul unei marmure* nu puteau porni din aceeași sursă de inspirație, dovedesc cititorului că inspiratoare a poetului romîn a fost sora celebrei Adelina Patti. Iată numai un mic exemplu de minuțioasă cercetare a editorului care devine un model de exegeză eminesciană !

Studiile grupate în volumul amintit sub titlul general *Eminesciana*, conțin numeroase asemenea realizări. *Sonet și cîntec de lume la Eminescu* urmărește preocupările folcloristice ale poetului, precum și ecourile unor cîntece de lume în opera lui Anton Pann, Conachi, Iordache Golescu și Eminescu. Aceeași problemă este cercetată și în articolul *Creație și divertisment folcloric la Eminescu* din *Caiete critice* (I, 1957), republicat în volumul *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor* (E.P.L., 1961).

Raportul dintre opera lui Eminescu și poezia populară capătă însă un răspuns definitiv în volumul VI al seriei de *Opere* (1963).

Un capitol special al volumului urmărește poemele eminesciene de inspirație folclorică, de la *Călin nebunul* și *Fata-n grădina de aur* la *Doine*. Aici comentariile lui Perpessicius sînt din nou luxuriante. Zona imensă străbătută de poet de la notarea cîntecului popular la distilarea lui subtilă în poemele sale, este, în parte, defrișată abia prin cercetarea lui Perpessicius. Dar meritul acesteia este la fel de important și în studierea concepției folcloristice a lui Eminescu, urmărită în ampla introducere la volumul VI de *Opere*. Găsim aici interesante paralele între opiniile poetului și cele ale savantului său contemporan, B.P. Hasdeu, sau culegătorii ardeleni de folclor printre care Vulcan și Bariț, care, ca și Eminescu, lărgeau conceptul de literatură populară pentru a cuprinde și scrierile culte care reflectă mentalitatea populară. Deosebit de rodnică este cercetarea activității publiciste a lui Eminescu, mai ales la *Timpul*, unde apar numeroase articole pe teme de folclor, dintre care unul este și republicat de Perpessicius, în *Anexele* volumului. Exegeza eminesciană capătă și în acest domeniu, o formulare precisă a activității poetului, în care se întîlnesc *„pasiunea artistului format la școala folclorică a lui Vasile Alecsandri și pasiunea cercetătorului științific, anticipînd cerințele folcloristicii moderne"* (*Opere*, vol. VI, p. 20).

În mai multe rînduri, Perpessicius compară, modest, ediția sa cu marile ediții complete ale lui Baudelaire, Flaubert, Lamartine, și mai ales cu cea a lui Montaigne, lucrată de Thibaudet, pe care le găsește superioare în minuțiozitate. Dar nu ar putea fi comparată ediția Eminescu cu *Etymologicum Magnum Romaniae* ? Nu cred că Hasdeu ar fi conceput, altfel decît Perpessicius, o ediție Eminescu. Dacă acesta nu-și avîntă fantezia nesprijinit, uneori, de probe decisive, ca Hasdeu, el cunoaște, totuși, ceva din pasiunea lui romantică, a realizării unei opere gigantice, în care aspirația spre perfecțiune se întruchipează în cercetarea exhaustivă, în comentariul tuturor faptelor posibile, în detalierea infinitezimală a analizei, în devotamentul integral acordat unei opere care se confundă cu viața cercetătorului însuși.

Sorin ALEXANDRESCU

AGENDA FESTIVA: EMINESCU

- *Sărbătorirea marelui poet va începe, în Capitală, printr-un festival literar-muzical. Pe lîngă reprezentanți de frunte ai vieții literare și artistice din țara noastră, vor lua parte — ca de altfel și la celelalte manifestări — personalități literare marcante de peste hotare și traducători ai lui Eminescu în limbi străine.*
- *În colaborare cu Academia Republicii Populare Române, Uniunea scriitorilor va organiza o sesiune științifică festivă. Printre autorii comunicărilor se vor afla și exegeți străini ai operei eminesciene.*
- *În rotonda Sălii Palatului R.P.R., sub egida Muzeului literaturii române, se va deschide expoziția „Viața și opera lui M. Eminescu" O altă expoziție va fi organizată la Biblioteca Academiei R.P.R.*
- *Oaspeții străini însoțiți de un mare număr de scriitori români, vor face un pelerinaj la Casa memorială „M. Eminescu" din Ipotești.*
- *Pe scena Teatrului Național „I. L. Caragiale": piesa „Eminescu" de Mircea Ștefănescu.*
- *Comisia română pentru UNESCO editează volumul „Arghezi, Călinescu, Vianu, Perpessicius despre Eminescu".*
- *Din planul de apariții al Editurii pentru literatură: — primele trei volume din ediția Perpessicius, în colecția „Scriitori romîni" (cuprinzînd un studiu introductiv, poeziile antume, postumele și culegerile de literatură populară, însoțite de note, comentarii și variante); — o ediție a poeziilor (tipărită în condiții grafice excepționale) ilustrată de Ligia Macovei ; — „Studii eminesciene" (volum colectiv semnat de G. Călinescu, T. Vianu, Perpessicius, Al. Philippide, Al. Dima, Șerban Cioculescu, Constantin Ciopraga, G. C. Nicolescu ș.a) ; — o ediție ilustrată a prozei literare, — un volum de poezii, în 60 000 de exemplare, format de buzunar, — „Titanul și Geniul în poezia eminesciană" (studiu de Matei Călinescu) ; — „Proza eminesciană" (studiu de Eugen Simion).*
- *Editura tineretului pregătește pentru iubitorii poeziei eminesciene o culegere „liliputană" (60/80 mm, hîrtie biblie, 336 pagini, legată în piele). Deasemeni, în Biblioteca școlarului va apărea o ediție de masă („Poezii")*
- *Revistele literare vor tipări numere omagiale. Momentul festiv va fi oglindit de asemenea în celelalte ziare și publicații, în programele radio-televiziunii, în activitățile așezămintelor culturale din întreaga țară.*
- *Impresiile oaspeților străini la festivități ne vor fi împărtășite în cadrul unor conferințe de presă.*
- *Ministerul Transporturilor și Telecomunicațiilor va emite un timbru*
- *Se va bate o medalie comemorativă.*

Rep.

MOMENT EMINESCIAN: „VENEȚIA" — Desen de VANDA MIHULEAC

— Ce preferați să faceți simbătă seara ?
— Să mă plimb : (18 la sută)
— Să merg la Sala Sporturilor : (4 la sută)
— Să rămîn la cămin, la televizor : (4 la sută)
— Să dansez : (60 la sută)
— Să citesc : (8 la sută)
— Să dorm : (2 la sută)
— Diverse : (4 la sută)

Statistica noastră are 100 de subiecte, tineri între 15-20 de ani (40 la sută muncitori, 40 la sută elevi, 15 la sută studenți, 5 la sută diferite profesiuni).

Din răspunsuri, spicuim : „Parcul de distracții se închide prea devreme. Deasemeni, cursele de vaporașe ar trebui să aibă un program special simbătă seara" (Ileana Rădoi) ; „Dar în Sala Sporturilor nu s-ar putea instala, citeodată, un ring de dans ? După un meci bun de baschet, să rămîi la dans... ar fi prea frumos !" (Sandu Dragomirescu) ; „Televiziunea ar face bine dacă n-ar uita că simbătă sînt mulți tineri în fața micului ecran. Nu știu de ce, sau, mai bine zis, știu de ce, am impresia că media de virstă a celor care lucrează la Televiziune e prea ridicată" (Gheorghe Vișan) ; «Cofetăriile „Albina", „Universității". „Tineretului" sînt frecventate, în majoritate, de către tineret. De ce nu s-ar organiza aici, simbătă seara, mici serate pe bază de invitații : muzică, eventual și un solist mai renumit, scurt recital de poezie"» (Alexe Munteanu) ; „Să fie liniște ! Distracția unora să nu tulbure odihna altora. Vecinii tinerilor care locuiesc în str. Haia Lifșitz, Nr. 33, etajul I, cred că n-au cuvinte de laudă pentru participanții la „balul restrîns", organizat nu de mult, pe terasă, în aer liber, cu magnetofonul pus la maximum, cu lumina stinsă și țipete și chicoteli. O scenă similară mi-a fost dat să văd și pe Bdul. Ana Ipătescu Nr. 37, colț cu Orlando, tot la etajul I, cu deosebire că aici, în loc de terasă, este un balcon, că pe balustrada balconului călărea un tînăr de virsta mea, mîndru că e curajos și uimește trecătorii. În rest, magnetofon la maximum, strigăte" (Clementina Botea) ; „Prea puține cărți de aventuri" (Tiberiu Popa) ; „Să se folosească platforma betonată, din vecinătatea expoziției din Parcul de Cultură și Odihnă, pentru dans în aer liber" (Valentin Todea) ; „Nu m-ar supăra ca la serile de dans, în hol, să fie și cîte-un stand de cărți, cu vînzare" (Liana Popovici) ; „Propun un concurs mai ieșit din comun, în loc de veșnicele „Cine știe cîștigă". Iată textul lui : «„Să ne închipuim că vă aflați pe un vapor, într-o călătorie. Vaporul naufragiază. Vă treziți pe o insulă pustie. Aici descoperiți un trifoi care, deși n-are decît trei foi, vă poartă noroc. Rupîndu-i pe rînd foile, puteți să vă exprimați cîte o dorință (în total trei dorințe) : 1) Ce melodie de muzică ușoară aș vrea să ascult pe această insulă pustie ? 2) Ce film aș vrea să văd ? 3) Ce carte nu vreau să-mi lipsească într-o asemenea împrejurare"». (Dincă Nicolae) : „Există la virsta noastră o subapreciere a artei, în favoarea științei. De ce n-am organiza simbătă seara și un proces captivant, literaro-științific, în care eroi de literatură și somități ale științei și-ar confrunta meritele, părerile ?" (Alex. Ene) ; „...Să nu uităm că tineretul, care a umplut sălile „Șeherazadei", se compune, totuși, în majoritate, din cei care învață bine sau foarte bine în școli și facultăți, ori din tineri muncitori bine calificați... Filmul o fi fost el prost (vezi argumentele tov. Florian Potra din „Luceafărul"), dar pentru mine el a avut efectul unui duș reconfortant, după o zi de muncă. Oricum, să ceri același lucru unor filme cu profiluri absolut deosebite (să citățm unul psihologic, ca „Privește înapoi cu mînie", altul — o istorie romanțată, revăzută și adăugită ca „Șeherazada", înseamnă să exagerezi). Să analizăm ce-i cu tendința asta a tineretului spre un anume tip de film, asta da ! Pentru unii care nu merg la bal simbătă seara, „Șeherazada" are valoarea odihnitoare, relaxantă, a dansului" (dr. L. Brand).

BAL PLICTISITOR

Nu este vorba despre o casă de cultură, destinată în mod special tineretului, dar aici, la Casa de Cultură a raionului „16 Februarie" din strada Zalomit, vin în majoritate tineri. Sala e neîncăpătoare. Aproximativ 400 de fete și băieți dansează transpirați, gîfiind din lipsă de aer. Gulerele călcate s-au mototolit de mult, apretul rochiilor s-a pierdut. Nu faci un pas fără să primești ghiontul corespunzător. Nici un serviciu de ordine. Orchestra bună, însă mult prea zgomotoasă (stația de amplificare : defectă !) În pauză, anemic anunțat, un concurs-fulger la care participă vreo zece tineri. Ceilalți n-au habar (în schimb sînt mulțumiți organizatorii : înscriu, în darea lor de seamă, că simbătă seara n-a fost exclusiv dedicată dansului, ci și activității... culturale).

In holurile ceva mai spațioase, tinerii fumează, discută, se îmbulzesc la bufet (trist bufet : murdar, cu două-trei lucruri, atît). Privim lungul șir de tineri așezați pe scaune, la perete. Un băiat de vreo 15-16 ani, cu fața asimetrică și fruntea ciudat de albă (și-a acoperit cosurile cu talc), aprinde țigară de la țigară. Este R. A. (îi dăm inițialele numelui la rugămintea sa, deoarece părinții nu știu că fumează).

— Fumezi mult ?

— Nu prea. Acasă, unde fumez într-ascuns, avînd grijă să las fereastra deschisă, fie iarnă, fie vară, nu fumez mai mult de două, trei țigări pe zi. Dar cum sînt în public, mă apucă așa un fel de nervozitate și încep să fumez.

— Fumezi cumva „de poză", să pari mai mare ?

Băiatul scutură hotărît din cap.

— Dar de raportul O.M.S.-ului ai auzit ?

— ? ! ? !

— Organizația Mondială a Sănătății. S-a stabilit că un procent ridicat de fumători fac cancer pulmonar (o „prelegere" spirituală pe tema fumatului n-ar strica).

Alături, o fată de vreo 18 ani, blondă, cu o rochie neagră, simplă. E rujată însă strident. Sprîncenele sînt rase și redesenate cu dermatograful. Nu-i singură. Tînărul de lîngă ea e mai „virstnic". După degete, sînt amîndoi muncitori manuali.

— Ați mai fost aici, la dans ?

— Prima dată, zice fata.

— Și ultima, adaugă tînărul. Ne căsătorim peste o săptămînă.

— Și ce-i cu asta ? Cei căsătoriți nu mai dansează ?

— Dansează, zice tînăra, dar aici sînt prea mulți puști. O să mergem la local. Oricum e mai altfel.

— Dar nici nu costă 5 lei intrarea, zice tînărul. Ce vrei pentru banii ăștia ?

— Nu e vorba de bani (dialogul începe să capete, treptat, un aer mai matrimonial), însă mie îmi place ca acolo unde merg să mă distrez, să fie aer curat, oameni la locul lor, să mă simt bine. Aici cred că e prea mare amestecătură (tov. Carol Lanyi, din colectivul de organizare, încearcă să ne explice „specificul" casei din str. Zalomit prin faptul că ea e plasată, într-un fel, la răscruce de drumuri. Vine aici tot bulevardul ? Vine ! Și cu toate acestea, dacă organizatorii ar da dovadă de mai multă inițiativă și răbdare, soluții ar exista : de pildă de ce nu s-ar emite săptămînal invitații cu preț redus, distribuite în fabrici, în școli, în facultăți, invitații care să aibă prioritate la intrare ; poate c-așa — sau altfel — s-ar alcătui pînă la urmă un colectiv mai stabil, mai echilibrat, mai bine compus, cu care să știi cum să lucrezi, pentru ca să se piardă definitiv caracterul de simplu „salon de dans").

La bufet (lăzile sînt pline), cerem o bere. Sîntem refuzați.

— Așa-i dispoziția. Nu se mai vinde. Unul a venit amețit, a cerut de băut, n-am vrut să-i dau, și el, ca să se răzbune, a răsturnat o masă cu sticle goale. Toți au sărit să-l dea afară. Dar prima măsură a fost să se oprească berea.

Ne declarăm pe loc dezacordul, și nu numai pentru că ne este sete în atmosfera asta sufocantă, lipsită de aer, dar e de-a dreptul stupid să-i pedepsești tocmai pe acei care, conștienți, au luat atitudine față de izbucnirea huliganică a unuia. Ieșim în curte, la aer, unde vara au loc serile dansante. O mașină roșie, elegantă, micuță, frînează în fața casei de cultură. Doi tineri coboară, intră, se pierd în mulțime. Peste un sfert de oră, mașina venită cu doi pasageri pleacă cu patru. Ne interesăm cine-i automobilistul : e fiul unui renumit cîntăreț (dar asupra acestui aspect al serilor de simbătă vom reveni mai încolo).

Post scriptum : Aflăm în ultimul moment, că o dată cu timpul frumos, în Zalomit dansul s-a mutat în curte. Dar vine ea toamna. Și-atunci ?

SE POATE ȘI ALTFEL ?

Un tînăr cu banderolă roșie ne reține atenția.

— Serviciul de ordine ?

— Da. De serviciu în astă seară e organizația de U.T.M. de la cazangeria „Grivița Roșie". Prin rotație, la cîteva luni, nu dansăm. În schimb e o plăcere să știi că alții dansează liniștiți, datorită ție.

Sîntem la Casa de Cultură a Tineretului „Grivița Roșie". Clădire relativ nouă, sală de dans spațioasă, luminată puternic, bine întreținută (parchetul strălucește).

— Ne gîndim, zice însoțitorul nostru, directorul casei, să înlocuim banderola cu un element mai discret și mai potrivit pentru o asemenea împrejurare : o floare roșie la butonieră.

Intrăm în vorbă cu un tînăr blond, subțirel și retras.

— Nu ești un adept al dansului ?

— Ba da. Și nu numai al dansului. Acum patru ani, cînd am venit pentru prima oară aici, la cercul de artă populară, fiindcă îmi place mult să pirogravez, să lucrez ceramică, nici nu știam să dansez. Pentru începători s-a inițiat un curs : vals, tango, rumba. Cam demodat ? Nu de mult, aici la noi, au fost pregătiți mulți profesori care să predea dansul în școlile medii. Din păcate, la cursurile de începători, se înscriu prea puține fete. Cred că-s prea timide. În general, priviți, la dans se observă o anumită lipsă de fete.

— Atunci de ce dansează fetele alea împreună ?

— Cred că tot din timiditate. E foarte greu să le explici, și să le faci să înțeleagă cît este de urît, de neplăcut, un dans ca ăsta. Vedeți dumneavoastră, două fete, sînt bune prietene, își împărtășesc toate tainele, toate bucuriile și nemulțumirile, așa că li se pare normal să împartă între ele și bucuria dansului. Pînă astăzi, n-am găsit pentru fetele astea, o explicație care să le convingă.

— Da, e greu. Poate că un simplu protest al băieților, categoric dar elegant, un fel de „grevă" a dansatorilor, le-ar convinge mai mult decît o explicație.

Dialogul cu Florin Mogoșescu, frezor la I.I.S. Tehnometal, se întrerupe ; tînărul își cere scuze, se duce să danseze. Îl urmărim. Dansează modern, însă mișcările sale sînt cîntărite, echilibrate, există în ținuta lui o anumită demnitate, vizibilă și în dans. Într-asta își spune poate cuvîntul și meseria lui de precizie.

În sfîrșit, bem o bere, ceea ce nu ne împiedică să constatăm nivelul aprovizionării, asemănător cu cel din str. Zalomit (e atît de greu, ca T.A.P.L.-ul să pună la punct un sistem centralizat, de aprovizionare a bufetelor din Casele de cultură ?).

— Și totuși, nu numai dans — tatonăm noi, privindu-l, drept în ochi, pe directorul Casei de cultură a tineretului „Grivița Roșie".

— Absolut. Deși aici e buba. După o săptămînă de muncă sau de învățătură, tinerii nu vin la noi ca să asculte prelegeri sau mai știu eu ce. Tineretul vine să rîdă și să danseze simbătă seara. La ordinea zilei sau mai bine spus a serii : bunăvoia ! Oricît de interesante și educative pot fi subiectele legate de fizica atomică, de zborul în cosmos, ele n-au ce căuta aici seara. Sînt pentru concursuri vesele (cel mai frumos costum de bal, cel mai caraghios costum de bal etc.), pentru întreceri la dans, cu premii, sînt pentru forme cît mai distractive și atractive, specifice vîrstei participanților, ceea ce nu înseamnă însă, că trebuie să neglijăm total conținutul unei asemenea seri. De pildă : să proiectăm cu epidiascopul vederi din Capitală, din țară, și chiar de peste hotare, picturi și sculpturi celebre, cerîndu-le tinerilor să recunoască fie locurile, fie operele de artă, și să ne dea răspunsurile într-un chestionar succint. Sînt categoric pentru umor ! Un tînăr strungar de la „Grivița Roșie" a venit să-mi spună că a citit undeva, cum s-a organizat o serată a gemenilor. În loc de invitații : asemănarea fizică. Pe pereți, afișe mari : „Spune-mi cine ești, ca să știm cine-i fratele tău !" sau „Trăiască șablonul !". Concursuri : „Care-s gemenii cei mai asemănători ?" și „Care-s gemenii cei mai puțin asemănători ?". Idei ca astea ar trebui să dea naștere unor idei „gemene", la fel de ingenioase și hazlii. Noi ne-am mulțumit cu destul de puțin pînă acum : clasicile concursuri — și ele, nu cu destulă periodicitate — „Cine știe cîștigă" : film, teatru, literatură... De ce n-am face o serată a strungarilor, cu intrarea, în loc de bilet sau invitație, pe baza carnetului de meserie ? Și cîte altele...

BAL... DE ÎNCHIRIAT

Facem o excepție : mergem duminică după amiază la Casa de Cultură a raionului „1 Mai". Motivul ?

— Aici, la noi, nu se organizează simbăta seri distractive.

— Explicația ?

— Simplă. Tinerii doresc să danseze pînă dimineața, iar noi, din anumite considerente, inclusiv faptul că în jurul casei sînt locuințe, nu putem satisface această dorință.

— Bine, dar locuințe sînt și în vecinătatea altor case de cultură, a Tineretului din raionul „30 Decembrie", de pildă.

Nu primim nici o replică din partea directorului casei „1 Mai".

SIMBĂTA SE NUNEAMAI DANS

— Și-apoi, un amănunt : într-o simbătă, vizitîndu-vă, am luat totuși parte la un bal...

— În simbăta aceea am cedat casa Ministerului Minelor și Energiei Electrice. E în vigoare o dispoziție a conducerii noastre, prin care sîntem autorizați să **organizăm** (subl. ns.), împreună cu sindicatele și cooperativele, acțiuni cu intrare. Suma realizată se împarte frățește, dar sala, firește, nu e cedată decît de la un anumit plafon de încasări, minim.

— Dorim să punem în evidență cuvîntul „organizăm", pentru că el nu înseamnă o simplă cedare a sălii, ci include și obligativitatea unei munci de conținut, de pregătire, a serii cultural-distractive. Ori lucrurile se petrec astfel : asigurîndu-și încasările printr-o singură operațiune, Casa de cultură trece, pur și simplu, asupra altuia, dreptul de control la intrare.

— Asta se întîmplă rar, o dată la 2-3 luni.

— Dacă ar fi după cei cu care am discutat acest aspect, ne referim la tineri, n-ar trebui să se întîmple **niciodată** (și în nici un caz așa !). De ce n-ar veni respectivul sindicat, sau respectiva cooperativă, să vă solicite numărul de locuri de care are nevoie, fără a vă stîrbi „drepturile suverane" în organizarea serii (atît dans, cît și altele... ceva mai culturale) ? Periodicitatea are, și ea, o mare însemnătate în activitatea unei case de cultură. Omul nu trebuie să aibă mereu îndoieli : uite dansul, nu e dansul ! Există în practică o astfel de imprecizie, cu care tinerii, în primul rînd, nu pot fi de acord. Iar noi subscriem la părerea lor. Vă rugăm să nu ne-o luați în nume de rău, dar am găsit aceeași situație și în alte locuri. De exemplu, într-o simbătă, Casa de cultură a Tineretului „Grivița Roșie" a cedat sala Sfatului Popular al raionului respectiv. Conducerea casei nu știa absolut nimic despre programul artistic care urma să aibă loc, nici măcar nu fusese la o vizionare cît de sumară. Asistența era însă compusă, în majoritate, din tineri care vin frecvent aici, la dans. Atunci ? Cine răspunde, în ultimă instanță, de educația acestora ? Sindicatul căruia i s-a cedat doar sala ? Nu ! Deci...

Descriem vizita din seara de simbătă : remarcăm prezența a foarte puțini tineri. Într-o parte, mese frumos aranjate, un mic restaurant improvizat. Oamenii stau la masă, discută, mănîncă. Orchestra nu prea are succes, deși e excelentă. E adevărat, reuniunea are un caracter familiar, calm, și, din acest punct de vedere, înțelegem că pentru conducerea casei e mai ușor să supravegheze o seară de felul acesta, decît una în care are de-a face cu tineretul. Oricum, salariații Ministerului Minelor și Energiei Electrice sînt mai sobri, mai ordonați. Totuși, după noi, soluția nu este să-i aducem pe vîrstnici în casele de cultură, să-i așezăm la mese, și să ne bucurăm că totul decurge lin.

În sala de dans sînt tinerii (puținii cîți sînt !). Intrăm în vorbă cu o tînără rotofeie și melancolică. Tine picioarele sub scaun. Un băiat se apropie, o întreabă printr-o ușoară înclinare a capului dacă vrea să danseze, fata spune „nu", tot fără cuvinte.

— Nu știi să dansezi ?

— Ba știu, dar azi sînt supărată.

— Ce s-a întîmplat ? Poți să ne spui și nouă ?

— Am fost joi la dans, la studenți. M-a invitat un prieten. Trebuia să mă întorc acasă la nouă și jumătate. Am ajuns abia la unsprezece. Era timp frumos, după atîtea zile ploioase, și am venit pe jos. Tata mă aștepta la poartă. Pe băiat l-a pălmuit. Pe mine m-a tras în casă, m-a pus să-mi scot pantofii (erau primii mei pantofi cu toc cui), s-a dus cu ei în bucătărie, și i-a pus pe foc.

Înghite în sec, trăgîndu-și și mai mult picioarele sub scaun.

— Acum nu dansez și pentru că am pantofi demodați, uriți.

— Atunci de ce-ai mai venit ? Ai tăi știu că ești aici ?

— Nu știu, dar nici să rămîn acasă n-am vrut. N-am dormit toată noaptea. M-am gîndit, că s-ar putea ca tata să aibă ceva dreptate, însă nu trebuia să se poarte așa. Nu mai sînt un copil, am 16 ani. Știe că-s om serios, că învăț bine, că nimeni nu are de ce se plînge de mine, nici la școală, nici acasă. Și-atunci ? De ce atîta neînțelegere, atîta brutalitate ? Eu țin la el, țin și la mama, dar asta nu mă împiedică să țin — eventual — și la altcineva. Trebuie să avem și noi, adolescenții, cît de cît, o libertate de mișcare, bineînțeles în limitele normale.

— Nu le acorzi părinților nici o circumstanță atenuantă ?

— Cred că părinții mei greșesc, pentru că dau o atenție exagerată chestiunilor de ordin material : mă hrănesc, îmi dau destui bani de buzunar, mă îmbrac bine. Dar nu sînt destul de atenți cu restul, cu ceea ce nu se petrece vizibil, la suprafață, ci undeva în sufletul tînărului.

— Propui un colocviu părinți-copii pe această temă ?

— Nu, ceva mult mai simplu. Să zicem un bal paralel, în aceeași clădire, pentru părinți și copii. Într-o sală dansăm noi, cu altă orchestră, alte dansuri, altă modă, într-altă sală dansează ei, cu orchestra lor, cu dansurile lor, cu moda lor. În timpul serii ne vizităm reciproc, comentăm ceea ce vedem... Asta ar crea o și mai mare intimitate, o „transparență" a relațiilor dintre părinți și copii. Ar dispare poate sentimentul pe care cei maturi ți-l dau cîteodată, că ei ar fi propriile noastre „victime".

Discutăm, din păcate, despre tinerețe, într-un colectiv prea puțin tînăr. Parțial îl dăm dreptate interlocutoarei noastre. Am observat pretutindeni, în lumea balului, existența unor complexe greu detectabile, care se manifestă — în încercarea de a-ți depăși vîrsta prin orice mijloace — fie prin... ieșiri lipsite de delicatețe, fie de-a dreptul prin obrăznicii. Nu e nevoie să cădem în cealaltă extremă, demagogică, ca să liniștim somnul unor maturi, spunînd că tot ce face tînărul e bun și perfect. În general însă, nu ne interesează părerile legate de voga unui ritm, sau a unui interpret de muzică ușoară, lucrul părîndu-ni-se secundar. Ne atrage încercarea de a înțelege, cît de cît, mentalitatea — legată de timpul dedicat distracției — unei generații care știe să muncească, să rîdă, să învețe, dar este totuși la o vîrstă critică, a încercării puterii. N-are rost să nesocotești adolescența, acest continent în marș, veșnic nevoit să fie explorat. Tinerețea — lume bătrînă — plutește ca un iceberg, cu 9/10 sub apă. E limpede că între generații, în anii noștri, s-au instaurat alte relații, neantagoniste. Tinerii au acum posibilități infinite, părinții — și realitatea înconjurătoare — nu se mai împotrivesc nici unor idealuri, oricît de îndrăznețe. Nu mai este nevoie să te apuci într-ascuns de parașutism sau aviație, de o carieră artistică ori, pur și simplu, de învățătură. Libertatea aceasta de alegere, de mișcare, poate să capete — în unele cazuri — accente negative. Aici, rolul organizațiilor de tineret, îndrumate de partid, al școlii, familiei (majoritatea dramelor se nasc în familiile destrămate), al presei, literaturii, artei în general, este hotărîtor în dirijarea puternicului contingent al TINERETULUI nostru muncitor și studios. Școlarizarea lui nu mai este de mult o problemă de rezolvat, nici condițiile de viață, materiale, nu mai sînt o problemă. Dar dacă munca se consumă într-un colectiv bine închegat, unic, stabil, nu același lucru se întîmplă cu timpul liber. Problema traectoriei, pe care tineretul o capătă în aceste zone ale distracției, rămîne o chestiune deschisă, complexă, de permanent studiu și acțiune inspirată, inedită. Noi, presa de tineret, am putea aduce o contribuție și mai însemnată. De ce nu se tipărește, anual, un Almanah al tineretului ? De ce nu se scot, simbătă seara, în casele de cultură unde vin sute de tineri, ediții speciale trase la gestetner, și în care să fie oglindite pe viu, spumos și cu haz, aspectele pozitive și negative ale seratei respective (tinerii ziariști profesioniști și-ar da desigur, cu bucurie, concursul la o asemenea acțiune).

INSTANTANEE

Sîntem la Cluj. Clubul „Victoria" deschide reuniunea tovărășească de simbătă seara printr-un program artistic. Au venit pe scenă artiști ai Teatrului Național și ai Operei. Se recită (bine alese), fabule. În încheiere : momente vesele. Nota „10" pentru vioiciunea și suplețea întregului program (perfect adecvat împrejurării).

★

Nu același lucru se poate spune despre Clubul muncitorilor feroviari : intenție excelentă, reușită aproximativă. Programul de varietăți nu face altceva decît să repete scheciuri auzite la radio (bine înțeles, la un nivel artistic mai scăzut). Nimic „local", „feroviar". Cît despre orchestră, îi scădem un punct pentru ținuta vestimentară neglijentă. Majoritatea artiștilor amatori dovedesc chemare reală.

★

Fabrica de țigarete. Seară de simbătă, distractivă. Pe scenă se produce și o fetiță de 6-7 ani. Dansează „exagerat", încercînd, chipurile, să caricaturizeze anumite dansuri moderne. Rezultatul este opus : lumea se distrează, admirînd de ce-i în stare copilul. În plus, nimeni nu se gîndește la efectul educativ al respectivului moment, asupra „artistei" însăși ? Puțin, prea puțin tineret, deși în fabrică există. Momente vesele izbutite. Și bufetul.

BAL... PREISTORIC

Zece milenii în urmă. O poiană. După ce tribul de vînători l-a ucis pe marele mamut, în jurul focului s-au strîns tinerii vînători, cu vestmintele și podoabele lor potrivite într-o asemenea împrejurare festivă, cu sulițe și topoare de piatră în mîini. Dansează. Incantațiile magice se împletesc cu bucuria de a ști animalul răpus, hrana tribului asigurată pentru o perioadă. Cîțiva vînători, trecuți de vîrsta dansului, sînt așezați într-un colț al poienii. Bucățile de carne friptă le stau la îndemînă. După ce cîntă și mănîncă, pe fețele lor sătule se instalează un aer dezaprobator. Pînă la urmă își pun și mîinile-n cap. Ba unul dintre ei rostește fraza care avea să devină, etern reproș, celebră de-a lungul veacurilor : „Ehei, ce-a ajuns și tineretul din ziua de astăzi ! Pe vremea noastră...".

Nota autorului : Orice asemănare cu împrejurări ceva mai recente, avînd drept eroi personaje încă în viață, nu este întîmplătoare.

DACĂ-I BAL, BAL SĂ FIE!

Dăm cuvîntul colonelului Nicolae Cîndea, șeful Serviciului Pază și Ordine din Miliția Capitalei.

— Desigur că, pentru un ochi superficial, lucrătorii miliției sînt niște tehnicieni specializați într-un domeniu sau altul, dar nicidecum niște educatori. Specializarea, în profesiunea noastră, are o importanță egală cu specializarea în orice altă profesiune. În plus însă, este nevoie ca noi să fim și extrem de buni educatori. Ce înțeleg prin asta ? Înțeleg să ne conducem după un principiu foarte precis formulat de pedagogie : Nu trebuie să existe nici un eșec, nu trebuie să avem nici un procent de rebut, chiar dacă acesta s-ar exprima în zecimi de unitate. Mai sînt tineri care cred că... dacă-i bal, bal să fie ! De ce să te prezinți civilizat unei fete care stă pe scaun și așteaptă, după o săptămînă de muncă sau învățătură, să danseze și să se distreze, dacă poți să faci pe grozavul, să te duci pur și simplu la ea, să-i pui mîna pe umăr și prin asta să-i spui : „Hai" ! De ce să bei cu măsură, că doar nu bei în fiecare zi, și berea nu prea îmbată ? Exemplele — de loc imaginare — se pot înmulți : sînt așa-zisele cazuri minore în activitatea noastră cu... minorii. Da, noi înțelegem că există o vîrstă, am avut-o și noi, cînd simți nevoia să pari mai grozav decît ești, mai matur, mai sigur de tine, și, încet-încet, toate aceste dorințe se adună la un loc, ca un bulgăre de zăpadă care se rostogolește pe un povîrniș, ca să ajungă în vale uriaș. Noi am avut de soluționat și cazuri mai complicate. Eroii lor nu treceau de 18 ani. Ei îți pot răspunde, cu duritate chiar, că sînt tineri, că vor să-și trăiască viața... Drept răspuns, le dai de exemplu restul tineretului, majoritatea celor care muncesc, învață, și știu și cum să se distreze... Da, tinerețea își are anumite legi ale ei, pe care noi le respectăm. Ea cere să-i dai tînărului posibilitatea să-și consume surplusul de energie, dorința de extraordinar, el vrea parcă să fie ceva mai gălăgios decît alții mai vîrstnici, mai hazliu. Înseamnă însă asta că, la 16 ani, avînd părinți muncitori (deci exemple bune de urmat), poți să faci scandal, să sari la bătaie, să te înCaieri cu cei care au venit să se distreze la casa de cultură din strada Mărgeanului — cum au făcut frații gemeni Ștefan și Florea Pîrvu din strada Cpt. Nedelcu Ilie nr. 25 ? La 16 ani, ei consumă des băuturi alcoolice, provoacă scandaluri în restaurante, amenință, înjură. Alții, ca să aibă bani de distracție, fură — și cazul acestora e cel mai frecvent (aici, părinții ar trebui să mediteze, cu seriozitate, asupra necesității ca la vîrsta de 15—18 ani să ai un ban de buzunar, tocmai pentru a nu da prilej adolescenților să comită fapte necugetate).

La Miliția Capitalei, există o cameră de minori, unde lucrează oameni cu experiență, talent și tact în domeniul respectiv, calmi, atenți ; sîntem mîndri cînd reușim să contribuim la soluționarea fericită a unui caz sau altul. Astfel : tînăra E. C., de 17 ani, nu avea nici o ocupație, și vagabonda prin București, făcîndu-și des apariția la diferite seri distractive. Mama nu mai avea nici o autoritate asupra ei, ba pînă la urmă a și alungat-o de-acasă. Noi am luat legătura cu biroul organizației de partid la locul de muncă al mamei, unde i s-a discutat atitudinea față de propria sa fiică, apoi am intervenit pentru încadrarea tinerei la o fabrică de medicamente din București. Actualmente E. C. muncește și frecventează școala medie serală. Sau E. A. de 18 ani, orfan de ambii părinți, crescut de bunică, rămîne singur și vagabondează. Miliția la legătură cu autoritatea tutelară, instituie un tutore, îl încadrează în muncă la uzinele „23 August", și are grijă să pună la curent, cu situația specială a acestui tînăr, biroul organizației de partid și de U.T.M. al uzinei, tocmai pentru ca E. A. să fie îndrumat cu grijă. Judecînd situația de ansamblu, din punct de vedere statistic, firește că nu există nici un fel de motive speciale de îngrijorare. Proporțional luat, numărul tinerilor care fac din distracție un prilej de mutilare a sufletului și trupului lor este infim față de majoritatea covîrșitoare a elementelor sănătoase, harnice și morale. Doresc totuși să repet că noi ne conducem după principiul „Nici un procent de rebut, chiar dacă aceasta s-ar exprima numai în zecimi de unitate".

Reportaj-anchetă de
MIHAI STOIAN

BALUL HÎRTIILOR

— Dansați ?

— Dansez.

Desigur că un asemenea dialog n-a avut loc între adresa nr. 16, din 20 februarie 1962, (prin care Casa de cultură a tineretului „30 Decembrie" solicită I.A.L.-ului trimiterea unei comisii pentru întocmirea documentației de reparații capitale) și adresa nr. 49, din 5 februarie 1963 (care însoțește toată documentația trimisă I.A.L.-ului pentru a fi refăcută).

Din februarie ar fi fost timp suficient să se întocmească un deviz, să se apuce oamenii de treabă, peste vară, cînd tinerii sînt plecați în concediu, la munte, la mare... Dar abia în toamnă, prin septembrie, s-a pus în discuție documentația, fără să se facă însă și avizarea, deoarece membrilor comisiei li s-a părut că valoarea devizului e prea mare și deci, s-a stabilit că volumul lucrărilor trebuie redus. Aici e rîndul adresei nr. 49 să intre în dans. Cu ea lucrurile au mers ceva mai iute. La 16 iulie 1963, deci la numai... 5 luni și 11 zile de la expediere, s-a dat avizul. Ștampile, semnături, referate. Așadar, alt drum : documentația merge înapoi la I.A.L. pentru că urmează să se facă contractarea cu I.R.C.R.-ul raional. Și s-a făcut... la 14 septembrie... S-ar putea zice : „Perfect ! Inaugurarea toamna... Dar la 14 septembrie 1963 abia au plecat — surori gemene — adresele 545 și 546, ale Casei de Cultură a Tineretului „30 Decembrie", una adresată Comitetului executiv al Sfatului Popular raional și cealaltă conducerii I.A.L.-ului, prin care se cerea urgentarea lucrărilor. Au urmat : adresele I.A.L.-ului, adresele I.R.C.R.-ului. În sfîrșit : CONTRACTUL : Data : 7 octombrie 1963. La 3 zile după contractare, încep lucrările. Casa de cultură rămîne închisă tocmai cînd e mai mare nevoie de ea, adică toamna (cu balurile), iarna (cu revelionul)... Pentru revelion a fost deschisă în mod special, fără a fi însă gata (conform termenului de dare în folosință : 31 decembrie 1963). Au deschis-o numai pentru o noapte. Pentru că la 31 decembrie mai erau încă de executat : 80 la sută din acoperiș, întreaga fațadă, instalația de condiționare a aerului în sala de festivități, rașchetatul parchetului în întreg imobilul, o parte din instalația electrică etc.

În timpul ăsta, tineretul din raionul „30 Decembrie" dansa... Iată cum :

Casa de cultură a Tineretului din raionul „30 Decembrie", neavînd încotro, a împrumutat de cîteva ori, în perioada reparațiilor, anexa din Băneasa a Casei de cultură a Sfatului Popular „30 Decembrie" : o sală de festivități afumată, destul de întunecoasă, dreptunghiulară, cu scaune pe margine și fără garderobă. Scena se petrece iarna. Tinerii dansează, în majoritate, cu paltoanele pe ei. Sînt de față circa 70-80 fete și băieți. E frig (s-au cerut lemne directorului Casei de cultură a Sfatului Popular „30 Decembrie", dar acesta a zis că „nu e termenul de făcut foc"). Totuși, deși a zis cine a zis, e frig. Se fumează, și pentru că nu există nici o scrumieră, resturile de țigări se sting pe parchet. „Parchetul", o podea pe care nu aluneci oricît te-ai strădui. Nu aluneci, nu dansezi ! În loc de scrumiere, afișe mari : „Fumatul oprit !". Pe estradă, urcă solista de muzică ușoară Lucreția Săraru, elevă în clasa a IX-a la Școala medie Mihail Sadoveanu, activistă a casei de cultură. A venit din întîmplare. Nici nu fusese anunțată că trebuie să cînte. Programul are, pe drept cuvînt un aer de improvizație. Lucreția Săraru cîntă foarte bine, dar e nevoită să strige din răsputeri, pentru că amplificarea există, dar nu merge. La al șaptelea concurs n-au primit-o pentru că o imită pe Pîslaru (și ce, Pîslaru n-o imită sau n-a imitat-o la început pe Dalida ?). În general, stăruie, în sala aceasta, impresia că unii desconsideră pe tinerii participanți, dansul lor, distracția lor. Nu e de mirare că într-o atmosferă total lipsită de frumusețe, de lumină și grijă, e greu să te porți civilizat, să fii atent cum stingi țigara, cum te înclini cînd inviți pe cineva la dans etc.

Nota autorului : Propunem să se instituie un regim preferențial și termene absolut obligatorii, categorice, pentru reparațiile capitale și de întreținere a caselor de cultură în general, și ale tineretului în special. I.A.L.-ul și I.R.C.R.-ul să dea dovadă de flexibilitate și să claseze, la arhivă, mînecuțele negre ale unora dintre funcționarii lor, pentru care pe semne că dansul, distracția, bunăvoia, activitățile culturale și științifice, există doar sub forma cifrelor, ștampilelor, referatelor, semnăturilor. Să se organizeze imediat un astfel de bal al tuturor hîrtiilor adunate pînă astăzi, cu care prilej să se verifice pe teren și starea de funcționare a caselor de cultură (de la clanțele ușilor, pînă la instalația de amplificare), deoarece este absolut obligatoriu să creem tinerilor un climat în care totul să se desfășoare străLucind de ordine și curățenie, pentru că această ordine și curățenie exterioară trece pe nesimțite și se imprimă și în conștiința acelora care vin să se distreze în colectiv. Nici un fel de rabat comodității, birocratismului, obtuzității, nepăsării și nepriceperii. Este vorba doar despre tineret !

Post scriptum : Balul acesta a avut loc cu oarecare timp în urmă, ceea ce nu scuză însă pe nimeni și nimic. Vine vara. Situația o să se repete și în 1964-65 ? Al cui e rîndul ?

IREVERSIBILA TINEREȚE

Ne aflăm la „Camera de minori" din Miliția Capitalei. O sală de clasă cu televizor, alta de mese, dormitoare cu paturile acoperite de un creton vesel, baie, o sală cu jocuri de toate felurile : șah, fotbal de masă etc. Bibliotecă. O tînără de aproape 17 ani, G. B., este adusă aici de către tatăl ei, muncitor la uzinele „Semănătoarea". Mama ei lucrează la Fabrica de confecții „București". G. B. e roșcată, cu pistrui pe nas, cu ochi asimetrici (gesturile nesigure trădează și un complex de inferioritate legat de fizicul ei). Tatăl a adus-o aici pe fiica lui pentru că a lipsit de două ori de-acasă, prima dată 4 zile, după un bal (amănuntul acesta ne-a determinat să introducem scena în prezentul reportaj-anchetă), a doua oară — 14 zile.

Interesîndu-ne, aflăm că reglorul B. este un om muncitor, serios, croitoreasa B. de asemenea. Și cu toate astea iată-i pe amîndoi ajunși la capătul priceperii, disperați, cerînd sfatul unor educatori, care să îndrepte ceea ce ei au ratat de-a lungul anilor.

Mărturisim sincer că aveam de gînd să criticăm sever broșura „ADOLESCENȚA" (Ed. Științifică — 1964), nu pentru conținutul ei, ci pentru tonul moralizator, distant și plicticos, în care sînt expuse foarte multe lucruri adevărate și importante (parțial, rezerva noastră rămîne în picioare). Ne și pregătisem să incriminăm un pasaj : „Este cît se poate de penibil ca în acest context să amintim despre „amorul fulger". Doi tineri abia s-au cunoscut la un spectacol, la o **reuniune tovărășească** (subl. ns.), sau chiar pe stradă, și, cu o ușurință de neînchipuit — au și ajuns în patul Salomeii ! O „clipă de iubire" — și apoi fiecare își vede de-ale lui, aventurindu-se, cu aceeași ușurătate, în alte și alte „aventuri amoroase". Asta nu se poate numi dragoste, ci desfrîu care — mai tîrziu sau mai devreme — duce la epuizare fizică și intelectuală, la uscăciune sufletească. Și asta

PRIMA ZI A

Desen de
TUDOR GEORGE

Era miercuri. Pe cărarea veche numită a Omului, se întorcea acasă Moise Aanei. Purta o desagă, plină cu turte de cînepă. Printre turtele care miroseau a sămînță strivită, la un loc cu coaja ei, se găsea și un ulcior cu ulei galben, nelimpezit.

De cu noapte, Moise Aanei urcase la Nălbeni, unde așteptase rînd la presa de ulei. Nu era scurt drumul pînă acolo, și urca, nu s-a mai pomenit, și la ducere, și la întoarcere : oricum ai fi mers de la capetele lui spre mijloc, și de aici spre capete, sau de la un capăt la altul, acest drum urca. Trecea pe sub pădure, apoi rămînea singur, și lega între ele niște vii cu boaba acră, cele din urmă vii spre munți.

Moise Aanei își trecu desaga de pe un umăr pe celălalt. Un gînd vechi, de astă-vară, îi trecu prin minte. Acest fel de ginduri sînt bune, scurtează drumul, le poți chiar spune ginduri de drum. Era în februarie.

Bătrînei Raveca îi plăceau turtele de cînepă. Se împăca bine și cu boabele de porumb fiert. Scotea boabele fierbinți, moi, din ceaun, punea peste ele o lingură de grăsime de pasăre și le minca pe rînd, cîte una, purtind strachina oriunde îi erau treburile. Mult mai mult însă îi plăceau turtele de cînepă. Cînd nu mai avea turte spunea : „gata, m-am săturat de cînepa asta, ducă-se pe pustii, mi-am făcut găuri în ceru gurii, bine c-am scăpat și nu mai am". Apoi îl căuta pe Culiță, mezinul lui Aanei și lui îi spunea : „pune tu ceaunul cu boabe că mă-ta e singură, nu le poate face ea pe toate, pune tu ceaunul, n-auzi !...". Și femeii, mama băiatului : „nu-ți spui ție, Victorie, tu ești stăpîna lor, tu ești cu casa, lasă-i pe ei să facă, tu le ai pe ale tale".

Umbla bătrîna prin ogradă, prin odăi, cu strachina după ea, și cînd se știa auzită, se făcea vorbind singură : „am scăpat de cînepa asta, face-și-ar dușmanii fringhie din ea, bine c-am scăpat... Culiță, unde ești Culiță ?". În cele din urmă se oprea în fața bărbatului : „stau la tine Moise, stau eu de-o vreme și nu mă-ntrebi ce fac, nu mă-ntrebi deloc. Iaca eu fac bine, ce să fac, da tu ce faci ?". Se uita la el, mesteca boabe în gingii, iar degetele îi erau unse cu grăsime de pasăre și, de cele mai multe ori, le ștergea în păr, sub broboada neagră.

„N-am avut încă drum la Nălbeni, tățiie", spunea omul.

„Drum la Nălbeni ? Ce să faci tu la Nălbeni ? Acolo am avut eu o vară de-al cincilea, da' nu mai e, s-a dus de mult ce să faci tu acolo ?". Vorbea fără să-l privească, mesteca boabe și, neașteptindu-i răspunsul, pleca.

Astfel nu trecea mult și avea iarăși turte de cînepă.

Moise Aanei ajunse la apa care purta numele locului aceluia, un pîriu, cu albia prea lată pentru cît îi era ființa. Pe prund, zăpada pierise. Pietrele aveau crestetele uscate. Apa curgea mică, nu era umflată, nici tulbure, pe semne, sus, zăpada, nu se dezlega. Mirosea ca după ploaie. Aici nu era iarnă. Pietrele, apa, mirosul erau frumoase, dar omul nu se bucură de ele. El caută loc de trecere. Puntea era un carpen subțire, sprijinit pe doi căpriori, aproape de fața apei. Omul trecu. Sub el lemnul se legăna. Urcă malul puțin înalt. Privi în urmă. Puntea era acolo.

Apa veni peste ea, în timp ce încă se legăna. Aducea bolovani grei, lemne înecate, și toate curgeau la vale, altele veneau în locul lor, era o ducă neîntreruptă și ascultîndu-i vuietul, omul se întrebă de ce n-o auzise înainte. Se uita în apă, n-o văzuse niciodată întreagă, așezată între maluri, cît ele de înaltă. Nu era o apă, era o lume curgătoare care turbase. Trecu o poartă de lemn, culcată pe spate, cu zăvoarele bine închise. Apoi trecu un prag de casă.

Omul privi locul unde fusese puntea. Locul parcă se legăna.

Deodată îi trecu prin minte că apa l-ar fi putut prinde chiar în mijlocul punții. Teama nu veni decît în clipa cînd gîndul se împleti cu necazul lui, se făcu una cu **adevăratul gînd** care-l mînase cu noaptea-n cap la Nălbeni. Fără îndoială, apa era rece, înghețată, venea de foarte de sus. Bagă mîna în apă, pînă aproape de cot ; era, nu se putea altfel, înghețată, cu unda groasă. Văzu de aproape firele de mîl destrămîndu-se în jurul încheieturii mîinii.

Sări în picioare : „multe îi mai trec omului prin cap, de unde or fi venind ?". Treptat, pe față i se ivi o mare neîncredere, ca atunci cînd asculți vorba lungă a cuiva, sau ca atunci, de pildă, cînd unul ca Nunuț, pe care-l știi prea bine și-l cunoști, ți-ar spune că a dormit în așternut cu un lup prost.

Moise Aanei scuipă în apă tulbure. Nu credea cu nici un chip că l-ar fi putut cuprinde în mijlocul punții.

Cu toate acestea, în mintea sa, puntea nu-și oprea legănatul.

Cum mergea Moise Aanei spre casa lui, se stîrni vîntul care trebuia. Pînă acum nu bătuse, era prima zi a lui din acest an. Omul se răsuci pe loc, să vadă de unde vine vîntul. Vîntul venea de pretutindeni. Norii plini de apă lăsau să cadă țurțuri moi. Omul zări sub pădure o vulpe roșcată. Se furișa, deși nu avea de cine se feri, era singură. Un stol de păsări urca. Aanei se tot întorcea după vînt. În fața lui, se ivi un iepure sur. Urechile lungi erau făcute să audă orice. Fricosul fugi fără grabă și ținea în fuga lui chiar poteca oamenilor, ascunsă sub zăpadă, numai de ei cunoscută. O dată ajuns în vîrful priporului, Moise Aanei își dădu seama că vîntul vine de la miază-zi.

În dreapta lui văzu pămîntul ; o pată neagră, ce se lățea mereu și — ce darnic poate fi acest vînt de primăvară ! alături : se ivi alta.

Era o zi bogată pentru Moise Aanei: el văzuse apa, și animalele, și păsările, și pămîntul, toate într-o singură zi. Vru să se bucure. N-apucă s-o facă. Încercă încă o dată. Nu reușea. I se păru că pămîntul, care se isca mereu mai întreg de sub zăpadă, se fărîmițează. Deși ocolise în această zi cîțiva oameni din sat, pe care i-ar fi putut întîlni, simți nevoia, ca de apă, să vadă un cunoscut. Priporul era pustiu. O teamă nelămurită îl făcu să alerge. De sub tălpile lui săreau bulgări zemoși, de zăpadă. Citeodată aluneca. Din vîrful priporului văzu satul. De o parte și de alta, se întindeau livezile gospodăriei, nenumărate rînduri drepte de pomi negri, goi, uzi. Pașii lui erau acum mărunți și rari, pași de lene sau de oboseală.

Cînd Moise Aanei pornise de acasă era întuneric, nici lună, nici stele. Bătrîna Raveca îl ajunsese la poartă : „Moise dacă tot te duci, vezi să le stoarcă mai puțin, să fie mai grase, mă dor gingiile dacă sînt prea uscate". Ea era îmbrăcată cu toate fustele, avea șalul pe cap, parcă n-ar fi dormit deloc.

Sosi la Nălbeni pe ziuă. Ulițele erau goale. Zăpada, tăvălită în glod, căpătase crustă peste noapte. Lîngă o fîntînă cu roată, un flăcău adăpa un cal. Era unul de-al lui Zaharia Mătasă, bine cunoscut de Aanei. Moise Aanei se făcu niznai, dar flăcăul strigă : „ai venit cu sămînță, bădie Moise, bine-ai venit, mai sînt trei, acuma căzuți".

„Ce face tat-tu ?" întrebă el în loc de răspuns. Nu se opri. Gîndi că flăcăul l-a întrebat anume, a vrut să-și bată joc : de ce tocmai trei oameni înainte, și de unde să știe că a venit la presa de ulei ? „Mă țîngăule", spuse, răgușit, și se întoarse. Era sigur că celălalt rîde în urma lui. Dar flăcăul nu știa nici cu spatele, turna apă în jgheab.

Niște vrăbii se ridicară în grabă dintr-o balegă amorțită. „La urma urmei, ăsta-i un plod, ce știe el". Privi din nou în urmă, altfel acum, sigur de el, dar nu mai văzu fîntîna ; luat de ale lui trecuse în altă uliță și urca. Nevăzînd-o, gîndurile bărbătoase de o clipă îl părăsiră. Omul dădu vina pe fîntînă și o înjură : „tu-ți ceara mă-tii de fîntînă".

Vru să se întoarcă, să nu mai dea ochi cu nimeni, dar era în poarta lui Boubătrîn. Stîlpii porții erau, după obiceiul locului, doi draci, ciopliți fiecare dintr-un trunchi de stejar. Sub șopron, în fundul ogrăzii, se afla presa de ulei, o unealtă numai și numai de lemn. Fusese a unui morar, dus pe Apa-Simbetei, și rămas acolo. Fiindcă era o presă bună, făcută de un meșter cum erau odată meșterii în munți, oamenii o puseseră pe picioare și o dăduseră în primire lui Boubătrîn care, fiind invalid, avea și pensie. El lucra cu presa de ulei. Treaba mergea încet, dar ieșea uleiul bun.

Cînd intră în ogradă, Sava Boubătrîn, aplecat pe pîrghia lungă, de lemn vechi, împingea ca la călușeii de bîlci. El îl cunoștea bine pe Moise Aanei.

„Ai venit să-i faci turte Ravecăi ? bine c-ai venit", zise el. Vorbea cînd cu spatele, cînd cu fața, după cum se rotea în jurul trunchiului de ulm.

Aanei se gîndi că Boubătrîn trebuie să știe, nu se poate să nu fi aflat ; scormoni repede în urmă, cît încă mai avea calde în urechi, vorbele celuilalt, să găsească vre-un semn rău în ele. Nu găsi, dar nu scăpă de teamă.

Cei trei oameni stăteau de vorbă sub șopron, pe butuci, tăiați anume dintr-un fag mijlociu, de către Boubătrîn.

Da, s-a făcut la ei porumb bun anul trecut, și grîu, da' mai mult porumb. Cu butașii stau cam la fel, cum de s-a întîmplat să fie la fel ?! Fiindcă gospodăriile lor au alte pămînturi, altfel așezate, se înțelege. Nici nu încape îndoială, aici tehnica și-a spus cuvîntul ! Dacă mai sînt unii, care așa și așa... ? Sînt ei, sînt, dar îi îngrădim. Unul a furat cît a ținut secerișul grîu în ulcelele în care aduceau apă. Dacă l-au judecat ? Oho, șapte ore a ținut adunarea generală, nu mai face păcătosul cît o trăi el ce-a făcut... La ce-i trebuie uleiul de in ? Îi trebuie ! Și cel de nuci ? Cu ăsta-i altă căciulă, face muierea alivenci și nu poate fără ulei de nuci. Miroase uleiul de nuci ? El n-a observat !...

Moise Aanei nu cunoștea pe nici unul din cei trei. Se ținu de o parte și ascultă vorbele lor. Era sigur că auziseră despre necazul lui, și aștepta să-i audă vorbind despre asta.

Cît timp își făcură ei treaba, nu mai veni nimeni. Din cînd în cînd îl priveau curioși : o fi vre-un fudul, sau cine știe cine, dar putea scoate măcar o vorbă. Ce, la voi nu sînt probleme, spuneau ochii lor, armată n-ai făcut, lume n-ai umblat ?

Nu întrebară nimic însă. Erau oameni de pe Valea Văii și e cunoscut că aceia știu să se poarte în lume, după cum nimeni nu-i întrece la popice.

Plecară, nu înainte de a da ce se cuvenea de dat : ulei ; Boubătrîn nu primea turte ; nu admite consiliul de conducere !

Doi dintre ei aveau cai mărunți, cu coame lungi, subțiri la gleznе, strașnici tovarăși de drum de munte. „Sînt cai buni", îi prețălui Aanei. Uitîndu-se bine la ei, văzu că rînjesc : caii își arătau dinții lați, rideau de el. Îl omorî gîndul să se ducă să-i lovească în tîmple, cu pumnul. Se opri numai, închipuindu-și că Boubătrîn știe. „Altfel n-ar avea de ce s-o facă pe mutul". Se trezi vorbind : „Ascultă, Savule, **de unde să știu că trage să moară ?**".

„N-aud ce spui omule, își răsuci celălalt gîtul. Se înțelege, dacă taci, ai de ce să taci ; ce-ai spus ?". „Despre vaci, ziceam". „Ce-i cu vacile ?". „Bine, ce să fie cu vacile, dau lapte bun" șopti Aanei. „Sigur că bine", termină Boubătrîn și, în timp ce lucra îl privea pe furiș.

Pîrghia groasă, unsă cu atîtea feluri de ulei, pătrunsă pînă în măduva ei uscată, pocnea scurt. Pe poartă intră călare Doroftei Mațu.

El nu venea fiindcă avea de dat ceva la stors, venea să audă și să vadă, adică să asculte și să cumpere. Cunoștea pe toată lumea, pînă peste nouă sate. Descălecă și spuse : „mi-a dat prezidentu să încerc calu ăsta. L-a luat pentru după cules, pentru serbare la raion. Are să-l încalece Fonțu și cîștigă. El rîse : îți spun eu, cîștigăm alergarea, cai ca ăsta nu-s doi în raion. Ce faci, Moise, faci turte ?".

Rîdea într-una, avea el un ris al lui.

Apoi începu să povestească ce i se întîmplase lui Moise Aanei, știa foarte bine povestea, dar se făcea că nu cunoaște omul și se întreba chiar cine o fi, și-l ispitea, pe însuși Aanei, iar ochii lui i se înstrăinau mirați, se depărtau și, pe lîngă întrebarea pusă în gura mare, voiau și altceva, scormoneau peste tot, ca porcii cu ritul.

2

Vasile Voiculeț, instructorul de partid din comuna Tîrzia, fu căutat într-o zi de către un tovarăș de la ziarul regional.

Acest tovarăș rămase în comună mai multă vreme. El a stat nopți la rînd de vorbă cu activistul de partid (zilele erau pline de treburi, se aflau la începutul pregătirilor campaniei de primăvară). Iată ce povesti Vasile Voiculeț, într-o noapte :

Eu cred tovarășe, că ce s-a petrecut cu Moise Aanei este, ceea ce numim, un caz de conștiință sau, mai bine zis, de trezire a conștiinței. Un început de limpezire.

Practic, tovarășe dragă, el nu-și dă încă seama de asta. Simte acest început ca un fel de neliniște. Vreau să spun, el ajunge să acționeze altfel decît pînă acum, în felurite împrejurări, fără, mă rog, să știe de ce n-o face ca înainte. Tocmai de aici îi vin neliniștile, se teme de ele, și se întreabă : de ce ? Cred că este foarte aproape să afle **de ce ?** (fiindcă repet, el se întreabă și, întrebîndu-se mereu, este din ce în ce mai aproape de răspuns : în felul ăsta dă un mare ajutor oamenilor care au lucrat pentru asta, vieții noi, vreau să spun, factorilor din afară).

Găsesc de altfel că e bine să încep mai de departe, totul ar fi lămurit numai pe jumătate, dacă n-aș porni de unde trebuie.

Părinții acestui om au fost mijlocași în Tîrzia, dar mijlocași din cei care țineau la starea lor cu dinții, căci mereu le scăpa din mînă, o țineau mai mult cu vorba, cred că ai cunoștință de categoria asta ; ei aveau ceva pămînt, o pereche de boi acolo, practic, o groază de angarale, la care se gîndeau noaptea și pentru care alergau ziua, dar n-ar fi spus o vorbă cuiva despre ele, să-i tai în două. Nu era o mîndrie prostească, adică așa cum înțelege țăranul cînd spune fudul : era, pricep bine, un fel, cred, singurul pe atunci, de a-și păstra demnitatea. E clar, ei nu-și dădeau seama, o numeau la un loc cu altele: „să fii în rînd cu lumea". Lumea asta a lor era alcătuită din pămînt, cai și boi.

Eu sînt în muncă de partid din 1953 și înainte am lucrat într-un depou, dar copilăria și o parte din tinerețe le-am petrecut la țară. Acesta era tipul de mijlocaș cel mai numeros și, la două, trei generații se destrăma.

Dar să vezi : tatăl lui a murit chiar la începutul războiului. Mamă-sa s-a îmbolnăvit îndată, nu știu de ce, cred, difterie ; s-a dus și ea.

El, Moise, avea vreo cincisprezece ani sau încă nu-i împlinise, era prin 1943. Mamă-sa era pe năsălie. Băiatul se urcase într-un copac, un cireș din fața casei și stătea acolo. Nu plîngea. L-au strigat să vie jos, l-au luat cu frumosul, el n-auzea nimic. Stătea acolo. Un om a vrut să se urce să-l coboare. „Dacă urci, bădie, a spus moale băiatul, îmi dau drumul". Cireșul era înalt. Niște femei se pornesc pe bocit. Băiatul a început să rîdă, da, să rîdă, și a spus ca un om mare : „nu bociți că nu-i mama voastră". Femeile s-au speriat ; stăteau în jurul cireșului, se temeau să nu sară, nu știau ce să facă. Niște plozi de seama lui aruncau în el cu mere putrede. Băiatul luase în brațe craca pe care stătea. A trecut așa, o zi întreagă. Spre seară s-a urcat totuși un om și l-a dat jos. Era înțepenit.

Și acum, să fac o paranteză, tovarășe dragă, am nevoie de paranteza asta. Trebuie să vorbesc ceva despre bătrîna Raveca. Ea locuia într-un sat, în ținutul din partea cealaltă a muntelui, undeva în actualul raion Podeni. Raveca, bătrîna despre care spuneam, este sora vitregă a tatălui lui Aanei. Ea avea acolo, în munți, un fel de colibă, o casă, mă rog, și două oi. Altceva n-avea. De grija oilor nu se prea plîngea, le luau unul sau altul din sat, le văreau, le iernau, oricum asta era situația. Bătrîna stătea la casa ei (casă ?) puțină vreme. Toată viața a umblat, nu peste tot, ci doar în cele două ținuturi ale muntelui. Și de trei ori în alte părți : la Dunăre o dată, la Suceava, și într-un oraș de cîmpie, unde nu i-a plăcut fiindcă era o căldură mare, și mult praf, și fum de la gară.

E ceva curios aici. M-am interesat cu deosebire : nu era una dintre acele ghicitoare, „fărmăcătoare", cum li se spunea, dispărute de mult, nu, ea mergea pur și simplu de dragul mersului, cred. Avea neamuri prin toate satele. Și își găsea neamuri chiar acolo unde nu avea. Cunoștea familiile, cimotiile, ramurile, cîte se aflau ele, toți îi erau nepoți, veri, cumetri, cuscri, dar mai ales nepoți. Era bătrînă, nu știu de ce mi se pare că femeia asta a fost întotdeauna bătrînă. Vorbea frumos, cu tîlcuri, știa o mulțime de lucruri dintr-ale ținutului. Aducea vești, eu cred că și inventa vești, dădea sfaturi și era crezută, am verificat practic, printre oameni. Asta poate veni din următoarea întîmplare veche :

Ajunge ea la o casă de om ; rămîne — își face aici masul, după obicei. Era toamnă. A doua zi, pe scară, mor toate curcile din ogradă. Stăpînul casei, supărat peste măsură, nedumerit, le zvîrle pînă dimineață, pe un morman de orgrinji, într-o margine, în apropiere de chilerul unde o culcaseră pe bătrînă. Dimineață, cînd se scoală ai casei, văd pe Raveca în mijlocul ogrăzii ademenind curcile, iar curcile, cam clătinîndu-se pe picioare, se ridicau din ogrinji și veneau la ea. Cu mic, cu mare, oamenii casei încep să se teamă, o priveau de acum într-un anumit fel, mai ales că și așa, cu drumurile ei, cu vorbele spuse atunci cînd credeau în ea, în doi peri, avuseră rețineri. Bătrîna explica liniștită, că de fapt, curcile fuseseră adormite. Ei nu cred, bineînțeles, iar bătrînei îi merge vestea. Realitatea era că păsările ciuguliseră cu o zi înainte, din borhotul rămas după strivitul strugurilor și zvîrlit în dosul grajdului, se îmbătaseră și „muriseră".

La cîtva timp după asta, omul s-a dumirit. A povestit la toată lumea, dar acum nu l-a mai crezut nimeni pe el, iar faima bătrînei era bine statornicită. Închipuește-ți ! veneau unii din alte sate, să vadă curcile acelea, omul le spunea despre borhot. „Unde-i borhotul" întrebau ei. „Nu mai am borhotul, ce să fac cu borhotul ?". „Dar curcile le ai ?", „mai am din ele, astea-s !". „Vezi ?! Curcile le ai, borhotul nu-l vedem, zici că l-ai avut, bine, dar, nu-l vedem" spuneau ei și priveau aceste păsări toante care sînt curcile. Practic, tovarășe dragă, se înțelege ușor cam ce era în capul lor, dar să revin la ce spuneam. Bătrîna făcea din vorba ei ce voia, știa unde trebuie omul gîdilat ca să rîdă, iar uneori, sfaturile ei nu erau rele, fiindcă văzuse multe, umblase.

Stătea așadar, cînd la unul, cînd la altul. De pe unde se flutura, aduna ce putea, strîngea totul la cîte o gazdă a ei ; pe toamnă, găsea o căruță, încărca, și se pornea spre casă. Cu toate acestea nu s-a lipit de sălașul ei, niciodată, nimic. Iarna nu prea umbla. Stătea în satul ei. Bărbații îi cărau lemne. Femeile veneau la ea cu multe treburi de-ale lor. Bătrîna aștepta primăvara. La drept vorbind, nu făcea rău nimănui. Eu cred că nici nu este rea ; am observat : toți copiii trag la ea. Cel mic al lui Moise Aanei, Culiță, tot timpul e lîngă poala ei. Cît despre cîini, n-am auzit unul s-o latre vreodată, nici chiar cîinii ciobanilor. Această observație o făcea un țăran din Tîrzia cu care stăteam deunăzi de vorbă, un colectivist, om de treabă, este o observație țărănească, care nu e lepădat.

Cînd Moise Aanei a rămas orfan, un copil aproape, gospodăria lor era pe ducă. După moartea tatălui, femeia se tîrîse în brînci, și păstrase pămîntul și boii. La moartea ei, a apărut Raveca. Nu venise pînă atunci prea des. Ea era, orice s-ar spune, un neam mai de aproape. S-a îngrijit de înmormîntarea femeii. După asta, bătrîna a strîns la un loc cum a putut neamul Aanilor, nu prea numeros, împrăștiat prin cîteva sate.

În casa goală, care păstra încă mirosul moartei, ea a spus că băiatul ar trebui însurat. Au rîs unii, alții n-au băgat-o în seamă. Nimeni n-o cunoștea însă pe Raveca. Îi făcu proști, apoi mulțumi domnului că se află ea cu ei, să le arate ce au de făcut. „Dacă băiatul nu se însoară, se pierde averea, se înstrăinează", spunea. Bărbații și femeile Aanilor stăteau pe scaune, pe lavițe, în picioare, pe lîngă pereți, și o ascultau. Nu mai rideau. Erau vremuri grele. În fața fiecăruia, bătrîna se oprea. „Averea nu trebuie înstrăinată", spunea (toată această avere era de trei hectare și o pereche de boi !). „Gîndiți-vă, sîntem aici toată cireada", striga bătrîna. Afară ploua, ei se uitau cum curg șiroaiele de apă pe geam. De unde și pînă unde bătrîna asta, vintură-lume, vorbea ca o adevărată țărancă. „Trebuie să-l însurăm !". „E mic", răspundeau ei, dar în sufletele lor de țărani, dădeau dreptate bătrînei. (Ei nu știau altceva : averea trebuie să rămînă familiei, dacă nu adăugată, cel puțin păstrată). Pînă la urmă, nu se mai împotrivi nimeni.

Explicația, după părerea mea, e simplă. Patima asta neștiută a bătrînei, pentru statornicie, venea din teama, ascunsă pînă atunci, stîrnită de prilejul ivit, se înțelege, că e singură și n-are unde se aduna într-o bună zi. Cu cît țipa mai tare, cu atît teama ei era mai puternică. Practic, voia să-și asigure un loc de odihnă.

Din întîmplare, o femeie care trăia singură cu fata ei, un copil de treisprezece ani, nu bogată, dar nici săracă de tot, a căzut din vîrful unui stog, și nu s-a mai ridicat. Bătrîna Raveca și-a adus deodată aminte că fata care rămăsese, Victoria, i-ar fi nepoată de-a șasea sau de-a șaptea. A fost un fleac să obțină de la preot dispensă de căsătorie. Mai bine nu se putea. Bătrîna a dăruit preotesei două lăicere și un covor ales la maici. Sfîntului care ținea hramul bisericii, i-a dat cele două oi ale sale. Oficial, treaba s-a aranjat pe bază de „orfan de război", „pămînt bătrînesc" etc.

Fapt este că cei doi copii au fost cununați în toată legea. Bătrîna a stat o bucată cu ei, și înainte de plecare, a avut grijă să le bage în cap că ea le-a ferit averea de înstrăinare, i-a adunat de pe drumuri, mă rog, purta cu dînsa traista cu povești. Venea la ei de cîteva ori pe an. Nu stătea mult. Își spunea mama lor.

Se pare că o vreme, relațiile dintre cei doi au mers bine. E un fel de a spune, fiindcă din punct de vedere moral și social totul era o monstruozitate. Băiatul știa în felul lui munca ogorului, fata, ca la țară, fusese învățată cu treaba, dar asta e o chestiune secundară. Monstruos e, repet, că cei doi copii deveniseră bărbat și femeie, în plină copilărie.

Îmi povestea un om din sat, care le fusese vecin : odată, nevastă-sa o găsește pe Victoria în casă, în ziua mare, cu ferestile astupate, jucîndu-se cu o păpușă și plîngînd. Făcuse păpușa, ca orice copil, din două linguri puse cruciș, învelite în cîrpe colorate. „Ce faci Victorie, ce faci tu acolo ?". „Ce să fac leliță, cînt, asta fac". Și începe deodată, din plinsul ei, să cînte. Zvîrle păpușa sub pat și se repede cu capul în perete, era să-și crape capul. O stropește femeia cu apă, o liniștește, și ea zice : „să nu mă pîrăști, leliță, lui Moise, să taci leliță". Asta o spunea ca o femeie măritată de cînd lumea, arsă, sătulă de necazuri. Avea mîinile subțiri și genunchii ascuțiți, n-avea șolduri : părea o fetiță, ceea ce chiar era de fapt.

El nu plîngea, dar citeodată lăsa plugul pe cîmp și se apuca de mijoarcă, la un loc cu cei de seama lui, care păzeau vitele. Îl porecleau Bărbălău, și pe ea Plînsa, și rideau de ei.

Acasă, el se silea să fie bărbat într-un anumit fel : înjura la tot pasul și o bătea pe nevasta asta a lui. El socotea că bărbatul trebuie să-și bată nevasta. La moară rideau de el : nu putea ridica sacii singur. Se făcea rău. Bătrîna, cînd venea la ei le spunea că totul e bine, merge, să fie sănătoși.

Băiatul trăgea la muncă, dar degeaba trăgea, nu-l țineau puterile, era singur. Era ambițios. O bucată din pămîntul lui dădea în malul apei, cobora într-o pantă repede, iar apa minca malul. Ei bine, băiatul s-a apucat de cărat pămînt cu căruța și cară din sfîrșitul iernii pînă la venirea celeilalte ierni, pămînt cu căruța, de la niște săpături care se făceau în apropiere. Căra el, malul creștea, cără mereu sute de căruțe de pămînt. Într-o zi s-a surpat malul făcut cu de-a sila. Aanei s-a dus cu tot cu pămînt în pîrîu, și-a frînt două coaste, a zăcut lumi de zile.

Nu-i mai ardea de joacă. Voia și el să-și „țină starea" ca toți ai lui, și nu putea, firește. La aproape doi ani, a vîndut jumătate din pămînt (bătrîna a umblat blestemînd prin tot ținutul vreo două săptămîni, dar nimeni nu știa de ce blestemă). Apoi, după 23 August, a fost împroprietărit ca orfan de război și cap de familie.

Spuneam că cei doi trăiau împreună. Dar fata, femeia Victoria, a iubit mult după ce-și cunoscuse bărbatul și fusese dată lui după lege, cum spunea omul acela, de treabă, de la care știu mai bine de jumătate din cele zise. Nu-i o poveste obișnuită de adulter. Victoria nu-și iubea bărbatul. Îi fusese dat, nu-l alesese, nu-i era vremea și încă altele. Cred că nici el n-o iubea atunci, dar simțea asta mai puțin decît ea.

Celălalt era un flăcău, un bărbat tînăr din sat. Bineînțeles, au urmat bătăi cumplite. Femeia a căzut la pat. El o bătea bolnavă, și ziua, și noaptea. Neamurile ei de sînge au vrut să-i despartă. Aanei i-a alungat, a zvîrlit cu furca după toți. A ferecat poarta. În vremea asta, bătrîna venea ca mai înainte. Lui îi spunea cînd era singur : „muierea neascultătoare se dă pe brazdă cu biciul ; da' să știi, dacă greșește o dată și-i bătută bine, nu mai face, femeia-i ca fierul călit". Pleca el de acasă, baba spunea femeii : „așa-i bărbatul, Victorie, ticălos, lasă că-i trece, tu spune ca el. Și mai dă-l dracului pe acela, a fost, trece...". Femeia abia se ținea pe picioare, era plină de vînătăi, leșinată. Tăcea. Multă vreme, spun oamenii, n-au auzit-o vorbind, încît credeau c-a amuțit. Nici animalele, nici păsările nu le mai striga, nici ziua bună nu dădea. Avea un băiat. Pe Zahei. „Mai fă-i unul", spunea Raveca. Bărbatul s-a apucat de băut.

Pe urmă a plecat în armată. Cît a stat acolo, nu i-a scris un rînd, n-a venit în permisie, și nici ea nu s-a dus la el. Bătrîna a fost, da, Raveca s-a dus o dată la el, iar acesta a fost al treilea drum al ei, în afara ținuturilor din munte. Venea și în Tîrzia, la tînăra nevastă. Nu numai că nu i-a spus niciodată, dar nici nu-i trecea babei prin cap că cei doi s-ar putea despărți !

Cît a stat el plecat, Victoria s-a înscris, cu aproape tot pămîntul, la întovărășire. Să vezi, tovarășe dragă : era o zi cu nour. Sosește bătrîna de peste munți, în felul ei, cu traista vîrstată în spate, cu broboadă neagră. Află, și se apucă să blesteme. Stătea în mijlocul ogrăzii și batjocorea în gura mare, chema sfinții și dracii în ajutor. Parcă ar fi fost averea ei. „Te omoară bărbată-tu cînd vine, la pămîntul înapoi". Femeia se uită la ea, ca un orb la lumină. „La pămîntul că nu-i bine", țipă bătrîna. Scădea apoi glasul, spunea nenumărate, și iar striga. Scăpă printre altele și gîndul ei ascuns : „ce mă fac eu, că eu v-am adunat pe voi". O singură dată a spus asta, își închipui dumneata, n-ar fi vrut s-o spuie. Se roagă baba, zbiară, iar se roagă, nimic. Femeia trece pe lîngă ea ca o umbră, parcă lunecă, n-a vede, n-aude. Intră în casă. „Ce-ți trebuie ție asta, ce știi tu ?, zice bătrîna. În casă întuneric, spuneam, era zi cu nour. Răcoare ca în case, vara. „Ce știi tu, fată ?". „Poate la Căpotești, în Grui, țățiie, să mai trăiască dogarul, care știi, spuneai mata odată : Zi-i, dacă-l vezi, să treacă pe-aici, s-a cam răscopt zăcătoarea, dă printre doage", se aude, neașteptat, glasul femeii, la capătul celor trei zile de cînd venise bătrîna.

Au fost singurele vorbe scoase de ea atunci.

Moise Aanei s-a întors din armată. A tras acasă ; vre-o săptămînă și mai bine nu s-a arătat. Cei care au ascultat în aceste zile pe la uși, pe la ferești, spuneau că din casă nu se aude nimic, rîs, plîns, nici o mișcare, dar știi, nici una. Dimineața, femeia dădea mîncare la vite. Ea ieșea și la apă, și făcea două-trei drumuri prin sat. Pe urmă a ieșit și el. Era aproape neschimbat, puțin mai gras, și unii îl găseau mai înalt parcă.

Să vezi : nici înainte nu fusese el prea vorbăreț, acuma însă, abia deschidea gura. Lucra la întovărășire împreună cu ceilalți. Vreo lună-două oamenii au așteptat să la foc, așteptarea lor era plină de mirare, îl iscodeau pe departe sau de-a dreptul, se uitau lung după el, cînd trecea pe uliță. Omul le dădea bună ziua.

Într-o zi, dintr-o nimica toată, din prostie, Moise Aanei, s-a luat la bătaie cu unul mai bătrîn ca el, dar a fost o bătaie crîncenă, nemaipomenită. Se ține minte în sat, fiindcă a pornit din senin, fără nici un rost, mă rog.

Aanei bătea niște cuie în gard. Acela, Grigore Pristavu, trecea pe drum : spune și el, așa : „ce faci Moise, dregi gardul ?" Vorbise din mers, avea omul treabă, mergea să și-o facă. Aanei pune tesla jos și vine la el : „ce te privește pe tine ce fac eu, ce vrei tu să știi ?" strigă, și-l pocnește ; celălalt dă, cum dracu să nu dea, nu era de lemn, zmulg leațuri din gard, se umplu de sînge. Aanei căpiase. Sar oamenii, îi despart, vine milițianul, face anchetă. Practic, se termină totul, trebuie să se termine, dar eu am povestit această întîmplare fiindcă o cred legată de ce era în capul lui pe atunci.

Baba Raveca a dat pe la el în perioada de care vorbeam o singură dată și a stat numai o zi.

Cînd am venit eu instructor de partid în comună, Moise Aanei a fost printre primii oameni cu care am stat de vorbă. Era închis în el.

Era prin 1958. Gospodăria colectivă din Tîrzia mergea potrivit. Oamenii erau înscriși mai bine de jumătate. Moise Aanei era și el colectivist, intrase cu vreun an în urmă.

Într-o dimineață, mă aflam la sediu. Era după împărțitul produselor, pe toamnă, tîrziu. Vin unii, pleacă alții, lume multă, ușa se deschide și se închide, miroase a piei de oaie, a povîrlă, a tescovină, miroase focul aprins la gunoaie. Nu începuseră ploile.

Vorbesc toți o dată, se întreabă, socotesc. Contabilul, obraz subțire, poartă cravată cu ac galben, emailat, ac bine cunoscut de toți. Pe birou, hîrtie albastră. „Nu mai puneți mîna pe hîrtie, spune contabilul, o murdăriți, abia am schimbat-o". „Lasă, zice o femeie, am și eu hîrtie de asta în geamuri, am pus-o de soare, și nu se mai murdărește ! Ce te superi ?". „Eu am fost trei ani revizor la Banca agricolă" spune contabilul, și scrie, și umple rubricile cu cifre.

Stau printre ei, și-mi aprind o țigară. Vorbim. Cîțiva colectiviști aveau de primit ceva restanțe. Practic, era o vreme cînd treburile cele mari se terminaseră. Deodată, izbucnește o ceartă la masa contabilului. Era o odaie obișnuită, și noi destui adunați acolo. Cearta ardea rău, nu încăpea în pereți. S-a lămurit îndată : unul, un anume Vasile Baciu, semnase pentru alt Baciu, un Neculai (nu erau neamuri, li se potriveau doar numele). Vasile Baciu semnase și luase ce mai avea de luat celălalt (tocmai atunci plecat într-o delegație în Ardeal, după vite) : zahărul, brînza și uleiul, mi se pare. Socotitorul, băiat tînăr, abia venit de la școală, nu-l prea cunoștea.

Acuma, Neculai Baciu, venit să ia ce i se cuvenea, făcuse gălăgie. Era și cu femeia lui, și, ce mai încolo-încoace, aveau dreptate. Parcă văd : se trăseseră, care mai de care, spre pereți. Vasile, cel cu pricina, rămăsese în mijlocul încăperii. Nu se urnea de acolo. Avea o flanea cenușie, cu firul gros, și bocanci plini de noroi uscat pînă la jambiere. Parcă nu știu cum, n-avea ochi. Un cîine lătră afară, chiar sub fereastră. Și-l văd pe Moise Aanei repezindu-se la acest Vasile, lovindu-l. Oamenii îl trag la o parte. El zbiară : „Cum, porcul, dacă n-a muncit să ia el, de unde să ia dacă n-a muncit ?" Tremură tot, se smucește dintre oameni, înjură cu gura plină.

În sfîrșit se liniștește. Încerc să-i spun ceva, și mi-o retează : „ce te privește, și mai încolo cine ești, ce te bagi dumneata peste mine ?" **E drept, se putea să nu mă cunoască**, am spus, eram abia venit. Își pune căciula, și iese pe ușă afară.

Întreb eu, pe urmă, dacă-i neam cu Neculai Baciu. Nu era nici pe de parte. Mă gîndesc : uite, un om, care muncind în colectivă, are dreptul să se supere, chiar în halul ăsta, cînd e călcat pe coadă. „Ăsta-i om de nădejde, spun, chiar dacă-i mai iute". Oamenii ridică din umeri. Unul de lîngă mine se hlizește : „mă mir, tare mă mir ce i-a venit, cum l-a apucat dragostea asta de **avutul obștesc ; că el**, numai cu numele-i colectivist ; poate aveți o țigară, tovarășe activist !" Iar contabilul, dintre hîrtiile lui, zîmbind cum s-ar zice, orășenește, adaugă : „are pe anul ăsta, fix douăzecișiopt de zile".

Într-adevăr, Moise Aanei nu

Florin MUGUR

Cîștiguri de timp

Ce caut aici ? Întrebam. Ce caut aici ?
Un bec se legăna deasupra curții,
umbra mea grea ca un oraș culcind-o
pe scînduri lungi cu mere tăiate în bucăți,
azvîrlind-o apoi pînă sus, peste dealuri,
și întorcind-o iar asupra mea
mai limpede, plină de foșnetul merilor treji
peste care-a trecut. Întrebam, întrebam...
Ce caut ling-acoperișul verde,
de tablă, aplecat spre gîtul meu ?
Ce caut eu aici ?
Încă din iarnă
veneau țăranii sub acest acoperiș.
Scriau pe-o placă brună, de metal,
pe care o găsiseră în curte
și-o aduseseră purtînd-o-ncet pe brațe,
ca pe-o femeie...
Le plăcea să-i strig pe nume.
În satu-acela se rosteau numai porecle.
Omul — spuneau ei — cu „poracla" lui,
cum ar fi zis : cu propria lui racilă,
cu un îngust sicriu pe care-l poartă
ca pe-un palton prea lung, de scînduri galbene,
împleticindu-se în poalele de lemn.
Scriam atent și liniștit cuvinte.
Îi învățam pe oameni cum îi cheamă.

Nepotrivite mai sunau, și înfundat,
ca din vechi oale de pămînt, poreclele :
Covrig, Baros și Stinghie și Cinci.
Tot îți mai numeri peticele, Cinci ?
Mulți ani în șir bărbatul numărase
nu mai știu ce : covrigi, foi de porumb
sau mere de vînzare sau copaci.
Umplea cu țuică-ngălbenită țoiul
și-l așeza pe coala mesei, albă,
și-nconjura lichidul treaz cu cifre
și calcula în jurul țoiului orbita
unei planete de hîrtie-albastră,
dreptunghiulară : o sută de lei.
Își numărau tiravele cîștiguri.

Îi contemplam ieșind greoi și tineri
de sub acoperișul înclinat,
ca niște zei masivi cu blăni imense
și gînduri stăpînite, de bărbat.

Și din spinări își scuturau zăpada
zvicnit, cu umeri disprețuitori,
de se urnea iarna din loc — și arbori
se prăbușeau vuind din circa lor,
sau poate erau numai niște scînduri,
palide scînduri de coșciuge, groase,
care căzeau topindu-se în aer
într-un talaș gălbui, ca de mătase.

Și-n fața unui anotimp, întîia oară
se ridicară-atunci copleșitor —
nu mai era pămîntul singura oglindă,
crăpată, pentru chipurile lor.
Și își priveau tăcuți în univers
bărbia grea, umerii fețel grei.
Cădea vuind zăpada — și deschiși
țăranii o primeau în ei.

Umbrele lor alunecau diforme
pe-acoperișul înclinat de vînt.
Și-am contemplat deodată viziunea
desprinderii lor ample, de pămînt.
Nici nu putea fi vorba de un zbor.
N-aveau ca păsările vînt în oase.
Nu, pur și simplu nu-i mai ținea prinși
pămîntul plin de forțe dușmănoase.
Se strecurase-o lamă de aer între talpa
țăranilor — și netedul pămînt.
Și erau două existențe despărțite.
Și cu uimire se priveau cum sînt.

Cu greu lăsîndu-se euforiei,
alunecau, alunecau stîngaci,
cu bruște gesturi buimăcind văzduhul,
zvîrlind în aer arcuri și copaci.
Și cu genunchii îndoiți puțin
se deslușeau într-o plutire lute,
mirîndu-se de bucuria lor,
cu negrele fulare desfăcute.
Alunecau cu-aceeași robustețe
cu care ar fi mers nepăsător.
Dar între oameni și pămînt era o lamă
de aer foarte dens —
cîștigul lor.

Veneau înalți și dăruiți vitezei,
pe lîngă mine-alunecînd, neatingîndu-mă.
Cîmpia era toată un ghețuș
și nici un dinte alburiu de piatră
nu se-nălța în drum, să-l întrerupă.
Dar ei treceau pe lîngă mine. Poate
mă socoteau prea slab, încă prea slab
și-mbrățișarea, se gîndeau, m-ar dobori.

Aerul lor victorios mă-nconjura
și nu-l simțeam străin : și eu luptasem,
chiar dacă mai stîngaci ca alții, pentru
victoria aceasta. Da, și eu
îi ajutasem să cîștige timpul.
Ce caut ? Cîștigasem timp. Toți anii mei
treceau ca niște forme de lut, sunînd a gol,
și se umpleau de timp ca de metal
în zgomot nesfîrșit de scripeți negri.

Și auzeam alunecarea oamenilor
și troznetul prelung de lemne
și mai ales căderea aceea nesfîrșită
a timpului în forme imense de pămînt...
Toate aceste zgomote frumoase
le auzeam aparte, despărțite,
și-ntîia oară-mi auzeam viața.

Și ei alunecau, alunecau,
iar eu simțeam că din răstimpu-acela
n-am să mai las să treacă nimic pe lîngă mine.
Am să m-așez în calea lucrurilor
ca vameșul în mijlocul șoselei
în fiece căruță căutînd
printre gutui și doage și văluri de mireasă,
stînd drept în fața fiecărui cal
și atingîndu-i fruntea nădușită
și frîul roșu și zăbalele.
și legănînd pe o privire tare
orice femeie.

Nu se-așezaseră, tari, direle de aer
pe care le lăsaseră țăranii
alunecînd, alunecînd în iarnă.
M-aș fi întins, dînd merele de-o parte
acolo chiar, pe scîndurile lungi,

cu brațul sub bărbie să privesc
cum se așează sclipitoare pe pămînt
dungile alunecării aceleia.

Stăteam în curte. Nu-ntrebam nimic.
Să ne culcăm ! mă îndemnam. Și mîine
de dimineață ne vom deștepta
precum un prinț, înconjurat de soare,
în timp ce oamenii or să se strige
pe nume, lung, în mijlocul șoselei.
Ne vom gîndi ce fericiți sîntem
că soarta, totuși, ne-a menit să fim
un om ca alții, pe potriva lor.

Cojocaru 1960 — București 1964

Nicolae IOANA

Primăvara metalelor

I

Trăiesc sentimentul lunii
Care în seara asta n-a mai venit
Să cerceteze pămîntul cu aur
Doar stelele au rămas înșurubate-n zenit.
Dar dacă ai rupe un fir de iarbă
Ai vedea că ei luminează,
Dovadă că afară e întuneric
Dar înăuntrul lucrurilor e amiază.

La ora asta toate lucrurile pregătesc oțel,
Copacii pregătesc o șarjă de muguri,
Ziua o șarjă de soare,
Oamenii o șarjă de gînduri.
Și mugurii vor exploda în zori
Și soarele va răsări de dimineață
Iar gîndurile aburind de seve,
Ca niște aștri ni se vor ridica de pe față...

II

Iar bate toaca în trunchiuri
E semn
Că mugurii vor cînta
Prin fluiere de lemn
Și inima la două mii de grade
La temperatura cînd se unesc culorile-n oțel
În partea stîngă a cerului va arde.

Și ard metalele în cuptoare
Ca stelele-ntr-o seară
Încheieturile copacilor mai ard
Se numără culorile în primăvară
Iar luna sună ca un lan.

E o trecere a stelelor din pămînt
A luminii din curcubee
Și zi de zi coboară cerul
Să îmbrățișeze pămîntul ca pe-o femeie.
Și în aer se îndătinează o mireasmă de tei
Iar pe urmele cerului vin oțelarii
Care trag cu pieptul soarele după ei...

Cînd nu vorbesc apele

Apele sînt plantele cele mai mari
Culcate-n pămînt cu capul spre Dunăre
Rădăcinile lor umblă necunoscute prin munți
De tulbură brazii încercuiți de ani
Și nu se dau la iveală decît în șes
Unde încearcă să ni se apropie de inimă

Apele sînt plante care vorbesc
N-ai să mai întîlnești astfel de plante
Spun despre toate cîte au oglindit
Cîtă zăpadă a căzut în munți
Cît soare a răsărit pe pămînt
Și mai ales vorbesc despre ele
Pentru că știu că n-au să se mai întoarcă
Trec prin anotimpuri fără să se desfrunzească
Gata oricînd de-a înverzi.
Și le pare rău că n-au putut ca brazii să se-n-cercuiască.

Dar fără să ne spună vreun cuvînt
Apele se ridică de pe pămînt
Și zilnic merg cu toate undele
Doar pe sub pietre mai întîrzie unele
Și de la urechea șesului pînă în munte
Trec prin stîlpii de înaltă tensiune
Urcă din lanuri pînă în pîine...

Și, astfel, zilnic, apele se-ntorc !

Ion CHIRIC

Soția siderurgistului

Mîngîindu-i tîmpla, îi urmăresc
ritmul somnului său
și grijă am să nu-l trezesc
cu fierbințeala sărutului.

De obicei (zic de obicei,
fiindcă nu se întîmplă așa totdeauna)
în pajiștea albă a zilei,
somnul său e ușor precipitat
și eu îmi dau seama că trebuie să opresc soarele la geam,
păsările care cîntă prin pomii de-afară
să țină seama în cîntecul lor
de respirațiile celui care doarme,
ecourile care vin din stradă
să pășească prin aer în vîrful picioarelor,
să nu sară peste linia de cristal
ce-l separă, vremelnic, de mișcare.

Nu, nu mă gîndesc
să-l trezesc.
El trebuie la noapte din nou
să dea oțelului fluiditatea și formă
și pentru aceasta
sînt răspunzătoare și eu
cît pentru dragostea noastră.

ȘAPTĂMÎNII

cît mă pricep eu la oameni, și din cîte am învățat de cînd fac muncă de partid, am cosiderat că omul acesta este cinstit. Chiar gîndindu-mă la felul cum ieșeau vorbele din gură, și chiar la răspunsul, răutăcios în aparență, pe care mi-l dăduse, eram aproape sigur că trebuie să fie un om cinstit. Am discutat după asta de multe ori cu el. Între timp, aflasem și cîte unul din cele spuse pînă aici. Ei bine, omul acesta, îți mai spun o dată, nu era rău. Dar avea în el niște cotloane, se băga acolo și nu-l scoteai, practic, cu nimic. Un fel de melc.

Pe vara următoare, a început-o bine. Venea la treabă, muncea spornic. Fecioru-său terminase școala de tractoriști. Lucra la un S.M.T., într-un raion de șes. „De ce nu-l aduci aici ?" l-am întrebat. „Nu vrea !" ; n-am mai scos nimic de la el, după asta. A tăcut în felul lui ; fapt care punea capăt oricărei discuții.

Se părea că omul începe să se găsească. Cîteva luni.

Într-o seară, dă el un vin la cooperativă. Eram, vreo opt-nouă inși. Tace Aanei, tace, și deodată, începe el să povestească ceva din armată, nu terminăm, vrea să spună o poveste cu un urs, o uită și pe asta, și schimbă vinul pe țuică. Pe urmă bea, și rîde singur. Apoi își amintește de o întîmplare cu un pod umblător, în copilărie. În mijlocul ei se oprește, și cere iar țuică.

„Hai, Moise, avem mîine multe, hai" ! Vrem să ne ridicăm. El nu, că de ce nu-l ascultăm, bate cu palma în masă. „Să termin ce am început", spune. „Bine, termină, să mergem, aveam treabă, nu mai bem".

„Ba mai bem !" În mijlocul poveștii cu podul, se oprește. Bea, se șterge la gură. „Hai, Moise, gata" spun oamenii. El, nimic. Și deodată, se apucă să înșire pățania unuia de la șes, auzită, spunea el, la autobază, așteptînd cursa. Cum că cel de la șes s-ar fi înscris în colectiv. Și ar fi spus : „mi-am luat de o grijă, să văd de-ale mele acum". Face ce face, seamănă pepeni pe lotul personal, se apucă de negustorie. Taie metri noaptea în pădure, îi vinde, are clienții lui. Multe și mărunte face cel de la șes ; dar nici nu se arată pe la gospodărie, figurează acolo cu numele. Vorbind, Moise Aanei se înfierbîntă, uită de țuică, și vede oricine, că-l cunoaște foarte bine pe omul discutat. Ascultă și Jănică, gestionarul, cu bărbia în pumni, sprijinit de tejghea. Moise Aanei nu voia, sau **nu se putea** opri.

Cred că înțelegi, tovarășe dragă, practic, era un fel de a se mărturisi. Nu-i vorba aici de naivitate, nici măcar de așa-zisa „șiretenie" țărănească, despre care se vorbește mereu. Nu ! El simțise, pur și simplu, nevoia să ne spună asta. Numai unul, Trandafir, face pe prostul : „Păi ce mă, Moise, la ce toată povestea asta lungă, omul nu se uita în jur ? Ce dracu avea acela-n cap ? Nu vedea ?" Răspunsul lui Aanei : „Așa !" Liniște apoi, ca în fundul apei.

Încă vreo două săptămîni după asta, a venit la lucru zi de zi. Apoi din nou s-a dus la Gostat. Nu reușeam să-l întîlnesc. Nevastă-sa, spunea : „eu nu știu, el e bărbatul, eu ce știu ?" Zahei lucra tot departe de casă.

Bătrîna Raveca stătea mai mult ca de obicei la familia Aanei. De altfel, ea nu mai mergea decît în două locuri : la Moise, și la cumnatul său Ghiță, din Căpotești.

Către sfîrșitul iernii, Moise Aanei s-a dus la președinte și a spus că el vrea să lucreze la vite. „Cum ?" a întrebat președintele. „Păi cum, dar ? Ce, eu nu lucrez bine ? !" Președintele l-a repezit oleacă, dar Aanei, de necrezut, nu s-a supărat de loc. „Bine, președinte, a spus, dacă tu ești contra mea în zootehnic, am să lucrez la cîmp..." Era liniștit, nu-l puteai urni cu nimic, („parcă era Vîrfu-cu-Dor" — zicea președintele. Președintele ăsta are o vorbă : „parcă ești „Vîrfu-cu-Dor". Am rîs întotdeauna de asta, fiindcă de cele mai multe ori, nu se potrivește unde o pune el).

Mă cam ocolea Moise Aanei. Îl lăsam în apele lui. A lucrat întîi la grădinărie, apoi la cîmp, la cultura mare. Lucrau bine. A fost un an bun. Aanei și femeia lui aveau aproape cinci sute zile-muncă. Mult ! Pentru asta s-au dat produse, nu glumă. În mijlocul drumului, după o vorbă lungă, făcută pe seară, Aanei s-a prins în rămășag că el face o mie de zile în anul care vine. Nu mi-a plăcut de fel cum arăta, cînd a spus asta. „Ce să faci cu o mie, Moise, e prea mult pentru un om". „Așa, mie-mi trebuie". S-a închis în el ca un melc, și nu l-am văzut două zile.

După vara asta, ceva ca un animal lung — lunecos — nevăzut parcă, a intrat în Aanei.

Cît a fost iarna de lungă, el a schimbat ba un sector de muncă, ba altul. Dar lucra, nu stătea de loc. La început a lucrat rogojini, în noul atelier. Lucra și nevastă-sa. Apoi s-a dus la pădure (gospodăria are cîteva bucăți de pădure spre munte), la metri, se mirau toți de sîrgul lui. Avea un caiet liniat unde își nota punctele făcute și, la două zile, confrunta acest caiet, cu cel al șefului de echipă. Făcea asta seara, în cabană, și nu prea i se auzea gura. Ceilalți îl priveau dintr-o margine și, o dată, în pădure, unul i-a scos caietul din haina care atîrna într-un ciot, a rupt fila la zi, a răsucit un fel de țigară și i-a dat-o. El fuma, și spunea : „ce țigară, mă, mă, cum dracu ați făcut așa o țigară, dar tutunu-i bun".

Rîsete. La jumătatea țigării, i-au spus. Ce crezi că face ? Stinge în zăpadă. desface restul, aruncă tutunul, netezește hîrtia rămasă și, fără vorbe, se apucă să-și treacă în caiet, ce fusese scris acolo. Cineva încearcă să-l înmoaie, să-l îmbune, el era sloi : „Stai, bre, Moise ; de ce n-ai tu încredere în omul ăsta, că noi avem". El scrie, termină de scris și spune : „eu am și în cap ce scriu în caiet, țin minte..." Și se apucă de tăiat.

Apoi a lucrat cu un atelaj, la atelierul de dulgherie, că știe și o fărîmă de dulgherie, și iar la pădure. Nota totul în caiet, trăgea linie dedesubt și aduna. La petreceri venea foarte rar. La întoarcere spre casă îl ducea nevastă-sa în circă. Nu era nimic nou în asta, dar parcă bețiile lui, rare, ce-i drept, erau făcute cu fum de otravă, așa îl doborau.

În mai, și-a făcut gard nou, pe toată lățimea ogrăzii. Era cel mai frumos gard din Tîrzia, înalt, cu streșini țigluite ; poarta era ceva la care cei din sat se uitau, se uitau, și multora le părea rău că nu-i a lor. După o ploaie groasă de iulie, într-o joi, pe seară, stăteau doi oameni de la noi din Tîrzia și cu unul de peste munte, și vorbeau, și își opriseră vorba chiar în dreptul porții lui, o priveau, și spuneau că-i o poartă bună și frumoasă. El se bucurau de poarta lui, cînd, fără veste, apare Moise Aanei, iar străinul zice : „ce mai poartă, omule ! îmi dai voie ?..." și se recomandă, își spune numele. Iar Moise Aanei ia o mînă de noroi și, fără nici un rîs, fără nici o bucurie, o zvîrle spre poarta nouă, și noroiul se lipește urît de scînduri. „Dă-o bclii de poartă", spune Aanei și intră în ogradă. „Ăsta-i Aanei, ce să-i faci ? zic cei care îl cunoșteau, crezînd într-adevăr că-l cunosc.

Încă o vară și o toamnă și o iarnă au trecut. Aanei lucra bine, era printre primii.

Dar în ograda lui nu puteai privi, fiindcă ți-am spus : avea gard înalt, bine închelat, trainic.

Îmbrăcată în straie noi, venind într-o duminică de la biserică, baba Raveca a zis : „Ehei, Moise știe el ce face, Moise știe rostul lucrurilor pe lumea asta". Și mergea baba prin mijlocul drumului, și stîrnea colbul cu poalele ei înfoiate ; numai într-o singură fustă intrau nouă metri de stambă.

Acum sîntem în februarie. Din primăvara trecută, Moise Aanei lucrează la zootehnic. Dar să vezi cum s-a întîmplat. În urmă cu vreo trei săptămîni, noaptea, mă pomenesc cu el în prag. Aprind lampa. În sobă, focul stins de mult. Aanei parcă era scos din sicriu.

„Tovarășe Voiculeț, zice, am venit la dumneata că nu ești de-alci din sat, nu mă cunoști, îți pot spune".

„Ba te cunosc, cred că te cunosc".

„Da, dar nu ești de-aici din sat, nu mă știi de mic, e altceva".

L-am ascultat, asta și voia el, să fie ascultat.

Și-mi spune :

„Prin octombrie, vine la mine un fel de cunoscut al meu, unul care a fost și geambaș și a mai fost achizitor de piei, iar acum tot prin obor se învîrte la zile de tîrg, unul roșcat, cu mustață mică, unul Paloșanu pe numele lui. Vine, stă ce stă, și vorbim. Dar cum vorbim ? Uite cum vorbim : „n-ai de ce te plînge Moise". „Cam n-am". Și începe el, boca-boca prin odaie, printre lucruri, le măsoară, le pășește, se întoarce din mers la ele, cu mîinile la spate, fără grabă, oprindu-se cîteodată ; uite-așa, parcă ar fi avut de gînd să-mi cumpere casa. Iar eu mă uit la el, umblu cu ochii după picioarele lui și după felul lui de mișcare, și-l uit. Da, îl uit și mă duc cu gîndurile la ale mele ; mă socotesc, și umblu prin gînduri, parcă printre vinele unei rădăcini, sub țărînă, la întuneric, și îmi vine în minte și mă întreb prostește ? Mi se face, uite-așa, o frică mare de întrebarea asta, ce caut și nu găsesc, și frica mă face pe loc neom. Iar atunci Paloșanu îmi spune : „adevărat este, n-ai". Și eu am zbierat : „ce n-am ?" Parcă eram trezit dintr-un somn rău, iar pe frunte aveam sudori. Și dau de mirarea lui : „ce țipi Moise ? Am zis că da, n-ai de ce te plînge, doar am și eu ochi". Iar eu strig : „Adă vin femeie, adă vin".

Bem noi acolo, și el îmi spune de învîrtelile lui, vorbește, și eu, în loc să ies din mine, mai mult intram și mă întrebam mereu și de frică beam. Și tot așa. Într-o vreme zice el : „Hai să facem noi o treabă Moise". „Hai, spune gura mea". „Uite, zice, eu îți dau o vacă slabă, tu îmi dai o vacă grasă" — și rîde : oleacă mai altfel ca la biblie. Voi aveți sute de vaci, nu se cunoaște..."

Aici a tăcut Moise Aanei. Mi-am ieșit din fire, m-am răstit la el ; avusesem totuși încredere în el, era harnic și, mai ales, trăisem cu ideea că-i cinstit. „Cîte vaci i-ai schimbat așa ?" Mă înneca furia și o mare părere de rău totodată. Dar el răspundea mereu sieși, unei întrebări care era a lui : «Și cînd a murit Albu, că toți s-au mirat cum de-a murit, nu știau ce să zică și nici n-au zis nimic, dar cînd am văzut că-i înțepenește carnea sub piele, era ziuă. Și m-am uitat atunci pe ușă, cum era deschisă, afară și am văzut niște păsări, ciuguleau ceva, și am zis : văleu, pîntecele, mor, pîntecele, văleu, alungați păsările ; fiindcă îmi părea că ele, păsările ciuguleau chiar mărunțaiele mele zvîrlite acolo, jos. Cei care mai erau cu mine dau să mă sprijine. La îmbulzeala lor, scutur capul, mă mai uit și văd : erau doar niște ciori care își făceau de lucru în baligă. Atît. Am ieșit afară. În urma mea zice unul : „Ținea Moise la animalul ăsta, a stat lîngă el două nopți cît a bolit, săracul, îl doare". Și-am început să fug, așa mă apucă pe mine în ceasurile grele, fără să mă gîndesc măcar... Și fugeam"».

Mă uitam la Moise Aanei. Se sculase de pe scaun și pe cînd își punea căciula : „stau în casa mea, în ograda mea și-mi vine să urlu : ce-mi trebuie mie ? Mă întîlnesc cu cîte unul, îmi dă ziua-bună și mie îmi pare că rîde, îmi vine să dau în el. De ce rîde ? Dar el nu rîde, dă bună-ziua. Și uite : știu c-au să mă judece, și o să fie adunare generală, și poate unii au să mă facă hoț, dar să știi că eu nu-s hoț, și să mai știi că n-am de gînd să viu la adunare, că cine-s eu pînă pe-acolo de mare, încît să se facă pentru mine singur o adunare generală !"

Cum venise, așa a plecat. În odaie era frig.

Se va discuta într-adevăr într-o adunare generală, zilele acestea, probabil luni, atitudinea lui Moise Aanei față de bunul obștesc. Dar iată ce vreau eu să-ți spun tovarășe dragă :

Îl cunosc acum bine, deși are dreptate în felul lui : nu-l știu „de mic". E un om cinstit, repet, am convingerea, dar el a tîrît-o în multe feluri, a încercat și una și alta, răul are rădăcini adînci. A rămas mai în urmă, se întîmplă uneori și altora mai mari ca el. N-a înțeles dintr-o dată. Tot ce a făcut pînă acum a fost pentru a-și „ține starea", lucrul acela puturos, greu de înlăturat, putred, căpătat și prin lapte supt. Intrînd în colectivă, nu s-a schimbat, dintr-o dată, mare lucru pe dinăuntru lui. Cînd s-a apucat serios de treabă, a văzut că merge. Întîi s-a mirat, pe urmă, după formula veche, s-a gîndit că e vremea să se pună pe picioare, să-și țină starea, **să aibă.**

Ajunge să albă și vede că tot nu-i unde trebuie. Nu mai știe ce să facă. Nu întreabă. În loc să se apropie de oameni, fuge. Nici ei n-au făcut cît trebuia : „dacă s-a apucat de treabă, e bine, merge", și l-au lăsat în apele lui.

Ei bine, omul se oprește pe loc, stă ca în ceață. Fecioru-său, Zahei, nu se mai întorcea între ai lui, fiindcă în casă la ei nu prisosea veselia, și băiatul cunoscuse altă lume.

Așadar omul stă în loc, se învîrtește în loc. Apare Paloșanu. Fără să înțeleagă, Aanei, cu felul lui, a acționat orbește, a fost ca un fel de răzbunare prosteașcă pe ce nu înțelegea, și i-ar fi fost atît de ușor să înțeleagă, dacă s-ar fi apropiat de oameni.

Aici ar trebui să mă opresc, n-o fac însă, înainte de a-ți spune cele auzite de la Boubătrîn, invalidul care lucrează cu presa de ulei, la Nălbeni. Uite ce mi-a spus Boubătrîn :

„Nu l-am pomenit pe Moise Aanei plouat ca în dimineața cînd a venit la mine la stors. După ce a intrat Doroftei Matu, care știm noi cîte parale face, și a început să spuie, și să se prefacă, precum că nu știe cine-i omul, și a pornit cu batjocura pe ocolite (eu auzisem ceva, dar nu-l întrebasem, ce să-l întreb, are omul durerea lui, nu vrea s-o spună, s-o țină sănătos !), l-am văzut pe Aanei sărind de unde stătea. Eu care știam ce face el cînd îl apucă, am înlemnit. Nimic nu i-a făcut. L-a dat jos de pe cal, și ținea mîna în gîtul lui, și spunea : „Tie, mă, Matule, nu ți-a fost rușine, nu știi ce-i asta mă, Matule, nu știi ce-i asta. De pomană îmi pun mintea cu tine, nu știi că ești un viezure, o căcărează, n-ai de unde știi, nu știi..." Acelula îl săreau ochii din găuri și tăcea. S-a urcat pe cal, dus a fost. M-am uitat la Aanei ; era negru. (Socot, îi era cu adevărat rușine, gîndea că toată lumea numai la el se uită ; voia să știe, asta, dacă-i așa, nu pentru turte venise atunci la Nălbeni. Se temea de oameni, prostul !). L-ar fi putut omorî pe Matu și m-am mirat, că Moise Aanei are gura rea, dar altfel nu calcă o furnică. Toată lumea știe că n-a tăiat în viața lui o găină, fiindcă nu poate tăia găini".

Înțelegi : faptul că vita pe care o luase de la Paloșanu fusese și bolnavă, pe jumătate moartă, îl rupe în două. I-a trebuit timp, o săptămînă, o lună, să se gîndească. Asta-i omul ! Și, uitam : prin decembrie a venit și Zahei, feciorul cel mare.

3.

Moise Aanei trecu de livezi. Unde se încrucișau două drumuri se opri : unul era umblat de oameni, desfundat de atîtea mersuri, era drumul mare, tăia la capătul lui satul prin mijloc ; celălalt era o potecă, dădea la Puțuri, niște locuri cu apă bună. De la Puțuri, era o nimica toată pînă la grădina din spatele casei Aanilor.

Omul își aminti că în urmă cu trei luni vorbise cu Gulei, fierarul, pentru niște cercuri de poloboc. Își uitase vorba, dar acum, pe negîndite îi trebuiau cercurile. Nici nu-i trecu prin cap, că la vremea asta, nu-i o grabă cu butoaiele. Un singur gînd era al lui : îi trebuiau cercurile **acum,** pentru asta va merge la Gulei Drumul mare ducea drept la fierărie. Gîndind astfel, el și pornise, și merse, și merse, pînă cînd se uită în jur, și văzu că o luase spre Puțuri.

Zăpada era albă, poteca abia însemnată de puține urme de om, toate cu vîrfurile împotrivă. „Trebuie să fie, de bună seamă, ale mele, cînd am trecut dimineață, spre Nălbeni" își spuse.

Se gîndea încă la cercurile de fier, trebuia să meargă la Gulei, dar pe lîngă asta începu să se teamă că întîrzie acasă. Gîndul îl stăpînea treptat : nu putea să întîrzie, o luase pe cărare ca să scurteze drumul. Desigur, scurta drumul, îl scurta... „Mă duc mîine la Gulei", își spuse, și simți că nu-i mai doare mijlocul, care începuse să-l doară.

Lîngă Puțuri, erau niște sălcii. Se opri să răsufle. Un om, cu căciulă neagră, se depărta, piezîș, de locul unde se afla Aanei. Ar fi fost de-ajuns dacă întorcea capul...

Aanei se aplecă. Salcia îl acoperi. Acum umbla la sforile bocancilor. Le scoase din găuri, le băgă la loc, legîndu-le iar în jurul gleznei, peste pantalon. Mișcă degetele, în bocanc. Da, acum își simte bine laba în obială. „Asta era, trebuia să leg mai strîns, nu știam ce bleznă mă ține în piciorul ăsta". Omul cu căciulă neagră ajunsese pe zare. Era Neculai Jarniță. Voise să-i spună ceva lui Neculai Jarniță, dar cum să-i fi spus, dacă-l apucase piciorul ?

Și se mai gîndi : Jarniță ar fi putut crede că el se ascunde : cum de mergea pe cărarea asta, cînd putea s-o ia, ca tot omul, pe drumul mare ? Dar de unde știe el, Aanei, la ce s-ar fi gîndit celălalt ?

N-o scoase cu gîndurile la capăt. Ajunse la grădina lui. Trecu printr-o spărtură de gard. Stătea lîngă un stog de paie, în spatele grajdului. Paiele miroseau a ciine plouat, erau ude, iar haragii care le propteau să nu le ia vîntul erau și ei uzi, negri, păreau putrezi. Din acest loc, Moise Aanei auzi un plîns de copil. Plînsul venea din căsoaia veche, așezată în dreapta grajdului.

O ferestruică dădea chiar în grădină. Se întinsese peste toate, o liniște. Și numai bătaia unei mori clătina liniștea asta. Și plînsul copilului. Omul privi prin gaura de geam, joasă, cum se face ea în spatele casei, acolo, unde acoperișul coboară aproape de pămînt. Văzu în odaia nu tocmai luminată pe bătrîna Raveca. Era întinsă pe pat. Sub cap avea perna pe care o adusese cu ea, mare, umplută cu puf de la douăzeci și una de giște, îmbrăcată în pînză de Nankin, o adevărată pernă de zestre. Bătrîna ținea ochii închiși. Era în cămeși alb, pe jumătate învelită cu cerga nouă a anilor. Stătea nemișcată. Pe poliță, la capul ei, ardea o lumînare subțire. Lumînarea era băgată într-o ulcică știrbă, se înmuiase la mijloc, și se vedea scurgîndu-se din gura flăcării, ceară topită.

Pe marginea patului stătea cel mic, Culiță. Ținea coatele pe genunchi. Genunchii erau subțiri, semănau leit cu ai mamei lui, pe vremea cînd ea se măritase. Băiatul plîngea. Ușa se deschise, în odaie intră Victoria. Purta broboada ei de toate zilele, cenușie.

La intrarea bărbatului, femeia nu se întoarse, băiatul îl privi, apoi plînse înainte. Bătrîna deschise ochii. Aanei îi văzu acum fiecare zbîrcitură a feței, toate cutele, fiecare mișcare a pielei. Văzu părul sub basma, rar, alburiu, obrajii parcă supți în măsele, gura căzută în adîncul ei ; întîi închisă, pe urmă scăpată în adînc. În această față, ochii deschiși erau nelalocul lor. Bătrîna zise :

— Ai venit, Moise ?

Era chiar glasul ei. Totul era ca un joc pregătit pentru Moise Aanei. El nu răspunse, făcu doi pași ; în urmă, pe podele, rămaseră mici băltoace de apă. Strivi flacăra luminării între degete.

— Pute, spuse bătrîna, nu-i ceară curată.

În pod se iscă nunta mițelor, în lungul și latul podului, mițele nunteau cu gemete și mușcături, cu țipete de-ale lor.

Bătrîna spuse :

— Las-o să ardă, Moise, pentru mine arde. Las-o !

Închise ochii. Răsuci obrazul sub mîna ținută acolo de mult. Parcă își pregătea capul pentru somn.

Victoria aprinse luminarea. Plînsul copilului se făcu încet.

— Victorie, ți-a venit omul, a fost la Nălbeni. Nu mișca buzele, nu deschidea ochii.

Bărbatul și femeia ieșiră.

— Du-te Culiță, la tată-tu și la mamă-ta, du-te !

Băiatul stătea acolo.

Lumînarea arse pînă la buza ulcelei. Acolo încă, arse, un timp scurt, și se stinse. Bătrîna desfăcu pleoapele.

— Mai ești aici, Culiță ? Du-te ! Du-te, după mamă-ta, după tată-tu cînd îți spui eu...

Întinse o mînă și bîjbîi pe scaunul de lîngă pat unde știa că se află strachina cu boabe. Strachina era la locul ei, dar Raveca n-o găsi. Nici n-o căută prea mult. Ea adormi, iar în somn, vorbea nedeslușit. Băiatului i se făcu frică și fugi.

Bărbatul și femeia stăteau de vorbă în mijlocul ogrăzii.

— Tăția-i bătrînă, prea bătrînă.

— Duce mai mulți ani decît are, cîți o fi avînd ?

O găsiseră dimineață, după plecarea lui, stătea pe scaunul așezat în colțul odăii, rezemată între pereți. Era îmbrăcată, nu dormise. Picioarele n-o mai țineau. Ceru să-i aprindă lumînarea. Pe la prînzul mic sosi doctorul, o ciocăni cu degetul, o ascultă cu urechea și, afară, pe prispă, spuse: „este o femeie foarte bătrînă". Îi lăsase pe poliță niște prafuri. Era un băiat tînăr și frumos, ieșise de un an doctor.

Femeia zise :

— Ce-o mai fi pe la Nălbeni, n-am fost de mult.

— Unde-o fi Zahei, nu-l văd !

— La casele noi, își mai fac draci în porți ? rîse femeia.

Rîsul ei era pus în loc de ce-ar fi vrut să mai întrebe, fiindcă, temîndu-se de același lucru ca și bărbatul, voia la fel, să afle.

— Am văzut apa venind mare, ceva grozav, ocoli el, iarăși, răspunsul.

Erau acum în casă la ei. Un scaun rotund cu trei picioare zăcea într-un colț. Bărbatul se așeză acolo.

— Ridică-te, du-te din scaunul ăsta, spuse femeia, stai în **alt** loc, nu mai sta în colțul ăsta.

— El se uita pe fereastră.

Se chinuia să înțeleagă ceva din ce se petrecuse azi cu el și se alegea mereu cu : de ce ?

În odaia bătrînei ardea iarăși o lumînare. Zahei nu venise. Femeia pregătea cina. Femeia tînăra gătea cina casei. Culiță adormise ; se smucea prin somn și vorbea.

Moise Aanei se gîndi la ziua de luni și o așteptă.

Povestire de GEORGE BĂLĂIȚĂ

UN NUME NOU

Paul DRUMARU

Vechiul și atît de înțeleptul „festina lente" se dovedește încă o dată de bun augur în materie de literatură. Evoluția lui Paul Drumaru este edificatoare în acest sens.

Cel care în urmă cu aproape șase ani, fiind elev la Oradea, trimitea primele sale versuri „Luceafărului" abia apărut, se prezină azi în fața cititorilor ca un poet tînăr în plină afirmare, ca o personalitate poetică ce începe să se contureze distinct.

Încă de pe atunci, unele semne lăsau să se întrevadă o atare evoluție. Între acestea se afla — pe prim plan — aspirația de a realiza o poezie a elanurilor romantice izvorîte dintr-o participare pasionantă, înalt civică. Se simțea încă atunci în versurile sale o pledoarie, ce-i drept nu îndeajuns de profund exprimată, pentru confruntarea și contopirea cu marile idealuri omenești ale instauratorilor unei vieți și unei noi morale.

Paul Drumaru a rămas fidel unor asemenea aspirații, încă difuze în acei ani, neconcretizate artistic. În versurile sale simți pulsînd, ca o inimă, sensibilitatea contemporanilor noștri, frămîntările lor, năzuințele. E un sentiment cu totul nou cel pe care cu atîta acuitate îl conturează Drumaru, încît, la acest impresionant debut (adevăratul debut, după cele cîteva poezii apărute destul de discret în „Luceafărul" sau în alte publicații), nu poți să nu exclami împreună cu el :

„Presimt că am să înfloresc peste un ceas, / Că primăvara-i undeva în glas, / În felul nostru de a fi, de a trăi, / Da, asta merită s-o spui în poezii!"

Niculae STOIAN

Telefon

Știți, e noaptea de revelion.
Da, am calendarul pe masă.
Dar vreau să spun acum, așa prin telefon,
Alo, că e noaptea de revelion
În mine, la mine acasă.

Pentru fiecare-ntr-un fel
Lumea și timpul încep de la ei,
Avem un decembrie, un ianuar,
Un intim an nou,
Un revelion personal.

Azi împlinesc niște ani.
Trebuie să-i vorbesc neapărat,
Alo, răsar stele, iarba-i udă de seară,
Luna ca un umăr bronzat
Se vede din gară,

Trebuie să-i spun niște lucruri pe care
Poate că mîine le uit, poate nu-s
De obștesc interes,
Poate vreau să-i spun că noi creștem în sus
Cu toate că sîntem oameni de șes,
Alo, n-aș putea să mi-o iert,
Să mai cresc de acum înainte,
Dacă nu i le-aș spune acuma, așa
Cum spui bună-ziua, în două cuvinte.

...Miroase a var și a pepene blînd,
Acolo miroase a lemn, a rășină,
Întotdeauna miroase a lemn pînă cînd
Pe șantier vine prima mașină.
Dar asta-i ceva secundar, e un fleac.
Vreau să-i vorbesc ca de la copac la copac.
Natural, fără nici un cuvînt desfrunzit,
Fără să pară că aș fi citit.
Alo, eu mă aflu într-o gară.
Trenuri, pe-aici încă nu au trecut,
Ei, da, am terminat-o aseară,
Am construit-o de la început,
Dar nu e aceasta, nu sîntem copii,
Știm cum se face o gară, un parc, un baraj
Nu vreau să-i spun nici măcar
Că inima arde pe drum ca un far
Al unui camion de mare tonaj,
Nu se vorbește așa.
Noi ne spunem pe numele mic.
Dar prin telefon se poate dansa ?
Alo, voi putea eu să-i zic
Nu despre intimul revelion,
Nici despre ziua de sărbătoare,
Ci despre aceea că dacă un pom
Că dacă o stradă-nclinată spre soare
Capătă vîrsta frumoasă de om,
Omul acela nu moare !

Alo, Receptorul e palid de veghe.
Îți simt răsuflarea fierbinte-n ureche.
Lasă lumina aprinsă, n-o stinge,
E o liniște largă de parcă ar ninge,
Dar aud neastîmpărul brusc dintre șine
La șuierul primului tren care vine,
Alo, mă auzi ? Nu ți-am dat decît un
Semn de viață, să știi că exist...
Vreau să-ți spun, nu știu cum vreau să-ți spun
Că mă simt comunist...

Iza

Iza — rîu cu nume de iubită,
Patimă cu nume de rîu,
De ce amețești podul de lemn,
Însingurîndu-l în seară ?

Malul drept se aruncă spre tine,
Malul stîng te recheamă, gelos,
Fiecare te vrea pentru sine,
Iza, rîu cu nume de iubită,
De ce-mi amețești mîinile, ochii,
Și mă faci luminos ?

Se clatină podul de lemn
Parcă nu avea un suflet de corabie.
Dacă aș întinde cămașa mea albă,
Dacă podul de lemn ar porni,
N-ai rîde cu vocea adîncă
De copilăroasa mea expediție,
Iza, rîu cu nume de iubită,
Patimă cu nume de rîu ?

Partidului

Eu cred că oamenii-s planete
Și că trăiesc atrase de o stea.
Eu cred că sînt o astfel de planetă
Pe cerul de Nu-mă-uita.

De mult știu eu că-s într-un fel Pămînt
Cu țările și neamurile sale,
Cu nopți și zile și-anotimpuri alternînd
Și cele patru puncte cardinale.

Dar trebuia planeta să mi-o cunosc total,
Să o străbat cu inima atentă,
Pentru că altfel n-am fi fost egali,
Pentru că eu răspund de continente.

Deci trebuia să îmi cunosc planeta mea
Pentru că eu răspund de orice țară,
Și Marx am fost atunci cînd trebuia
În lume conștiința proletară.

De-abia de-atunci eu scriu poeme de partid.
E astăzi dreptul meu și-mi este fală :
În continentele lăuntrice-ale mele,
În nord și sud, în est și-n vest
Răsună Internaționala.

Deschideți ferestrele

La ora asta maistrul în uzină
Mă-njură înflorit că dorm precis pe-ascuns,
Că am lăsat murdară de ulei mașina
Ca un frizer care te lasă pe un sfert netuns.

El nu știe că eu în noaptea asta
Nu am putut lucra nici un șurub, nimic,
Că dacă mîine n-o să fie primăvară
Se vor topi copacii de atîta frig.

Mi se agață barba de tular,
Dar merg mereu cu-o grabă dureroasă,
Vai, nu se poate mîine să mă-ntorc amar,
Fără înmugurite vești acasă.

S-ar destrăma iubiri, logodne, nunți,
Pe mină pielea mi-ar plesni de așteptare,
Azi sînt acela care trebuie s-aducă
O veste care nu încape în ziare.

Că s-au urnit pîraiele și că-i primejdios
Să mai încerci podețele de lemn,
Că vîntul încă de aseară-a fost nervos,
Și tot scria pe arbori cîte-un semn.

Trebuie să fac ceva neapărat,
Un gest de care încă nu mi-aduc aminte, —
Anul trecut eu l-am pîndit pe-acel bărbat
Care-l știuse cu o noapte înainte.

Presimt că am să înfloresc peste un ceas,
Că primăvara-i undeva în glas,
În felul nostru de a fi, de a trăi,
Da, asta merită s-o spui în poezii !

Deschideți ! Bat în uși fermecător,
Deschideți ! Bat în geamuri cu narcise,
Noi nu putem intra decît așa în viitor,
Cu toate ușile și cu ferestrele deschise.

Primăvara în baltă — Fotografia: ION MICLEA

FINAL DE STAGIUNE
LA CENACLUL „N. LABIȘ"

Cenaclul „N. Labiș" a intrat în „vacanță de vară". Fără a împărți „premii și mențiuni", agenda noastră e solicitată ca atare de imperativul, poate timid, al unei sinteze.

In cursul unui an și jumătate de activitate, în 49 de ședințe, au citit din lucrările lor (finisate sau în curs de finisare), aproximativ 70 de tineri autori (citiva dintre ei au citit de citeva ori). Mulți dintre ei au fost invitați anume din provincie. Pe lîngă tineri scriitori cu experiență (Ion Gheorghe, Romulus Vulpescu, Nichita Stănescu, Ilie Constantin), în cenaclu au citit autori din cea mai tînără „promoție" (Marin Sorescu, Constanța Buzea, Augustin Buzura, Ana Blandiana, Ion Alexandru, Adrian Păunescu, George Bălăiță, Damian Ureche, Gabriela Melinescu, Vasile Petre Fati ș.a.) sau „nume noi" deosebit de promițătoare (Ion Pop, Const. Georgescu, Paul Drumaru, Ion Chiriac, Amelia Muntean) pentru care citirea în ședințele respective a însemnat primul pas spre recunoașterea și aprecierea talentului.

Nivelul dezbaterilor a fost în general satisfăcător. Unele tendințe de subiectivism, precum și insuficienta argumentare teoretică a tezelor puse în discuție, au primit o replică promptă, îndeosebi prin lucrările de cuvînt substanțiale, pline de învățăminte, aparținînd atît unor scriitori de frunte (Marcel Breslașu, Nina Cassian, Ion Brad, Al. I. Ștefănescu, Gellu Naum, Ben. Corlaciu, Ion Horea), cît și unor membri ai redacției „Luceafărului". Din păcate, în tot acest timp aportul criticilor literari la activitatea cenaclului (cu excepția celor din redacție) a fost foarte restrîns. S-a observat că cei mai tineri participanți la discuțiile din cenaclu fac eforturi, reușind în bună măsură, să dezbată lucrările printr-o apelare mai competentă la principiile estetici marxist-leniniste. Opinia cenaclului s-a pronunțat hotărît împotriva oricăror încercări de apolitism, de mimare a emoției, de supralicitare a elementului metaforic și a abstracțiunilor. În proză au fost criticate unele manifestări ale preferinței pentru false probleme, pentru „cazuri ciudate", precum și ale evadării într-o problematică mărunță, livrescă, neîntemeiată pe cunoașterea vieții.

Bună parte din lucrările citite în cenaclu, după îmbunătățirile respective, au fost tipărite în coloanele revistei „Luceafărul". La finele anului 1963, cinci dintre cele 7 premii ale revistei au fost obținute de tineri autori care au citit în cenaclu.

În tot acest timp, programarea lecturilor s-a făcut la cererea autorilor, în strînsă legătură cu valoarea lucrărilor și cu necesitățile secțiilor de poezie și proză de a le îmbunătăți în vederea publicării.

De o deosebită utilitate ca fi în viitor invitarea mai susținută (cu concursul caselor regionale de creație), la ședințele Cenaclului „Nicolae Labiș", și a altor membri ai cercurilor literare decît a celor programați să citească, în scopul unui util și — nu ne îndoim — rodnic schimb de experiență.

★

Ultima ședință a „stagiunii", a 49-a, a fost dedicată integral poeziei, reprezentate de trei autori tineri : Vasile Pătru (Craiova), Tudor Stănescu (Ploiești) și Constanța Buzea. Deși în totalitatea lor lecturile nu s-au ridicat la nivelul celor de „zile mari", felul în care s-au desfășurat discuțiile, observațiile interesante ale unor participanți la discuții, ca și o bună parte din versuri, au făcut ca răgazul de o vară să înceapă totuși la „altitudine", ceea ce va avea probabil un efect binefăcător asupra sensibilității și manuscriselor celor care se vor prezenta la Casa scriitorilor în octombrie...

Cu poezii ca „Așteptare", „Profil", „Legenda continuă" și altele, Vasile Pătru pare a cultiva un lirism discret, „neînzorzonat", concentrat în imagini adesea surprinzătoare" (I. D. Bălan), încă necristalizat însă întru totul. Dovedind de pe acum o „emoție rcală în expresie" (Violeta Zamfirescu), „o armonie sufletească și a versului" (A. Păunescu), această poezie va avea numai de cîștigat prin eliminarea anumitor facilități și stridențe, în schimbul aprofundării gîndirii poetice.

Ceea ce scrie Tudor Stănescu, dincolo de un vers „uscat, lemnos, în care află idei și o originalitate care poate trece neobservată la prima vedere" (Eugen Barbu), se angajează deschis în „dezbaterea unor probleme morale ale tinerei generații". Aceasta îi reușește în „Niște prieteni și soarele" sau în „Baladă pe drum de fier". Ceea ce diminuează parțial forța unor poezii este fie caracterul prea fragmentar, fie o anumită „rigurozitate" în concluzii — și de aici un anumit didacticism. Problematica umană, adesori stringentă, ca și sobrietatea și pregnanța multor versuri, anunță un poet interesant.

Se impune a fi semnalat interesul pe care l-au trezit, ca și altădată, versurile aparținînd Constanței Buzea. Poezii ca „Pămîntul", „An nou", „O fată", „Pămîntul de pe aripi", vorbesc despre maturizarea sensibilității sale, despre cultivarea unei „expresii pregnante, întemeiate pe o gîndire poetică autentică" (I. D. Bălan). „Versurile dovedesc deopotrivă adîncime și originalitate (Liviu Călin). Singura umbră a unei atari poezii „de acute introspecții și frămîntări lirice" (N. Stoian) o poate genera, cum pe drept s-a arătat, „cadrul prea restrîns în care se desfășoară uneori investigația ca atare".

Activitatea cenaclului „N. Labiș" va fi reluată în toamnă, la o dată ce va fi anunțată.

Rep.

NOAPTE

Au tăcut sirenele, e noapte.
Noapte sfîșiată de lumini —
Izvorînd din sbucium și din șoapte
Și din ochii fetei din vecini.

Cîntă seva dragostei în mugur —
Cetele de stele de pe cer,
Par ciorchinul greu, imensul strugur —
Cu tulpina arsă-n limbi de ger.

Arde visu-n vatra rece-a zării.
— Bucuroasă de-oaspeți, lume nouă ?
— Un străin ?... La sinul depărtării,
Scîrțiind fug carele-amîndouă.

În zadar. Vor fi cît de departe
Nopți bogate-n vis și dor și crini
Și priviri s-alerge peste-o carte
Și fugare faruri de mașini...

MIRON GOLEȚ

DESTIN

Singur lucrînd, cum mă-nvățase tata,
Mi s-a-nfundat hîrletul ca-n nisip
Și eram arbore în toamnă
Cu păsări vinete pe chip.

Dar au trecut pe lîngă mine
Înveșmîntați în salopete
Ca-n platoșe cu nimfe și centauri
Băieți și fete !

Și miroseau tulburător a viață
Cum lotcile miros a mare,
Eu le-am ieșit cu pîine
Și cu sare

SARUTUL TAU, IUBITO

Sărutul tău, iubito, mă pătrunde,
Cuțit de piatră albă. Unde
Să caut balsam, în care ierbi
Crescute violent sub cerbi ?

Știu, dac-aș face semn, din mine
Un munte ar ieși, nebun,
Să te închidă-n val de piatră
Dar eu nu vreau să te supun...

LA 23 ANI

Douăzeci și trei de cerbi
Bat cu copita-n izvor.
E o primejdie pentru-ntuneric
Puterea din coarnele lor !

VINTILĂ IVĂNCEANU

Aurelia Muntean — Sibiu : Bine venite refacerile la „Un copil iubește cerul" care-și va găsi, în curînd locul cuvenit în coloanele revistei. Nu aceeași măsură pentru „Pinguinism" cu toate sugestiile prețioase primite în cenaclul „Labiș". Psihologia eroului rămîne încă nedefinită, pentru resursele morale oferite de mediul înconjurător. „Pinguinismul" nu e un joc amuzant, ci o problemă serioasă de viață, de recuperare, în numele generației tinere. „Întrebări și răspunsuri" ni se prezintă ca un lucru cu totul nou sub titlul care aparține unei schițe mult discutate în redacție. Credem că n-ar fi trebuit să abandonezi vechea variantă, mai ales că am căzut de acord să valorificăm ingenuitatea ideii. În această formă, dialogul dintre cei doi tineri electricieni se duce la o înălțime destul de aproximativă (un stîlp) și din nefericire întrebările și răspunsurile rămîn... în aer. Dilema pare de nerezolvat și pentru noi : îi lăsăm pe stîlp sau îi sfătuim să se ducă la oficerul stării civile după exemplul celorlalți tovarăși de dormitor ? Cu „Hodăițele" se întîmplă un miracol... La început gesturile copilului sînt identice cu acelea ale lui „Tavi" din „Joc cu baloane" de aceeași autoare. În continuare „Hodăițele" se oprește în... „Poarta unui confrate cu mai multă experiență. Se creează o situație destul de gingașă. Atenție !

Viorica Prelipceanu — Tg. Mureș : Salutăm în primul rînd receptivitatea pentru o problematică majoră în domeniul genului scurt. Conflictul din „Cotitura" relieiează caractere vii și puternice, mentalități care se înfruntă, în lumina noilor relații socialistorice din lumea satului. Intuiți imaginea artistică, dar o torpilați adesea printr-un stil greoi și neîngrijit. Dorim să continuăm colaborarea.

Dem Ionașcu — Petroșeni. Din cele peste patruzeci de pagini de manuscris, portretul minerului Ion Vălean din „Rămășagul", sau acela al cocișului Irimie, și ceva din atmosfera sugerată în „Sfada", ne îndreptățesc să afirmăm că realitatea e atît de generoasă cu dv., încît respingе singură fanfara și hainele de paradă. Eroismul poartă adeseori straie simple, de lucru. Dv. apelați prea mult la „calamități" artificiale pentru a obține cu tot dinadinsul efecte dramatice. Incendiul din „Inginerii" este atît de trucat, pretext elementar pentru înfruntarea dintre tată și fiu, încît autorul însuși îl uită pe parcursul povestirii, ca pe-un amănunt oarecare. Conflictul dintre cei doi ingineri se rezolvă printr-un dialog obositor și neinteresant, amenințat să fie întrerupt doar de eventualul atac de cord al bătrînului. Dar tînărul inginer proiectant s-a convins în fine că locul său e în abataj și după îmbrățișarea de rigoare, tatăl îl va lua de braț, anunțînd-o patetic pe secretară : „Azi băiatul meu face primul șut !"

...„Cu ochii garnisiți de lacrimi, căută să distingă prin fum conturul bătrînului, dar nu văzu decît o umbră ireală..." Cam așa am putea să ne exprimăm și noi cu privire la ideea artistică a nuvelei în discuție.

Pradă unor calamități „naturale" : — surparea abatajului, înundația catastrofică, Emil, dispecerul, se zbate să-și salveze tovarășii : „Tavanul venea, venea, vertiginos, spre el". „Dinții i se înfipseră adînc în gingiile umflate și pline de sînge". Burta începu să-i joace în neștire. Capul îi lunecă într-o parte, lovindu-se de holovani, zdrobindu-i mintea, reducîndu-i-o la zbucium și tăcere, dezndejde și suferință" :

„Vorbele îi rămaseră pe buzele garnisite cu cărbune..."

Schimbați „garnitura" pe un lămpaș !

Eugen Grad — Craiova : Schița... de schiță fantastică e ingenios transcrisă, cu umor de calitate. Simularea stilului unor „confecțiuni" ale genului atinge însă un punct maximum, pe care trebuia să-l cronometrezi, altminteri parodia se sufocă.

Șt. Stănoiu — Tg. Mureș : Pe o întindere mult prea mare, „Năpîrca" se desfășoară pentru atacul decisiv : se strecoară în laborator și distruge sămînța, tratînd-o cu fosfat și azotat de amoniu. Monstruosul personaj (dotat cu o ipocrizie diabolică) a smuls „rețeta" chiar din gura fiicei sale, Luminița, agronomul colectivei.

Pe bună dreptate, Luminița trece prin chinuri morale de nedescris :

„Lacrimi amare i se cerneau prin sita genelor, prelingîndu-i-se pe fața transfigurată : se poate să se fi prefăcut atît de bine ? Fără să-și continue gîndul, se reculese, se ridică de pe scaun, și porni în fugă spre biroul președintelui".

Gh. Dințeanu — Reșița : Fragmentul din reportajul „La obîrșiile Reșiței" este necorespunzător fiind descriptivist, complet de generalități de ordin monografic. Considerăm că ar fi trebuit să insistați, îndeosebi, asupra acelor aspecte concrete, semnificative, ale „realității resițene" din etapa contemporană, de construcție socialistă. Momentele legate de „Moartea lui Piatră", reluate ar reliefa poate, în mod firesc, evenimentele anului respectiv. Cînd vorbiți despre eroi care au existat în realitate, bazați-vă în deosebi pe documentația istorică, nu creați „mirajul legendei", din afară. Porniți de la ideea că eroii intră singuri în legendă.

Gh. Drenea — Brașov : Ne-ați convins că nu toate amintirile noastre din copilărie, oricît de... inedite, pot deveni nuvele („Grivei", „nuvelă inedită" cum ne atrageți inutil atenția). Inedite, aceste amintiri, sînt doar prin simplul fapt că vă aparțin.

Și fiindcă ne asigurați că v-ați „format o bibliotecă-laborator", vă atragem atenția în legătură cu „nuvela umoristică" „Cumnatul", că ar fi recomandabil să recitiți „Schițele și momentele" lui Ion Luca Caragiale, în special schița „C.F.R.". Și pentru ca Matilda să nu moară de ris la pagina 14, să rețineți replica : „Nu mai ai nici un haz" !

Ghena Stan — Moccinul de Jos : „Orarul" ar putea deveni o excelentă schiță umoristică, dacă elementul didacticist n-ar altera caricatura lui Fariș. Apariția inspectorului diluează total satira, împinge finalul schiței spre locuri comune. Trebuie căutată altă rezolvare ; poate că specificul școlii din Urma de Jos ar putea să vă scoată din impas.

I. Vasilescu — Baia : E bine că umblați mult cu trenul, dar că vă place să așterneți totul pe hîrtie... e rău ! Jocul cu verigheta e total lipsit de imaginație. Reținem din „Judecata", faptul că unul din eroi descoperă „în ochii micului mamifer un colț din nemulțumirea ce-l frămîntă", „vacile care beau apă singure, atunci cînd au poftă", „cică socru-său s-a dus la tribunal cu propria-i mamă în căruță și a dat-o drept mama Miței lui Șchiopînel. Atunci judecătoria, cu consimțămîntul mătușii adusă de față, a încheiat acte de vînzare trecînd pămîntul pe numele celui care o adusese, să intre în stăpînire după moartea babei" etc. Dovediți o deosebită predilecție pentru silnica asociere a cuvintelor și adesea ignorați însăși logica narațiunii.

Dincolo de aglomerarea, haotică, a materialului faptic, destinul familiei Mitu este surprins în semnificația noilor relații sociale, create de socializarea agriculturii, profilul unor personaje ca Avida nu e lipsit de vigoare, dialogul dintre Avida și copila ei Rozica „la culesul prunelor", e remarcabil. Nu mai scrieți între două trenuri. Reveniți asupra manuscrisului „Judecata", cu o judecată de valoare asupra cuvîntului așternut pe hîrtie.

Ion Durac — Tîrgoviște : Reportajul „Nucetul" ne-ar fi interesat, dar buna intenție este trădată de un descriptivism care cade în platitudini de asemenea factură : „Înțăm. Joianele, Doinele și Marilenele, ale căror nume sînt înscrise pe etichete de tablă îndărătul fiecăreia, își întorc, curioase, capetele spre noi. Sînt vite robuste și grase".

Alexandru Manoilă — Alba Iulia : Apreciem în „Școala șantierului", simplitatea notației directe, o poezie a sentimentului sincer. Există însă o unilateralitate a personajului principal, evidentă și supărătoare în clipa cînd ne așteptăm să intre în acțiune. Întîlnirea cu șantierul visat e convențională, atmosfera, sărăcită de faptele vieții, se rarefiază. Prezența lui Moga și a aventurilor sale sentimentale ar fi putut înviora finalul. Deocamdată, vă recomandăm călduros să activați în cenaclul literar din localitate. Deasemenea, stăruiți în lectură.

Ion Vuculescu — Săvîrșin : Manuscrisele nepublicabile nu se înapoiază. Ținînd seama de proporțiile volumului de „nuvele", de tonul scrisorii trimise, vi-l ținem, în mod excepțional, la dispoziție. Intitulatele „nuvele" nu sînt decît niște palide, dar interminabile procese verbale ale unor bune intenții, în tratarea unor teme etice și morale. Materialul faptic este banalizat, încă o dată, de sărăcia mijloacelor artistice. Povestea cu șoferul sutamiist, invidiat de unul din tovarășii lui, este mai mult decît neconcludentă pentru tema „prieteniei", în schimb, avantajoasă pentru cei interesați în „tehnica motoarelor". „Despărțirea" încearcă să fie romanul unei tinere căsnicii, dar este viciată de un melodramatism dus pînă la limitele ridicolului. Oricum, înregistrarea mecanică a limbajului comun, plus bagajul considerabil de greșeli gramaticale, ne obligă să constatăm că sînteți încă departe de a fi realizat literatură.

Cicerone Cernegura : Se pare că schița dv. s-ar putea omologa drept un manifest deschis pentru „celibat". Indiferent de argumentație, ne dovediți că jocul întîmplării e uneori nefast ; e din bătrîni vorba cu „săptămîna chioară". În afara celorlalte ciudățenii ale celibatarului respectiv (nu, nu e misoghin !) „clătita cu rumegus" pare să fie un simbol ! Noi însă presupunem, din prudență, că ar putea fi indiciul unui „simptom nevrotic" al eroului... Lăsați-l în pace deocamdată... Și, pentru că înclinăm să credem în umorul dv., trimiteți-ne niște lucrări cu un mesaj mai clar.

F. Caludescu — București : „Scurt metraj" devine desigur, fără voia dv., prin secvențele cu sobolanul — Gherase, și agonia cangrenei „un lung metraj"... de groază. Protestul lui Tudor împotriva războiului și a potentaților burghezici se consumă zadarnic în cadrul unor scheme conformiste și deci neartistice...

I. Zita — Iași : Împărtășim durerea lui Mike ! „Suferințele tînarului Werther", pe care le soarbe cu pasiune, poate că-i vor aduce consolarea... Dar dacă pe stilet „erau săpate inițialele N.G." adică „Nicolae Gcarbă", incontestabil „cerul era înalt și mut".

Ion Ciurdaru — Sighișoara. Deocamdată nu e decît un exercițiu. Insingurarea bătrînului e schițată cu finețe, dar se simte foarte repede stîngăcia mișcării într-un mediu de viață mai bogat în fapte, mai nou, nepreväzut, și tumultuos. Nu știm de ce este nevoie să umblați pe acele picioare bolnave, cu drepturi la odihnă și pensie, ca să cercetați ce se întîmplă dincolo, în viitorul cîmpiei ? Nu cumva lipsiți din coloana aceea de tineri, despre care amintiți destul de vag, dar care schimbă peisajul cenușiu, iernatic, în primăvară ?

Așteptăm.

Gh. L. Olt — Caransebeș : Manuscrisele indescifrabile.

Alexandrescu Emil — Roman : În problema care vă interesează adresați-vă revistei „Teatru".

Gica IUTEȘ

MAI TRIMITEȚI : Mircea Cristea — **Craiova** ; Crișan Vasile — **Zalău** ; Vrănar Radu — **Cimpulung Moldovenesc** ; Emanuel Fintîneanu — **Galați** ; Nicolae Boghian — **Cimpulung Mold.** ; Lucreția Clocotici — **București** ; Dumitru Udrea — **Craiova** ; Matei Albastru — **Cluj** ; Horia Calistru — **Timișoara** ; Sanda Mirescu — **București** ; Niculae Căruceru — **București** ; Ovidiu Cron Cimpineanu — **Iași** ; Popescu Mircea — **Craiova** ; Ozunu Dumitru — **Sighet** ; Avi Asal — Cluj; Ana Luja — **Timișoara** ; A. Iulin Mureșanul — **Timișoara** ; Horea Dezmir — **Ighiu** ; Florin Milorad — **București** ; Ion Ghiur Pauleana — **Baia Mare** ; Ionel Tărăpoancă — **Craiova** ; Gh. Movilă — **Comănești** ; Nicușor Felecan — **București** ; Dinu Sorin — **Caracal** ; Sterian Vicol ; Safta V. Gheorghe — **Sf. Gheorghe** ; Valeriu Armeanu — **T. Severin** ; Tony Stanciu Emil — **Galați** ; G. Drăgănescu — **Buftea** ; M. I. — **București** ; Mihai Deșelaru — **Brașov** ; Radu Nicolae Dan — **Craiova** ; Felix Codrescu — **Cluj**; Stoica Alexandru Dan — **București** ; Paraschiv Zamfir — **Pitești** ; Dumitru Grigoraș — **Iași** ; Vica Gropeanu — **Mînăstirea**; Vasile Bălan — **București** ; Nicolae C. Marin — **T. Severin** ; Ștefan Roman — **Craiova** ; Ghimpu Victoria Lucetta — **Craiova** ; Gheorghe Filip — **Dumbrava** ; Ilie Maria — **București** ; Cristian Popescu Ermei — **Galați** ; Ioana Val ; Valentin Mureșan — **Baia Mare** ; Ana Ionescu Țăranu — **Suceava** ; Florian Dincă — **Satu Mare** ; Nicolae Mocanu — **Abrud** ; Ion Dan — **Negoiești** ; Magda Georgescu — **Curtea de Argeș** ; Aldea C. Alexandru — **Cotu Văii** ; Petru Necula ; George Popa — **Iași** ; Gabriel Lanyi — **București** ; Gh. Movilă — **Comănești** ; M. C. Delasabor — **Bacău** ; I. Suciu — **Oena-Mureș** ; Ion Mărculescu — **Găiești** ; Florea Tistuleasa — **Pitești** ; I. Dumbravă — **Tg. Mureș** ; I. D. Balș — **C. Lung-Muscel** ; Gh. Boca — **Cluj** ; C. Liceanu — **București** ; Radu Constantinescu — **Rădăuți** ; Silvia Coman — **Făgăraș**.

DEOCAMDATĂ NU : Publius Cornelius Scipo — **București** ; Niculae Niculae — **Făgăraș** ; Văduvescu Adrian — **Orodelu** ; Valea Izvoraș — **Cavaran** ; Damian Mihai — **Crăciunel** ; Schaffer Adrian — **Vinju Mare** ; Dinulescu D. Ion — **Craiova** ; Chivu Iulian — **Drăgănești** ; Stoica Ioan — **Ploiești** ; Toma Grigorie — **Ciupercenii Vechi** ; Brîndușa Todericiu — **București** ; P. Brătulea — **București** ; Colda Viorel — **Bucium** ; Mihăilaș Alexandrina — **Satu Mare** ; Măciucă Dumitru — **Vama Buzăului** ; Chiosa Eugen — **Galați** ; Titi Munteanu — **Reghin** ; C. Valentin — **București** ; Teofil Niculescu — **Caransebeș** ; Emil Bucurescu — **T. Măgurele** ; V. I. — **Cluj** ; Vicol Ionescu — **Simeria** ; Mazilu Ioan — **Onești** ; Filora Simonian — **București** ; P. Lazariov ; Aurelian Groza — **Iași** ; Gheorghe Sofia — **Megidia** ; Didu Anghel — **Drăgășani** ; T. Vasile — **Sighișoara** ; Banu Iosif — **Cluj** ; Alexandrina Bașa — **Timișoara** ; Tudor Niculae — **București** ; Pană Călin Sergiu — **Rupea** ; Octavian Panaite — **București** ; Plăvălescu Șoimu — **București** ; Ion F. Tudose — **Valea Mare** ; Gheorghe Mihai — **Cimpulung Mold.** ; Ionescu St. Ion — **București** ; Neagu Ion — **Brașov** ; Em. Zaharicu — **București** ; Cucu Dumitru — **București** ; Pușa Mateescu — **Ploiești** ; Dumitru Drăgan — **București** ; Lazăr Maria — **Timișoara** ; Mih. Lupașcu — **Cimpina** ; Bartmus Pavel — **București** ; Văduva Alexandru Tyty — **Filiași** ; Rădășanu Dumitru — **Sinaia** ; N. Voiculescu — **București** ; F. Nanu — **Reșița** ; Georges Birsan — **Brașov** ; Poenaru Adrian — **București** ; Ilie N. Popa — **București** ; A. D. George — **București** ; Nicolae Sporea — **București** ; Ionescu Gr. Aurel — **Cimpina** ; C. Sime — **Oradea** ; Al. Bihoreanu — **Hunedoara** ; Al. O. Făgețeanu — **Reșița** ; S. G. Cucianu — **București** ; Voina Lucia — **Galați** ; Elefteric Voiculescu — **Brașov** ; Truță Stela — **București** ; Victor Lupu — **Galați** ; Ion Sălăvăstru — **Tecuci** ; Dinu Saveta — **București** ; S. V. Dernișeanu — **Oradea** ; V. M. Sassu — **București** ; Tudor Corneliu — **București** ; Romică Toma Buzescu — **Brașov** ; Viorel Pașcanu — **Rădăuți** ; Titi Munteanu — **Reghin** ; Toni Lunel — **București** ; Marin Gheorghe — **Fînciu** ; Sava Ionică — **Focșani** ; Theodor Caraiman — **Cluj** ; Gelu S. — **Cluj** ; Gh. Al. Vicol — **București** ; Eugen Lucon — **București** ; Traian Ronda — **București** ; I. G. Mitniceanu — **Caransebeș** ; Petre Pîrcălăboiu — **București** ; V. Ciobanu — **Sf. Gheorghe** ; E. Lehan — **Cluj.**

CALUL

Un cal se oprise în mijlocul orașului. Împrejurul lui oamenii goneau în toate părțile, cu mille lor de cai putere duduind în motoare. Autobuzele claxonau, tramvaiele băteau din clopote, sus în miezul albastru al dimineții, rîșnea văzduhul un elicopter, iar oamenii alergau în dreapta și în stînga, tocănind cu tocurile în trotuare, strigîndu-se și rizînd, strecurîndu-se printre scrîșnetele frînelor și țipetele vînzătorilor de ziare.

Calul sta acolo, în mijlocul pieții, asaltat de duduituri și țipete, în preajma blocurilor uriașe, printre mașini și oameni, ca o vietate venită de departe, rătăcită pînă aici într-un fel straniu și de neînțeles. Și cum sta acolo, cu gîtul întins și cu picioarele depărtate, obosit de drum și aiurit de forfotă, fără hamuri și cu trupul lucind de sudoare, avea ceva impudic și nerușinat, ca o femeie goală.

După un ceas sta tot acolo. Dar nu mai era singur. În jurul lui se adunaseră cîțiva curioși. Un bătrînel cu ochelari flutura ziarul desfăcut în mînă, se agita în jurul calului și țipa pițigăiat :

— Nemaipomenit... Cîtă lipsă de grijă !... Să anunțăm miliția... Să cercetăm cine l-a pierdut... Hei, milițian !... hei... Nemaipomenit ! porni, în fugă, după un milițian care tocmai sărea în tramvai și nu se mai întoarse.

O femeie, între două virste, traversa stopul legănîndu-și coapsele bogate pe tocurile înalte. Cînd văzu calul se opri înlemnită și, cu umbrela delicată întinsă ca o floretă, țipă convulsiv, cu un glas ciudat de asemănător cu al bătrînului dinainte :

— Luați-l !... Ah, luați animalul acesta de aici !...

Cu gîtul întins și aplecat înainte, încît botul atingea asfaltul, calul o privea cu ochii săi mari și lucitori, cu o privire ulută, ca un cîine bătut. Femeia țipa ca scoasă din minți. Noi ne uitam la ea, curioși și impasibili, ca și cum totul s-ar fi petrecut undeva, departe de noi, pe o scenă, sau într-o proiecție cinematografică. Țipă cît țipă, apoi, fiindcă nu se mișca nimeni, îl ocoli pe departe, pășind în vîrful picioarelor încălțate cu pantofi delicați, din piele de șarpe, cu umbrela întinsă spre el, ca spre un tigru gata să sară. Dar trecu cu bine și calul nu sări s-o mănînce !

Lumea se ducea și venea, torfotind după treburi.

★

După masă, calul era tot acolo, înconjurat de un stol ciripitor de copii veniți de la școală, cu gențile grele de cărți și penare sunătoare.

— Un cal !

— Un cal, un cal, un cal..., trîmbițară toți, hohotind.

— Hă-ă, hă, un cal ! Se trezi și cel mai bleg dintre ei.

— Eu îl încalec ! Cine îmi ține scara ?

— Eu...

— Eu...

— Eu...

— Ba eu...

— Nu te urca pe el, că-ți trage o copită... Uită-te cum te privește !

— O copită ? Mie ? E-te-te-e !...

— Dacă te urci pe el...

— Dacă încaleci, mă !

— Dacă te urci pe el, o ia la goană și cazi...

— O ia la galop, nu la goană, habar n-ai !

— Fii atent, dacă încaleci o ia la galop cu șaizeci la oră !

Nu vezi ce mușchi are ?

— Da' ce, ăsta aleargă mai tare ca o mașină ? !

— Te cred ! Dacă îi dai să mănînce jăratec de pe o tavă de argint, atunci o dată se scutură, face aripi... Ochii umbriți, prea timpuriu de ochelari se ridicară, străvezii, spre cer și se pierdură pe căile albastre ale basmului, pe urmele armăsarului din popoveste, peste șapte mări și șapte țări, spre ostrovul Sfintei Vineri.

Se făcu, brusc, liniște și ceilalți îl priviră tăcuți, furați de povestea știută. Simțeau, miraculos, în preajmă, duhul fantasticului coborît în mijlocul lor.

— Habar n-aveți... Care jar ? Așa își închipuiau oamenii avionul, o tăie scurt cel bondoc, cu obrajii roșii, lucind de căldură. Și fiindcă ceilalți îl priveau nehotăriți, ispitiți de chemarea basmului, se întoarseră la duduitul motoarelor și la aripi, ultînd de cal.

— Eu, dacă vreau, mă plimb în fiecare zi cu avionul...

— Și eu, și eu, se lăudă altul, nu cumva să rămînă mai prejos.

— Minți, așa te lauzi mereu ! Vezi că ți-a crescut nasul.

Împricinatul duse, speriat, mîna la nas și-l pipăi îngrijorat. Ceilalți rîdeau. Se înfurie :

— Nu mă laud, mă prefac că am tuse convulsivă !, o drese el pe loc.

— Hă-ă, hă... Ce tuse convulsivă : măgărească !

— I-a, i-a, i-a, începu unul și continuară toți, în cor, ca un trib de siuxi lansînd sălbaticul lor strigăt de luptă.

O geantă zbură prin aer, apoi alta. Un ghiozdan se roti pe sus ca un titirez și semănă, deasupra capetelor, tunse scurt și cu breton, cărți învelite în hîrtie violetă, sugative, caiete cu coperți de plastic, creioane, gume și foi, nenumărate foi pe care le luă vîntul și le flutură, ca pe o sută de chemări albe, deasupra bulevardului. Un penar zurui în aer și, ca o pușculiță spartă, presără pe asfalt penițe, capete de creioane, ascuțitori. Copiii se îndepărtau, alergînd înainte și înapoi, rizînd și chiuind. Lumea îi privea de pe trotuare, zîmbind.

Cel cu ochelari, într-o desăvîrșită uitare de sine, urmărea sus, sus, prin pînzele străvezii ale cerului, dîrele albe, boltite după curbura bolții, lăsate de două avioane cu reacție.

Calul, cu trupul greu, lăsat pe picioarele depărtate, întoarse gîtul său lung spre spate, într-o poziție nefirească, de părea că se va rupe în două și își lăsă, cu blîndețe, capul prelung pe umărul copilului. Fără să-și plece ochii, netulburat, copilul ridică mîna și îl mîngîie pe botul negru, moale, pe capul prelung, și i-o trecu prin coama aspră, nepieptănată. Calul sta cuminte sub mîngîierea mîinii mici. Sus, avioanele măcinau văzduhul albastru în turbinele motoarelor și îl cerneau, pe boltă, în suluri albe, ca făina. Copilul le privea visător și, în închipuirea sa, mașinile de sus și animalul de lîngă el, se întîlneau fără nici o mirare.

Priveam cu uimire : „Uite, domnule, că se pot pierde și caii ! Mai pierde omul un stilou, bani, o servietă, o pălărie, dar un cal ? Eh, cine l-a pierdut o să-și dea seama și o să-l caute. O să întrebe, din om în om, pînă o să dea de el !... Un cal nu-i un ac, îl vede oricine ! Și la urma urmei ce-mi pasă mie ?“. Ridicai din umeri, plictisit, și plecai.

★

Veneam încet, pe jos, învăluit în pacea nopții. Undeva, sus, dincolo de norii iuți, departe, departe, dincolo de luna plină, bănuiam stelele. Peste bulevard plutea, ca un duh, mireasma liliacului și lîngă felinar, ca o umbră neagră, așteptă calul. Nu știu pe cine. La orice sunet urechile mici, ascuțite, — n-am mai văzut urechi atît de mici și de ascuțite — se mișcau înainte și înapoi, ca niște vietăți independente, prinzînd fiecare sunet, pipăindu-l, mirosindu-l, gustîndu-l, desfăcîndu-l și mărunțindu-l, sucindu-l pe toate fețele, cum fac orbii cu banii. Din cînd în cînd, copita bătea asfaltul și se auzea sunetul sec al fierului lovind caldarîmul și noaptea părea mai adîncă, mai vînătă, mai tăcută, mai răcoroasă și mai depărtată.

De pe trotuarul dimpotrivă veneau, spre noi, trei tineri. Erau doi băieți, doi studenți poate, care duceau, îmbrățișată pe după umeri, frățește, o fată. Se clătinau puțin — numai ei doi — dar nu erau nici amețiți. Băuseră un pahar, două, de vin și se prefăceau ca să-și impresioneze prietena. Veneau drept spre noi. La cîțiva pași se opriră uimiți :

— Un cal ! ! zise ea și pufni în rîs.

— Un cal ! ? se miră cel din stînga.

— Un cal ! admise cel din dreapta, împingîndu-și bascul pe ceafă.

— ...Și un om, adăugă ea mirată și cuprinsă de sfială.

— Mda... Un cal și un om, pufni zgomotos stînga

— Nu : **un om** și un cal ! Îmi făcu dreptate cel din dreapta, ghiontindu-l. E al dumneavoastră, tovarășe ? mă întrebă el, întorcîndu-se grav, spre mine.

— Nu, nu ! mă lepădai eu repede de el, ca Petru.

— A-a, nu e al dumneavoastră ?... se miră el inutil și cu exces de logică, simulînd turmentarea.

— Nu, e de azi dimineață aici... Cred că s-a rătăcit.

— S-a rătăcit ? se mirară ei în cor.

— Da, s-a rătăcit... așa cred, cel puțin, adăugai eu nesigur. Sau o fi fugit de acasă !...

— Are un stăpîn rău !, constată stînga.

— Poate că este al unei gospodării din apropierea orașului..., aruncai eu o posibilitate.

— Atunci a plecat în mod anarhic !, il condamnă dreapta.

— Gospodăriile au tractoare, le-o tăie, scurt, fata.

Cei doi se răsuciră, deodată, spre ea și o priviră lung, apoi își clătinară, gravi, capetele și se priviră, cu înțeles, unul pe altul, ca și cum s-ar fi mustrat pentru cumplita lor neștiință.

— Atunci..., dacă au tractoare... caii nu mai folosesc la nimic !... declară stînga și ridică încet mîinile, a neputință, ca și cum ar fi vrut să spună : „Atunci, tovarăși, nu mai este nimic de făcut, bolnavul trebuie să moară !“

— Poate că vreun birjar de la periferie... vrui să zic eu.

— Ce birjar, tovarășe, acum avem taxiuri. Getax ! Getax ! țipă el demonstrativ. Un taxi care aluneca încet pe bulevard, în căutare de clienți, opri lîngă ei și șoferul propuse, deschizînd portiera :

— Poftiți, tovarăși !

— A, nu, nu, mulțumesc... Știți, discutam despre taxiuri așa... în general... Șoferul duse mîna la cozoroc și acceleră. Ați văzut ? ! Vjj... și în cinci minute ești acas' curat, elegant, rapid... Secolul douăzeci ! Întinse brațul drept cu palma desfăcută, aducîndu-mi, sub nas, pe tavă, secolul XX, cu toate înlesnirile civilizației moderne.

— Atunci... ridicai eu din umeri dezorientat.

— E un cal care nu mai folosește la nimic, care nu-i mai folosește nimănui...

— ...Dar... dacă nu mai au nici o întrebuințare... ce fac bietele animale ?, mă mirai eu, prins, copilărește, în joc.

Cel din stînga, cel cu basc, își desprinse brațul de după umerii fetei, veni la cal și îi trecu mîna, de la bot, peste coamă și spinare, pînă la crupă, într-o mîngîiere nespus de blîndă, privindu-l lung, cu un zîmbet uitat pe față, apoi făcu cîțiva pași pînă la mijlocul bulevardului, acolo unde lunecau, ca în vis, taxiuri goale, cu cadranele bordului luminate tainic, cu mogîldețe la volan. De acolo, din mijlocul străzii, reflectîndu-se în asfaltul negru, ca o a doua ființă, nedeslușită, care umbla cu capul în jos, pe sub pămînt, ne spuse, gesticulînd odată cu umbra sa :

— Voi nu știți unde pleacă caii ? Tăceam. El continuă, cu glas tainic : La cimitirul cailor ! Rămase o clipă pe gînduri, zîmbi năstrușnic și continuă, parcă în glumă, parcă în serios : se duc departe, departe, și arătă undeva, adînc în noapte, unde cele două șiruri de lumini ale bulevardului se adunau, ca mărgelele, într-un singur șir de lumini scăpărătoare. Pornesc singuratici, unul cîte unul, și se duc în stepa din care au venit. Și cînd ajung acolo așteaptă pe sciți. Da, da, pe sciți. Hergheliile aleargă prin ierburile cîmpiei, sub coviltirele de argint ale lunii, prin rîuri iuți și limpezi și așteaptă sciții... Iar cei bătrîni, *cei care nu mai pot să aștepte*, se trag în pădurile negre și mor acolo, cuminți, printre ierburile nalte, în cimitirele cailor, departe de ochii oricărei vietăți. Atunci, pentru prima dată, îngenunchează și se culcă... pentru somnul mineral... Căci caii tovarășii, caii nu se culcă niciodată, ei dorm din picioare.

Își scoase bascul și vîntul ușor și cald, al nopții, îi răvăși părul de pe frunte, cu o mîngîiere bruscă și tandră, ca a unei femei. Privi departe, cu ochii învăluiți de tristețe și spuse încet :

— Da, toți caii, de pretutindeni, vor porni așa — și arătă spre umbra neagră de sub felinar — vor porni așa, unul cîte unul, călătorind noaptea și poposind ziua... Se vor aduna în herghelii și galopînd printre gorgane, îi vor aștepta pe sciți.

Se întoarse spre cal și îl arătă cu mîna întinsă :

— Și el, tot acolo se duce... Să ne retragem tovarăși, să-l lăsăm să urmeze chemarea secretă care l-a făcut să plece !... Să-l lăsăm să se retragă în noapte și în negură !

Rîse strengărește, ca de o glumă, se plecă, adînc, în fața calului care îl privea nedumerit cu capul întors, cu ochii săi imenși și umezi și se îndepărtă încet, pășind fără zgomot, ca în vis. Cei doi îl urmară.

Priveam zîmbind cum se duc și pier în adîncul bulevardului. Calul sta cuminte și se uita și el după ei. Iscodi în jur : nu se vedea picior de om. Atunci, intrai în parc și începui să smulg iarba naltă, crescută din ploi, bogate. Îi simțeam mirosul crud și amar în nări și mustul cleios în palme. Mă bucuram copilărește. Din cînd în cînd mă opream și ascultam, încordat, dacă nu se apropie cineva. Dar nu venea nimeni. Pe mîinile fierbinți se scutura roua, tăioasă de rece ce era. Aruncai brațul de iarbă sub botul animalului. Văzui dinții albi lucind, spălați de lumina lunii și îl auzii fornăind adînc. Îi petrecui palma prin coama aspră ca pentru rămas bun.

De sus, de la fereastra mea, îl vedeam ca o umbră străvezie, iscată de focul lunii și auzeam copita bătînd trotuarul cu un zgomot înnăbușit, sec, fără nici o vibrație. Acolo, jos, sub fereastră, poposise, de unde ?, spre unde ?, o ființă fabuloasă, dragă și apropiată. Adormii cu mirosul mustului crud, de iarbă, în nări, cu un clocot, scăzut, de bucurie, în mine.

★

Prin geamul deschis năvăleau zgomotele zilei : clacsoane, frîne, vorbe, pași, amestecate, toate, în clocotul cotidian al orașului. Mă trezeam încet, ca întotdeauna, căutîndu-mă nedumerit. Deodată, un gînd se abătu în mine, lovindu-se, orbește, în dreapta și stînga, ca de niște pereți : CALUL !

Sării la fereastră. Dar nu mai era. Firește, nu mai era ! Bineînțeles, plecase. Bineînțeles...

În marginea asfaltului, lîngă trotuar, mai rămăseseră, presărate ca din întîmplare, fire de iarbă. Dar calul plecase.

Petre Sava BĂLEANU

SPRE SEARĂ

Căminul era aproape gol. Nu veniseră decît doi. Încă nu se înnoptase bine. Mirosea a petrosin. Difuzorul hîrîia. Cei doi nu-l luau în seamă. Toată lumea știa că pentru a cînta bine trebuia să-i dai un pumn. Era deci un difuzor destul de cumsecade. Cortina era dată în lături și pe scenă era neorînduială. Un perete din camera-decor fusese tăiat cu briceagul de cineva. Vasilica stătea în sală cu Tălică.

— Ai auzit, Tălică, de povestea aia ?

— Care poveste ?

Ea se gîndi o clipă și, pentru că nu găsi nimic, răspunse :

— Toată lumea vorbește, numai tu nu știi...

— Pe cinste, că nu știu.

— Să-ți fie de bine, dacă nu știi. De fapt...

— Ce-i, Vasilico ? Hai, zi-mi, ce-i...

Fata îl privi îndelung pe Tălică, apoi izbucni în rîs. „Cu ce și-o spăla asta dinții !“ se întrebă el. Văzu cum îi tresaltă pieptul cînd rîde și băiatului i se aprinseră obrajii.

— Ce să fie ? Nu-i nimic... răspunse ea rizînd, am zis și eu așa. De fapt, sînt o mulțime de povești.

Tălică nu răspunse și se întristă. De afară se auzea scîrțîitul unei cumpene de fîntînă. Apoi nevasta cea nouă a lui Lupu de peste drum strigă de se auzi în tot satul : — Aoleu, Nicușor, nu vii tu acasă să-ți mănînc zilișoarele, plesniți-ar fierea !...

— Hai mă, să ne jucăm fripta. Hai nu mai face nazuri, că știu eu...

— Bine, zise Tălică cu gura uscată.

— Dar să nu dai tare, că tu ai niște mîini...

„Aha, acuma știu, nu-i mare lucru, gîndi el. Vrea să-mi arate că sînt prost, da' nu-i chiar așa“.

— Lovești tu întîi, conveni el.

Fata întinse mîinile cu palmele în sus, iar băiatul puse palmele lui mari deasupra. Tălică nu putea să fie atent, Vasilica îl lovea și lucrul acesta o înveselea grozav. „O să-mi spargă pieptul inima asta“, se temu el. „Gata, acum sînt atent“ își promitea. Dar Vasilica îl „frigea“ mereu. „O aude toată lumea că rîde cu mine la cămin. Numai cu mine“. Se înduioșă la gîndul acesta. Vasilica nu greșea niciodată ținta. „Ce palme mai are ! Se cunoaște că lucrează cu mănuși de lînă. Ale naibii, toate lucrează așa, să nu li se bătătorească palmele. Ce-o să fie dacă o prind de mîini acum ? Ce suflet o avea ăla al lui Coltan de le apucă pe toate de mîini și le sărută ? O prind tare și nu mai poate să facă nimic. Ah, Vasilico...“

— Tu n-ai treabă, Tălică ? îl întrebă dintr-o dată fata și rîzînd îi mai trase una peste palma stîngă.

— Cum adică, n-am treabă ?... Văd că faci pe nebuna, Vasilico. Da' lasă vezi, Vasilico, vrei adică să-mi spui că sînt prost...

Tălică reuși să se concentreze cîteva clipe și fata nu-l atinse.

— Gata, te-am ars.

Mă plictiseam să te tot frig, zise ea și începu să rîdă mai tare. Puse mîinile peste ale lui. „Acum o apuc“, se hotărî Tălică. Dar Vasilica se ridică și fugi de lîngă el.

— Tu n-ai treabă, mă Tălică ? îl mai întrebă ea și sări peste o bancă. Băiatul se repezi după ea. În cămin se făcu aproape întuneric.

— Nu mă prinzi tu, mă, orice ai face. Poți să fugi după mine și zece săptămîni, tot nu mă prinzi. De fapt, nu poți.

— Îți piere ție rîsul acum ! o amenință el și se repezi spre peretele de care se lipise fata. Vasilica se dădu într-o parte și făcu haz de băiatul care se lovise la frunte. Apoi fugi spre scenă și urcă treptele. „Am prins-o acum“, își zise el. Se năpusti în urma ei pe scenă. Ea îl aștepta rizînd, înfășurată în cortina vișinie. Se opri gîfîind în fața ei. „Trebuie să fiu caraghios,“ îi trecu prin minte.

— Măi Tălică, de fapt... Nu te uita că rid, te-am întrebat serioasă. Nu mă mai joc cu tine. Degeaba m-ai urmărit azi toată ziua.

Băiatul nu mai era în stare să deschidă gura. Își simțea mîinile grele. Se întoarse încet și-și șterse nădușeala de pe față cu basca. Coborî treptele și se îndreptă spre ușă. Cînd să iasă, se întîlni cu tehnicianul veterinar.

— Bună sera, salută băiatul.

— Noroc, răspunse tehnicianul. S-a strîns tineretul ?

— Pentru ce ?

— Nu știi ?

— Nu.

— Era vorba de o conferință pe care trebuia s-o știu pentru tineret. De fapt, trebuia să știi.

— Acum mi-am adus aminte. E prea devreme.

Tehnicianul se apropie și dădu un pumn în difuzor. Aparatul începu să cînte. Tălică rămase în ușă. Fata coborî în vîrful picioarelor de pe scenă și se așeză cu spatele lipit de soba rece. Veterinarul învîrti comutatoarele și se făcu lumină. Tălică o privi pe Vasilica și văzu că nu mai rîde și că are fața galbenă. „Ce frumos e îmbrăcată azi !“ îi trecu lui prin cap și-și aduse aminte că l-a întrebat dacă nu are treabă. Ea privea în jos și cu vîrful pantofului drept făcea cercuri pe podea.

— Ai venit prima la conferință, îi spuse tehnicianul și se apropie de sobă.

Vasilica simțea că se învîrtește sala cu ea. „Numai să nu observ , să nu observe nimic. Ce rușine mi-ar fi. De fapt... Ah, astea sînt vorbele lui. Și el e așa de aproape de mine. În sfîrșit... și totuși... Ce greu mi-e acum. Poate așa e la început“.

Veterinarul se lipise și el de sobă, lîngă ea.

— Ei bine aici, e răcoare și e bine, zise el.

— Tălică, strigă Vasilica pe băiat. Tălică !...

În ușă nu se mai afla nimeni. Dincolo de ușă se lăsase noaptea.

Eugen LUMEZIANU

PRÎNZ

Maria simți că i se înfierbîntase basmaua. Nu-i mai dezlegă nodul. O trase spre ceafă cu o mișcare iute a mîinii. Soarele o ardea acum drept în creștet, încingîndu-i părul. Se îndreptă de șale abia cînd ajunse la capătul stratului și, privind peste umăr, oftă adînc, mulțumită. Pe potecile lungi și drepte dintre straturile de roșii se apropiau una cîte una, fetele din echipă. Așa cum înaintau, aplecate de nu li se vedeau decît basmalele roșii, albastre, gălbui, păreau niște flori mișcătoare.

— Ia uite, mătușă, cîtu-i de înflorit cîmpul nostru ! — zise rizînd Maria, căutînd să ghicească fetele după culoarea basmalei. O văzuse pe bătrînă apropiindu-se prima și vru s-o prindă și pe ea în jocul ăsta al ei, născocit de amiaza limpede de început de vară, de adierea abia simțită a vîntului, de mulțumirea care-i umplea ființa.

Deodată i se păru că vorbește în gol, că nimeni n-o ascultă. Se întoarse cu vorba pe jumătate începută, căutînd-o pe bătrînă. O văzu aplecată peste tulpinele răsfirate, înaintînd în sens invers, spre celălalt capăt al grădinii.

— Marie ! Marie, hai la masă !

Fetele se așezară sub nucul din marginea drumului. Din coșulețe de răchită se răsturnau pe șervețele albe, întinse pe iarbă, felii de pîine, ouă fierte, bucăți de slănină, roșii și castraveți. Printre frunzele nucului, soarele își strecura jucăuș lumina, alunecîndu-și razele peste obrajii fetelor, lustruind mai tare luciul roșiilor, peticind cu lumină iarba scurtă ocrotită de crengile copacului.

Jocul luminii și al culorilor o ameți pe Maria. Se așeză, sprijinindu-se de tulpina nucului. Mușcă dintr-o roșie și miezul puțin acrișor îi răcori buzele arse. Se simți bine, așa, pe jumătate întinsă pe iarbă, cu trupul lăsat în voie, neîncordat. Își odihnea ochii, privind printre gene, undeva, în zare. Își odihnea auzul, glasurile învălmășite ale fetelor ajungînd la ea ca printr-o sită. Recunoștea chicotitul ascuțit la Leonorei care rîdea într-una de parcă ar fi gîdilat-o careva, vocea domoală a Caterinei — „gata mereu să tragă concluzii“. Maria zîmbi, dar nu deschise ochii pentru că o știa pe Caterina gravă chiar cînd mănîncă pîine cu slănină — auzea oftatul care întretăia la două-trei cuvinte glasul Linei, grăsună și sentimentală. „Mereu e îndrăgostită...“ și Maria zîmbi iar, lenește. Nu deosebea chiar toate fetele după glas. Abia de două zile fusese aleasă șefă la echipa de grădină.

— Lăsați-o în pace pe bătrînă ! Nu știți că nu vrea să stea cu noi la masă ? — Maria deschise ochii.

— Așa a fost obișnuită, să mănînce din șorț ! — spuse disprețuitoare Lina, mestecînd tacticoasă.

Maria se ridică. Departe, la celălalt capăt al grădinii, se vedea basmaua neagră mișcîndu-se încet.

— N-ați chemat-o la masă, fetelor !

— De cîte ori ! Da' nu vrea.

Maria cuprinse cu privirea fetele care mîncau cu poftă și care începuseră să vorbească despre altele, uitînd-o pe bătrînă.

Sări șanțul și începu să alerge pe poteca îngustă. Își ținea fusta cu mîna ca să nu se agațe de tulpinele roșiilor. Cozile îi alunecaseră de pe cap și le simțea zvîrcolindu-se pe spate.

Cînd ajunse lîngă bătrînă, aceasta se îndreptă de șale și se întoarse spre ea.

— Ai mîncat, mătușă ?

Bătrîna privi mirată la fata care venise alergînd să o întrebe nimica toată.

„Nici nu-i așa în vîrstă, să tot aibă 50 de ani“ își spuse Maria, privind fața încrețită, dar încă neveștejită a femeii. Și ochii îi erau limpezi, fără perdeaua aceea de ceață care învăluie privirea oamenilor bătrîni

— Ai mîncat ? o întrebă nerăbdătoare Maria.

— Acum mîncam, fată. Sub privirea neîncrezătoare a Mariei, femeia se scotoci în buzunarul șorțului și scoase două felii groase de pîine, între care era o bucată de carne friptă.

— Mai avusei una... pe aia o mîncai.

Maria văzu acum pentru prima dată buzunarul mare, adînc al șorțului. Nici una din fete nu avea asemenea sac cusut pe șorț. Buzunarele lor erau mici, croite ca o inimioară, sau ca un pătrat, bune de pus batista și atît. Crezînd că Maria a terminat ce avusese de întrebat, femeia îi întoarse spatele și începu să fringă, îndeminatică, lăstarele roșiilor. Mîna dreaptă scotocea tufa, alegînd frunzele crescute, fringîndu-le între degete. Cu mîna stîngă ținea felia de pîine din care mușca repezită, înghițind îmbucături mari. Așa se îndepărta, muncind și mîncînd de-o dată, cu aceleași gesturi repetate : cu mîna dreaptă alegea frunzele, cu mîna stîngă ducea pîinea la gură.

— Mătușă ! țipătul fetei izbucni, oprind-o în loc pe femeie. Din doi pași, Maria o ajunse.

— Ce faci, mătușă ? De ce nu te odihnești puțin ? De ce nu mănînci omenește, colea pe iarbă ?

Se părea că întrebările repezite o miră nespus pe femeie. Întîi nu știu ce să-i răspundă. Zîmbi stînjenită, apoi ridică din umeri.

— De ce să pierd timpul...

Se întoarse din nou și începu să fringă mai departe lăstarele. Dar mișcările îi erau acum tremurate, nesigure. Se opri. Întoarse capul spre Maria și spuse cu o umbră de vinovăție :

— Așa m-am obișnuit...

Maria simți un val cald umplîndu-i pieptul și ochii i se umeziră. Veni lîngă femeie, o luă de mînă și o trase după ea cîțiva pași pînă la nucul ce străjuia celălalt capăt al grădinii. Se așezară. Un timp tăcură amîndouă. Priveau o furnică, grăbită să-și ducă spre mușuroi o fărîmă de pîine. Maria se sprijini într-un cot. Acoperi cu căușul palmei vietatea și ridică privirea spre femeie.

— Auzi, mătușă... uite-așa te-ai zbătut dumneata ani de-a rîndul, cum se zbate furnica asta sub palma mea...

— Nu mai știe încotro s-o ia, săraca... — șopti femeia.

— Da, se zbate în întuneric... uite-o cum fuge înnebunită cu fîrîmitura de pîine... — fata ridică palma, urmărind mersul grăbit al furnicii. Femeia tăcuse. Privea firele de iarbă care se clătinau abia simțit la marginea mușuroiului. Murmură, fără să se întoarcă spre fată :

— Așa m-am obișnuit... ani de-a rîndul, să nu pierd timpul, să muncesc pe rupte... să n-am odihnă... mă grăbeau alții, mă grăbeam și eu...

—Acuma, te grăbește cineva ?

Ușoara mustrare din glasul fetii, o făcu să tresară pe femeie.

— Nu, măicuță... dar dacă altfel nu pot.

Maria zîmbi.

— Poți, dar nu știi...

Îi puse mîna pe umăr și o forță să se întindă pe iarbă. La început, femeia se împotrivi rizînd, dar Maria era puternică și în cele din urmă izbuti. Acum stăteau lungite, una lîngă alta. Maria o privi pe furiș.

Femeia se mai foi puțin, apoi se potoli. În jur era liniște. Frunzele nucului se zbăteau ușor, cu sunet mătăsos. Un bondar sări zbîrnîind, se lovi de trunchiul copacului și căzu amețit. Maria o auzi culegînd bondarul : — Fugi, mă prostule ! Mai tîrziu o auzi mîncînd. Mesteca rar, liniștit. Maria o privi.

Femeia respira adînc, aerul îmbătat de mireasma florilor de cîmp. Pe fața ei, creturile fine abia se mai vedeau.

Mia CRISTEA

Spectacole - Arte

Expoziția retrospectivă AL. CIUCURENCU

Pictura lui Ciucurencu se înfățișează, mai ales prin lucrările recente, ca o sinteză dintre exuberanța coloristică și ideea descoperită în sensul profund al lucrurilor și exprimată cu claritate. Matisse spunea că „o culoare nu are niciodată valoare prin ea însăși, ci prin ceea ce spune", cu alte cuvinte prin sentimentul poetic și prin ideea pe care le cuprinde.

Artistul se numără printre creatorii compoziției plastice realist-socialiste din țara noastră. Dramatismul viziunii este sugerat la el, fie printr-o organizare foarte dinamică a lucrării, fie prin utilizarea unei game cromatice grave în care (ca în acel impresionant „Epilog" al răscoalelor) pătrund accente tragice de lumină. Ciucurencu își mărturisea odată, în acest sens, încrederea în posibilitățile paletei luminoase. Referindu-se la Luchian și la Van Gogh, pictorul justifica efortul de a construi, cu sprijinul unui colorism incandescent, o pictură de idei ample. „Ana Ipătescu", de pildă, e compusă în tonalități majore care nu ocolesc galbenul fierbinte ; și totuși, dramatismul compoziției e puternic reliefat. Îl comunică acel coral de capete care înconjoară figura eroinei. Îl comunică expresia concentrată, încordată de pe chipurile revoluționarilor, gestul simplu al Anei Ipătescu, ochii adînci, gura întredeschisă. Pictorul știe să subordoneze detaliile ideii generale, să le unească firesc într-o impresie de ansamblu. De aceea compozițiile sale sînt ferite de primejdia grandiloconvenței, a declamatorului ; ele cuprind atîta omenesc, atîta vibrație interioară, încît li s-ar putea aplica aprecierea pe care Anatole France o făcea despre unele opere ale lui Rude spunînd că sînt „momente ale măreției umane".

Expoziția înfățișează o nouă variantă (a treia) a unei compoziții celebre : „1 Mai". Pe o suprafață intens roșie, de un roșu arzător, se profilează cîteva siluete albe reliefate de contrastul cu masa incandescentă a steagurilor. Artistul realizează aici o expresie de un puternic sintetism ; culoarea nu atinge stridența ci, dimpotrivă, se desfășoară într-o armonie unică, de mare amplitudine. Să știi să desfășori culoarea în registrele acute și totuși ansamblul să răsune grav și puternic, aceasta înseamnă cu adevărat artă. Arta pe care o reîntîlnim și în peisaj, unde Ciucurencu știe să așeze alături tonuri atît de vii, de albastru și de verde, armonizîndu-le adesea cum numai natura însăși știe să le armonizeze. Poet al priveliștilor românești, pictorul urmărește în primul rînd înfățișarea acelor colțuri în care liniile alunecă unduios, în învălturi calme, în armonii cromatice ample. Din cînd în cînd, o pată mai intensă pune un accent riguros, concentrînd astfel întregul sentiment liric. Sînt cîteva peisaje create în ultima vreme în care (de exemplu, în „Podul de la Căciulați") spațiile albe, savant distribuite, se integrează în melodia coloristică, subliniind-o. În altele, efortul de sinteză e și mai evident : într-un tablou înfățișînd o pădure, culoarea se reduce la două sau trei tonuri, aplicate unitar, în pensulații generoase, sugerînd direct ansamblul.

În general, colorismul lui Ciucurencu înseamnă un dialog expresiv între cîteva tonuri care nu se transformă niciodată în locvacitate ; culorile sînt atît de logic legate între ele, încît efectul nu este acela al unei fărîmițări a imaginii ci, dimpotrivă, al creării unei impresii puternice de unitate.

Unul dintre meritele esențiale ale artistului este acela de a fi descoperit în noul peisaj industrial al țării valențele de autentic lirism. Geometria clară a construcțiilor, siluetele sondelor se înscriu în ansambluri care devin familiare, prietenoase. E, în peisajele industriale ale lui Ciucurencu, o vibrație calmă care incorporează această temă generoasă în pictura de sentiment profund a zilelor noastre.

Pasiunea cu care artistul investighează realitatea se tălmăcește, în naturile sale statice, în exploziile de lumină ale corolelor de flori, în obiectele încălzite de prezența umană, în adevărate poeme de culoare. Rezolvate uneori în tonuri fluide, transparente (mai cu seamă în operele de la începutul carierei), altădată în modelări energice ale pastei, aceste lucrări apar ca niște realizări de autentică valoare ale artei noastre. Ciucurencu știe să folosească modalități diverse în construcția tabloului ; citeodată, delimitează volumul cu o linie precisă, puternică, creînd impresia unei juxtapuneri ritmate a obiectelor. Alteori, pe fondul dominant, culorile se irizează, marchează treceri subtile, se așternîn gradații tonale fremătătoare. Artistul descoperă floarea nu ca pe un simplu obiect decorativ, ci ca pe un motiv autentic de poezie optimistă, o prezență pură și fierbinte. Sînt unele naturi moarte în care, din cîteva game de griuri, rezultă impresia fulgurantă a culorii, impresie copleșitoare. Ciucurencu nu este, însă, numai poet al lucrului obișnuit căruia îi dedică adevărate imnuri : el nu caută numai prilejuri de desfătare senzorială, ci și de meditație. Florile devin la el expresie a materiei într-o ipostază plină de vigoare și delicatețe în același timp.

În pictura lui Ciucurencu, omul e o prezență de o autentică noblețe. Țăietorii de lemne, căruțașii, spălătoresele, oameni umili sînt înfățișați, în creațiile sale dinainte de război, într-o atmosferă de un tragism care nu provine din utilizarea vreunui cromatism sumbru ; dimpotrivă, gama coloristică luminoasă nu face decît să accentueze veridicul scenei înfățișate. Dramatismul izvorăște astfel nu din comentarii lăturalnice, ci din autenticitatea momentului tratat cu o paletă de un impresionant realism. E remarcabil în acest sens portretul mamei artistului, cu lumina calmă care-i iradiază obrazul. Chipul ei resemnat și blajin, mîinile de o dramatică expresivitate, așezate cu voită stîngăcie, într-o poziție cu care bătrîna pare neobișnuită, mîini deprinse cu munca, nu cu odihna, împrăștie o impresie de patetism reținut. Mai tîrziu, în lucrările create în anii noștri, în anii în care munca a devenit un titlu de onoare, portretele de muncitori (cum e, de pildă, cel datînd din 1958), capătă prestanță și monumentalitate. Viața interioară, maiestatea morală a modelului sînt subliniate de un desen ferm, de o culoare caldă, învăluitoare. Și portretele de intelectuali, puternic individualizate, aduc mărturia efortului pe care îl face artistul de a descoperi universul lăuntric al celor portretizați. Privirea intensă, cuprinsă de visare, a lui G. Călinescu, obrazul luminat de un zîmbet spiritual al lui Marcel Breslașu, figura blîndă, încadrată de o barbă patriarhală a doctorului Dona, sau ochii scînteietori ai colecționarului M. Weinberg dezvăluie întregul caracter al modelelor tratate într-o pastă generoasă, cu inflexiuni coloristice de mare rafinament.

Activitatea creatoare atît de fertilă a lui Al. Ciucurencu (cele 130 de pînze expuse acum la Dalles reprezintă doar o parte a roadelor acestei activități) îl așază pe pictor, fără îndoială, în rîndul marilor noștri artiști care continuă în mod fericit tradiția coloritului românesc, tradiția lui Luchian, Pallady și Petrașcu.

Vom sublinia, o dată mai mult, cu acest prilej, că Ciucurencu este unul din artiștii cei mai iubiți de tinerii pictori, care văd în el pe un maestru al lor și care s-au afirmat învățînd de la el secretele artei adevărate.

Dan GRIGORESCU

Ornamentele „Ghepardului"

A apărut de curînd (și a dispărut îndreptățit de toate din librării) cartea lui Giuseppe Tomasi di Lampedusa, Il Gattopardo, într-o deosebit de frumoasă traducere românească semnată de poetul Tașcu Gheorghiu. Prezentarea grafică a volumului a fost încredințată lui Val Munteanu care a căutat o interesantă, chiar dacă discutabilă, soluție ornamentală. Așadar, un mare prozator, un bun traducător, un bun grafician augurează — ar putea spera cititorii, așa cum am sperat și eu — o carte vrednică de orice raft. E-roare, vai ! Mai există pe lume și incompetența. La vederea cărții, am tras de pe o poliță, pe care am consacrat-o enormităților tipărite odinioară, broșura-capodoperă („imprimată de spedele mele în atelierul graphic al ddlor. artiști tipografi Pașcanu et Co din urbe"), Adevărul și relitatea cum s'au întîmplat ăn processul meu cu socrul vampir Niculae Onu, „Curelaru", negustor pe Strada Mare ân urbé nóstră, care a vrut să mă distrugă pe mine și comerciul de cerealе de la noi, de St. N. Părdăianu-Fane, proprietar-angrossist și epitrop, și cum l-amu căștigat dupe două-deci și unu ani — 1902.

Ornamentele Ghepardului, într-un fel de baroc dubios, cu „bibiluri" și altițe în stilul penibil al tișlaiferelor sau al cusăturilor cu maxime („Gospodina ăostîncioasă face mîncare gustuoasă") se înfățișează cititorului pe o hîrtie de calitate inferioară (rotativă, cred), cu nuanțe diferite (încît la muchii volumul pare dohoștort). Paginile de „titlu-fals" ce preced fiecare capitol au aerul burlesc funebru al biletelor de faire-part mortuar șic. Tiparul este cît se poate de neîngrijit, o literă cu floare uzată, oglinda paginii meschină, exemplarele făltuite și rotunjite neglijent, broșarea ca pentru „instrucțiunile de folosit praful insecticid", de pe vremuri. Cartea mi-a amintit de H. Sienkiewicz, Cavalerii teutoni (2 volume), apărut tot la E.L.U., anul trecut, și tot într-un tiraj mare. Cum au putut serviciile de resort ale editurii să recepționeze cartea la livrare ? Cum au controlat pe parcursul procesului poligrafic execuția machetei (presupun că și această carte s-a machetat, cum se procedează cu toate cărțile) ? De ce inegalitate de tratament, cînd la aceeași editură (E.L.U.) apare la cîteva zile după Ghepardul, volumul François Mauriac — Cuibul de vipere, scos în condiții civilizate, pe hîrtie de calitate și avînd coperțile lăcuite ? De ce la E.L.U. cărțile frumos tipărite constituie „accidentul", întîmplarea, pe cînd vreme la Editura de literatură, de pildă, volume ca Magda Isanos — Versuri sau Balade populare românești (3 volume), la Editura Științifică — Antologia bilingvă Shakespeare — lucrări de excepțională valoare grafică și tipografică, exemple de grijă, de bun gust și de respect față de cititori — constituie „frecventul", nu-șnuitul ? Cînd numeroase tipărituri din țara noastră sînt distinse la mari și pretențioase expoziții internaționale ale cărții, mi se pare un necugetat act editorial să oferi publicului subproduse (din punctul de vedere al prezentării), lucrări frizînd indecența realizării tehnice. Traducătorul, graficianul, redactorul responsabil de carte chiar, și, în tot cazul, cititorii au datoria cetățenească să tragă la răspundere pe cei care s-au făcut vinovați de incompetență manifestă. Asemenea rebuturi (60 000 de exemplare) nu se impută ?

★

În altă ordine de idei, nu știu de ce volumul, tradus din italienește, poartă un titlu românesc adaptat, parcă, după cel al versiunii franceze — Ghepardul (Le Guépard). „Ghepard" nu este atestat în limba română de nici un dicționar serios tipărit pînă astăzi. Menționat, fără citat din vreun autor, în Dicționarul enciclopedic Candrea-Adamescu, în Dicționarul limbii române literare contemporane (4 vol.) și în Dicționarul de neologisme, „ghepard", este, evident, un „barbarism". În cazul traducerii romanului scris de Lampedusa, Il Gattopardo, mi-e greu să înțeleg de ce nu s-a recurs — de vreme ce tot trebuia un neologism — la adaptarea din limba italiană, în care cuvîntul este oricum mai apropiat ca structură fonetică de cel posibil românesc : il gattopardo — gatopardul. Albert Dauzat, în Dictionnaire étymologique (Larousse, 1938), arată că guépard (atestat în secolul al XVIII-lea și găsit la naturalistul Buffon în variantă gapard) este o «adaptare din italienescul gatto-pardo, literal („pisică-leopard"), cu atracție din guêpe» (viespe). Nu întotdeauna drumul cel mai lung este și cel mai sigur, cel puțin în filologie.

Romulus VULPESCU

DESEN DE BENEDICT GĂNESCU

Armonie și contraste

Teatrul Muncitoresc C.F.R. reia în stagiunea aceasta **Galțele**, unul din marile succese ale Teatrului Național, realizînd un spectacol meritoriu ; apoi la un scurt interval, prezintă **Paharul cu apă**, alt vechi succes al „Naționalului", și izbutește să ne dea un spectacol frumos. După un deceniu și jumătate, publicul nostru începe să se primenească, apar noi generații, preșcolarii din 1950 sînt astăzi studenți, tehnicieni, muncitori. Pentru aceștia, ca și pentru spectatorii mai virstnici, revenirea la anumite lucrări clasice este obligatorie, ea constituind dovada nu a lipsei de „originalitate" în alcătuirea repertoriului, din partea teatrului respectiv, ci semnul unei înțelegeri juste a situației reale, răspunsul la anumite cerințe permanente.

Noua punere în scenă (regia N. Al. Toscani, scenografia Sanda Mușatescu) a comediei lui Eugene Scribe „Paharul cu apă" a cărei savoare și aciditate nu s-au pierimat la mai bine de un secol de la premiera ei, se caracterizează printr-un ritm mai viu, mai alert, printr-o îmbinare reușită a modernului cu clasicul în interpretarea actorilor și printr-o scenografie accesibilă, spirituală. Decorul și mobilierul (concepute în nuanțe de violet), reduse la minimul necesar, au asigurat un spațiu larg care a îngăduit actorilor să-și verifice și să-și etaleze cunoștințele de plastică a mișcării. Blazonul cu cei doi lei-marionetă (cam s-au „agitat" din cînd în cînd, pe fond muzical, imitînd pe confrații lor din jungla) a sugerat — la modul ironic — „măreția" și șubrezenia faimosului leu britanic.

Pe linia unor roluri de studiu și atentă investigație psihologică, Marga Anghelescu a creat o ducesă de Marlborough țăjoasă, aspidă, afurisită, încarnare a diplomației lipsite de scrupul și conștiință în lupta pentru interesele personale și în ambiția de castă. Replica masculină a ducesei este, cum știm, Henri de Saint-Jean, viconte de Bolinghroke. Interpretul acestuia, Costel Gheorghiu, a jucat cu artă multiplele fațete ale personajului : filistinismul, spiritul caustic, inventivitatea, ipocrizia, aparența bonomie. Toate poantele au fost spuse sec, obținîndu-se astfel efecte comice de calitate. Interesant de observat este faptul că în jocul său bine nuanțat, actorul a făcut loc și propriei sale atitudini de ironie și batjocură la adresa „distinsului" viconte, în fond un farsor în poleială.

Dana Comnea, în Anne, regina-păpușă, a avut de întruchipat o ființă a cărei principală caracteristică era absența personalității. A reliefa un personaj lipsit de relief, iată o sarcină foarte dificilă, căreia actrița i-a găsit parțial rezolvarea. Solfegiind pe o singură „coardă" afectarea și monotonia eroinei, Dana Comnea a ajuns ea însăși, pe alocuri, la o interpretare monotonă, excesiv de netedă ; după părerea noastră lipsa de personalitate trebuie redată și ea cu o anumită personalitate, cu alte cuvinte **inexpresivul** trebuie să fie totuși **expresiv** pe scenă. Credem însă că aici este vorba și de o poziție discutabilă din partea regiei. Văzînd în regina Anne prea mult o „păpușă" și prea puțin un cap încoronat, regizorul a „pudrat" prea mult și personajul și adevărul istoric ; de aici îngăduința, generozitatea, indulgența cu care a fost privită eroina, mergînd aproape pînă la absolvirea ei de păcatele pe care le poartă împreună cu întreaga-i curte.

Perechea de îndrăgostiți Masham-Abigail a găsit în tinerii actori Al. Azoiței și Violeta Andrei interpreții potriviți ; cei dintîi și-a construit rolul cu haz și umor, în scenele în care a fost nevoie, și a jucat cu transparență falsa naivitate a personajului ; cea de a doua, cu un glas plăcut, ușor voalat de emoție, cu rezonanțe lăuntrice, cu expresive căutări din ochi, a redat delicatețea și puritatea sufletească a micuței Abigail.

N-am vrea să pierdem prilejul de a semnala și în acest spectacol o problemă care se prezintă nesatisfăcător, aceea a figurației. Ni se pare absolut necesar ca regizorii să înceteze de a mai considera aceasta o chestiune secundară, care ar putea fi lăsată la întîmplare. Nu este firesc ca participarea corpului de ansamblu la acțiune și la dezbaterea ce are loc într-o piesă, să fie exclusiv fizică. Este nevoie de o muncă mult mai susținută din parte directorilor de scenă cu fiecare figurant în parte, pentru ca prezența acestora pe scenă să se justifice artistic. Lucrul formal, superficial, cu corpul de ansamblu, face ca anumite scene să fie pur și simplu ratate sau penibile ; se întunecă eforturile celorlalți interpreți și se diminuează valoarea unui spectacol. Poate nu ar fi lipsit de interes ca regizorii să-și spună cuvîntul — și teoretic, în presă, în legătură cu acest aspect al muncii teatrale.

Delicata problemă a calității

Este de presupus că atunci cînd un teatru își stabilește repertoriul, conducerea și consiliul artistic se gîndesc dacă nu la distribuții, în întregimea lor, dar cel puțin la regizorii care vor monta piesele respective și la interpreții principalelor roluri. O asemenea problemă trebuie să fi stat, fie și numai teoretic, în atenția Teatrului Tineretului, în momentul în care s-a hotărît reprezentarea dificilei drame **Ruy Blas** de Victor Hugo. Ne întrebăm, în acest caz, cum a fost cu putință să se lucreze fără suficient spirit de răspundere la pregătirea piesei.

Deși gîndit ca o „încercare", după cum arată regizorul Constantin Codrescu în programul de sală, spectacolul, din moment ce este oferit publicului, trebuie privit ca atare, ca un lucru finit și nu ca o simplă experiență de studio.

Este cazul să arătăm că formula scenică propusă de Teatrul Tineretului pentru drama **Ruy Blas** este neinspirată, neinaripată, neinteresantă. Plictisul se răsfață în acest spectacol, care nu este nici tradiționalist, nici modern, nici clasic, nici baroc, nici romantic, nici — bineînțeles — realist. Rece, uscat, lipsit de sevă, spectacolul vădește o seamă de stîngăcii în descifrarea mesajului și transmiterea lui cît mai limpede și mai răspicat. La așa ceva trebuia să conducă **textul lui Hugo ? Hotărît nu.**

În prelețele la Lucreția Borgia și Ruy Blas (reproduse fragmentar și în paginile caietului program), există cîteva admirabile sugestii ale lui Hugo însuși în legătură cu modul în care trebuie înțeles și valorificat teatrul sau cu temă istorică. Indicații ca : „drama, fără a ieși din limitele imparțiale ale artei, are o misiune **națională**, o misiune **socială**, o misiune **umană**", sau „nu este bine ca mulțimea să părăsească teatrul fără să ducă cu dînsa o moralitate austeră și adîncă", puteau fi preluate de regie ca veritabile și pe deplin acceptabile **supra-teme**, încercînd să se centreze spectacolul în jurul acestor idei. Am asistat însă la o siropoasă istorie de amor între o femeie regală și un sluițor devotat, iubitor, generos ; or, în această piesă, Hugo a introdus o pagină de istorie, căreia i-a imprimat anumite semnificații pe linia ideilor de libertate, omenie, puritate morală. Spectacolul nu luminează decît foarte slab aceste fibre din țesătura piesei, aceste înțelesuri interioare ale dramei.

Superficialității în privirea generală asupra piesei, orchestrației improvizate a partiturilor, li se adaugă și unele erori de distribuție : tînărul Vasile Gheorghiu, în Ruy Blas (rol deținut de Mihail Pascaly, Grigore Manolescu, Aristide Demetriad, Tony Bulandra) a fost total depășit de rol. Distribuirea lui ni se pare prematură ; actorul nu a avut nici prestanță, nici farmecul, nici autoritatea necesare portretizării acestui personaj — adevărată piatră de încercare a forței și întinderii talentului unui interpret.

Cu mai multă pregnanță a redat Doina Tuțescu frămîntările sufletești ale eroinei (Maria de Neuburg), zbaterea acesteia între barierele convenienței și avalanșa sentimentelor, iar Eugenia Eftimie a conturat cu simplitate și energie caracterul sever al Ducesei de Albuquerque. O impresie bună a lăsat decorul semnat de Ion Mitrici, remarcabil prin viziunea modernă (contrastînd însă cu stilul de interpretare al actorilor) și o anumită monumentalitate.

Privit în ansamblu, spectacolul **Ruy Blas** de la Teatrul Tineretului aduce din nou în discuție, cu o mare acuitate, problema atît de delicată a calității, ce nu se poate rezolva decît printr-o viziune realistă asupra repertoriului și concordanța acestuia cu forțele colectivului. Semnalăm acest aspect ca unul care trebuie să stea în atenția teatrului în munca sa de viitor.

Mihai FLOREA

P. S. — În nota noastră Stil și inventivitate în arta spectacolului din nr. 10 (143) rîndul 12 se va citi : «...modalități „verificate". Regia (Dinu Cernescu) a optat pentru... etc.».

O comedie cu fotbaliști

Teatrul Muncitoresc C.F.R. aduce din nou în luminile rampei o comedie de Nicuță Tănase, autor dramatic care a debutat — relativ recent — pe aceeași scenă. Colaborarea lui Nicuță Tănase cu colectivul teatrului din Giulești se dovedește rodnică și asistăm la evoluția unui isteț autor dramatic „recrutat" din rîndurile prozatorilor. Talentul său satiric, confirmat de scrierile epice, își găsește împlinirea și în domeniul deloc ușor al comediei ușoare. Nicuță Tănase are umor copios, conduce cu abilitate dialogurile, vădește o reală inventivitate comică. (Cunoaștem aceste însușiri din volumele în proză). Orientarea către comedie este firească și binevenită, corespunde structurii sale scriitoricești. În „N-avem centru înaintaș", Nicuță Tănase reușește să stăpînească mai bine legile dificile și riguroase impuse de scenă. Țesătura dramatică a comediei se înfiripă fără sforțări și poticneli. Urmărim pe parcursul a trei acte o amuzantă, dar nu gratuită, snoavă despre fotbaliști și „microbiștii" vrăjiți de mirajul stadioanelor și al balonului rotund. Tînărul muncitor Paleu se bucură de prestigiu în lumea fotbalului, este centru înaintaș în echipa orașului, suferă însă de păcatul infatuării și adaugă la pasiunea pentru sport setea nicidoată potolită, de alcool. Alături de el, pășește pe o cale la fel de greșită un flăcău, care se recomandă „vedeta blondă", sincer îndrăgostit de arta fotbalului, dar plictisit de învățătură. În jurul lui Paleu „defilează admiratorii aflați în căutare de „centru înaintaș" și situațiile pline de haz se succed cu vioiciune.

Trebuie să remarc aici că regia (N. Al. Toscani) a imprimat spectacolului un ritm alert, adecvat, iar unii interpreți desfășoară un joc plin de verva și dezinvoltură. Simpatica „vedetă blondă" devine o prezență scenică impetuoasă, nuanțele rolului sînt suplimentate fericit, datorită înzestratului actor Dumitru Furdui. Jenică Faptemari, șeful ghinionist al unei secții de fotbal dintr-un oraș învecinat, își găsește în Șt. Mihăilescu-Brăila interpretul care știe să coloreze viu „desenul" personajului, cam șunar creionat de autor. În partitura protagonistului Paleu, accentele hazlii alternează sau mai bine zis, ar trebui să alterneze cu încordarea gravă. Autorul l-a conceput ca pe un „băiat bun... dar cu lipsuri". Ștefan Bănică relevă fondul moral sănătos pe care-l posedă înfumuratul sportiv, subliniind cu ironie acidă greșelile acestuia. Atît Paleu cît și prietenul său, „vedeta blondă", se vor convinge în cele din urmă că „formula lor de viață" nu este bine aleasă și o vor abandona fără regrete. Nicuță Tănase, apelînd la elementul „surpriză", a pus în lumină intervenția colectivului, (tovarășii de muncă descoperă un leac potrivit pentru „boala" centrului înaintaș). Am fi vrut însă ca antrenorul (elementul dinamic care acționează în ascunsa direcție) să nu rămînă doar o siluetă vagă, o fantoșă inexpresivă. (Nici actorul M. Dumitru n-a îmbogățit prin detaliile jocului său fizionomia interioară a personajului). De asemenea, autorul recurge uneori la un comic de limbaj facil („Cu ce ocazie ai venit ? N-am venit cu ocazie, am venit cu trenul" : „Am un bătrîn pe post de bunic", „Hai, nu mă vesteji" etc.) care nu contribuie nici la caracterizarea personajelor, nici la reliefarea sensurilor comediei.

Mihai BOTEZ

COMPOZITORI

ANATOL VIERU

Ceea ce te impresionează în primul rînd cînd stai de vorbă cu Anatol Vieru este luciditatea cu care își privește creația, sentimentul de răspundere față de arta pe care o slujește, proprie artistului epocii noastre. De altfel, toată evoluția lui creatoare este pusă sub semnul conștiinței și seriozității.

Născut în 1926 la Iași, Anotol Vieru are biografia artistică simplă, firească, a celor care au ajuns în pragul tinereții o dată cu zorile unei vieți noi. În 1944 avea 18 ani : cînta la vioară, iubea muzica și încerca să învețe singur ceva mai mult despre ea. Între 1944 și 1953 studiază compoziția la Conservatorul din București și la Moscova. Iată-l deci pornit pe drumul ales ; studiază cu perseverență ca să-și îmbogățească și să-și cultive limbajul muzical și scrie, cu efort și nu totdeauna cu rezultatul dorit de el, piese pentru pian, cantata „Mierla lui Ilie Pintilie", cîntece de masc. Ultimele, mai ales, îl fac repede cunoscut în rîndurile publicului larg, căruia îi sînt pe plac melodiile sale ample, vibrante, de un real patos revoluționar. Este remarcat și de cercurile muzicale și Suita sa în stil vechi pentru orchestră de coarde obține o mențiune în cadrul Premiului Enescu, decernat în 1946 de un juriu prezidat de însuși Maestrul.

Dar popularitatea și succesele profesionale nu-i fac „să-și piardă busola" ; el continuă să caute cu stăruință, să acumuleze, să-și cristalizeze propria personalitate. După cum mărturisește, lucrările din ani aceia scrise cu efortul de a depăși puținătatea mijloacelor au fost o „școală" bună, dar nu-l mulțumesc. Ele constituie doar începutul unei evoluții complexe și laborioase.

Un moment de cotitură care deschide o etapă nouă este marcat de Concertul pentru orchestră — lucrare de diplomă — scrisă în 1953—54. Eleganța și rafinamentul formei au impresionat, deși s-a spus că-i lipsește vigoarea cuceritoare a lucrărilor anterioare. De fapt, Concertul pentru orchestră reprezintă doar o etapă pe un drum ascedent parcurs treptat, cu probitate. Pe acest drum, compozitorul a știut să evite căutările sterile, ocolișurile inutile. Limbajul său componistic, deseori îndrăznet, dar niciodată „teribilist" nu cunoaște dorința de a epata, ci urmărește să exprime cît mai bine o lume din ce în ce mai cuprinzătoare de idei și sentimente.

Pe această traiectorie se înscriu lucrările sale din ultimii zece ani. Unele dintre ele au stîrnit vii discuții la vremea lor ; privite acum, din perspectiva unui deceniu, ieșe în evidență organicitatea creșterii creatoare a compozitorului. Fiecare lucrare nouă aduce un plus în rezolvarea unor probleme dificile de limbaj și lărgește orizontul său creator.

Concertul de orchestră pune probleme interesante de scriitură orchestrală și deschide o serie întreagă de lucrări concertante. Concertul pentru flaut, coarde și percuție, scris sub impresia epocalului eveniment al lansării primului satelit artificial în cosmos, transmite cu claritate și forță de convingere un mesaj de speranță și încredere. Orchestrația transparentă și totodată colorată, polifonia ce împletește în mod egal rolurile celor doi protagoniști — orchestra și instrumentul solist — dezvăluie stilul personal, ușor de recunoscut al autorului. Grefată pe formele clasice — Riccercari, Toccata, Aria și Capriccio — din care nu preia tiparele rigide, ci doar echilibrul, logica, lucrarea îmbină spiritul contemporan cu organizarea tradițională, într-un tot de o autentică vibrație.

Cunoscutul Concert pentru violoncel, distins cu Marele premiu al concursului internațional de compoziție de la Geneva 1962, face și el parte din aceeași serie de piese concertante. Apreciat ca una din cele mai valoroase realizări ale muzicii noastre din ultimii ani, Concertul întrunește calitățile de conciziune și varietate în cadrul unității (scop pe care autorul și l-a propus îndeosebi) necesare unei opere „moderne" în sensul cel mai bun al cuvîntului. Construit pe suprafețe mari, într-o arcuire largă, al cărei punct maxim se situează în partea mediană, concertul suprapune partida solistă (originală și „violoncelistică") celei orchestrale (tratată concertant) într-o țesătură policromă, suplă, camerală prin transparență. Bogăția conținutului, exprimat într-un limbaj evoluat, izvorît din gîndirea muzicală folclorică, asigură concertului o largă accesibilitate și forță emoțională.

Genul vocal-simfonic se află în atenția compozitorului și în această etapă a dezvoltării sale. Îmbogățit cu experiența sa în domeniul cîntecului de masc, Vieru reușește să redea tematica desprinsă din viața zilelor noastre, în imagini pline de forță mobilizatoare. Conștient că redarea unei astfel de tematici în genul Cantatei de concert comportă un efort de înnoire creatoare corespunzător semnificațiilor impresionante ale actualității, Anatol Vieru a găsit în Cantata Anilor Lumină, pe versurile poetei Nina Cassian, o cale personală. Muzica acestă bărbătească, stenică transmite cu elan și caldă convingere mesajul textului dedicat anilor noștri luminoși.

Oratoriul „Miorița", scris în 1957 (cu vreo trei ani în urma Cantatei), reprezintă o sinteză pentru stadiul respectiv al creatorului. Un suflu epic vast, o construcție simfonică solidă, un modalism interesant fac ca străvechea baladă a Mioriței să apară luminată dintr-un unghi nou care-i subliniază contrastele puternice, lirismul ca și tragismul, apropiind-o de sensibilitatea omului epocii noastre.

Compozitorul care a scris cîntece de masă, muzică de film, concerte și muzică vocal-simfonică se simte în largul lui și în formele muzicii de cameră ; o dovedesc cele două cvartete, liedurile, cvintetul cu clarinet și cantata de cameră „Lupta cu inerția". Toate aceste lucrări se înscriu pe o tendință de relief are a unei melodici expresive, sensibile, turnate în forme limpezi și bine chibzuite. Dintre ele, cvintetul cu clarinet se evidențiază — prin abilitatea cu care se îngemănează sonoritatea instrumentului cu timbrul omogen al corzilor, prin invenția melodică de loc banală, spirituală și plină de neprevăzut, prin sinceritate și prospețime — ca una dintre cele mai frumoase reușite ale compozitorului.

După părerea lui, un moment concluziv în drumul creator parcurs pînă acum îl constituie Cantata de cameră „Lupta cu inerția". Scrisă pe versurile poeților G. Bacovia și N. Labiș, ea întrunește, într-o formulă originală, un ciclu vocal și instrumental care pornește de la ideea „unității contrariilor", adică de la punctele comune ale unor lumi poetice total diferite. Alăturîndu-le, compozitorul creează un întreg perfect închegat. El redă cu îndrăzneală creatoare, cu o remarcabilă măiestrie, sensurile profund-umane ale acestui ciclu dedicat victoriei noului în lupta cu forțele inerției.

De o maximă simplitate, aparatul instrumental combină pianul, clarinetul și vioara, cărora li se adaugă o mezzo-soprană și un tenor. Cantata este o dovadă neîndoielnică de capacitatea lui Vieru de a se exprima simplu și totuși complex, cu o mare economie de mijloace, fără grandiloconvență, cu sinceritate și cumpănire.

Sensibil și interiorizat, el pune în activitatea sa de creație gravitate și pasiune. Fantezie, ascuțime intelectuală și luciditate, aliate cu lirism, prospețime, vigoare și forță emoțională — iată calitățile dominante ale muzicii sale.

A făcut și critică muzicală, mai scrie și acum, din cînd în cînd, cîte un articol în ale cărui fraze scurte, dar dense, răsunâ parcă un ecou al muzicii sale. Se simte în ele omul care muncește mult și gîndește și mai mult. Se pare că uneori i se întîmplă să se manifeste și ca dirijor — și o astfel de manifestare recentă, la Cluj, este consemnată în presă cu aprecieri.

Artist talentat și inteligent, cu preocupări multilaterale, Anatol Vieru este o reală personalitate a artei noastre contemporane.

E. ZOTTOVICEANU

Semnificația unei imagini

In prima perioadă a activității sale creatoare, Eminescu evocă **marea**, decorativ, fără a-i atribui vreo semnificație aparte, poetul nedesebindu-se prea mult, în această privință, de romanticii nostri anteriori. Coordonatele esențiale ale viziunii mării din **„Speranța"** (1866) se regăsesc în peisajele similare din poezia pașoptistă, prin înclinația, încă manifestă, spre contrastele spectaculoase : „Așa marinarii pe mare îmblînd, / Izbiți de talazuri, furtune, / Izbiți de orcanul ghețos și urlînd, / speranța îi face de uită de vînt, / Și speră la timpuri mai bune". Marea e în această fază, înainte de toate, metaforă, avînd rostul de a plasticiza conceptele, altfel prea aride pentru o înțelegere nedeprinsă cu marile întrebări ale romantismului. In aluviunile imagistice din partea a II-a a **„Epigonilor"** (1870), marea sugerează ordinea mare a creației naturii, în contrast cu lumea măruntă a „famenilor" unei societăți vrăjmașe și a pigmeilor ei morali : „Voi, pierduți în gînduri sînte, convorbeați cu idealuri ; / Noi cîrpim cerul cu stele, noi mînjim marea cu valuri, / Căci al nostru-i sur și rece — marea noastră-i de înghet". Aluzia din **„Mortua est"** (1871) ne lasă să constatăm că, încă de pe acum, marea constituie un ideal al purității, de vreme ce termenul se opune cu violență contrariului său, tot dintr-o necesitate metaforică în primul rînd : „O, moartea e-un chaos, o **mare** de stele / Cînd viața-i o **baltă** de vise rebele".

Trecerea de la accepția metaforică la cea a poeziei de idei, se cristalizează mai întîi într-o etapă pe care am numi-o a sentimentului mării. Nostalgia peisajului marin, Eminescu o corelează experiențelor personale amare : în **„Lida"** (1866), o poezie de tinerețe cu suavități din Bolintineanu, se cîntă tristețile erotice ale unei fete solitare : **„Marea**-i tristă-n vîntul serei. /Pe ruini ce se deșir / Lida vede icoana mării / Și pe față-i plîng gîndiri . . ." Atracția pentru tărîmul submarin se intensifică în **„Cînd marea"** (1869), prin infiltrarea, deocamdată firavă, a ideii că între regnuri și medii e o comuniune tainică, zadarnic întreruptă de spații : „Ce caută raza din ceruri venită, / Din galbena **steauă** ce-aleargă prin cer, / Ce caută-n **mare**, în noaptea-i cernită / Und-razele pier ? / / In fundul cel umed al **mărei** turbate, / In lumea-i noptoasă. în sînu-i de-amar, / Lucește o steauă în piatră schimbată, / In mărgăritar / / E-amantul a stelei ce palidă trece / Și-aruncă prin nori a ei rază de nea, / E-amantul căzut dintre stele, ce rece / In **mare** murea".

Se găsesc accente întru totul elevate în poezia **„In fereastra despre mare** (1876), cu sonorități de lied heinian : „In fereastra despre mare / Stă copila cea de crai — / Fundul **mării**, fundul **mării** / Fură chipul ei hălai / / Iar pescarul trece-n luntre / Și în ape vecinic cată — / Fundul **mării**, fundul **mării** / Ah ! de mult, un chip i-arată / / Spre castel vre-odată ochii / N-am întors și totuși pling — / Fundul **mării**, fundul **mării** / Mă atrage în adînc".

Altădată, cadrul mării favorizează meditația, ca în **„Impărat și proletar"** (1874), unde mișcarea valurilor sugerează lipsa unei finalități în lume, acompaniind gîndirile vane ale Cezarului : „Pe maluri zdrumicate de aiurarea **mării** / Cezaru-ncă veghează la trunchiul cel plecat / Al salciei pletoase — și-ntinse ape arii / In cercuri fulgerînd se pleacă lin suflării / A zefirului nopții și sună cadențat". Fără a fi pur element al decorului romantic, imaginea mării nu are la bază neapărat o viziune filozofică proprie în poeziile amintite. E numai un stimulent al reflecției, declanșate în conștiință la contactul cu întinderea instabilă, care întețește gîndul efemerității, cauzat de complexul condițiilor sociale nesatisfăcătoare, în ultimă instanță. Oricît ar fi de profund sentimentul pe care îl implică, evocarea mării se nutrește mai mult din simțirea decît din gîndirea poetică, angajînd-o pe aceasta numai în măsura în care orice metaforă e și idee.

Va deveni însă expresia unei gîndiri filozofice cu atare, cînd va fi concepută ca un tărîm al aspirațiilor împlinite pe care poetul nu-l poate găsi în viața reală, interesată și egoistă. Evocarea mării capătă acest sens încă din perioada vieneză și nu poate fi înțeleasă în afara influențer primite din partea poeziei germane de această natură. Marea se conturează acum ca un univers al echilibrului neturburat de intemperii efemere, respirînd liniște și cumpătare. Pentru că dintre formele naturii care i-au sugerat desăvîrșirea, marea, dar mai ales oceanul, sînt învestite continuu cu această semnificație. E aspirația romanticilor spre perfecțiunea clasică, niciodată atinsă, expresie indirectă a insatisfacției sociale, care-și caută zone ideale de împlinire. In **„Odin și poetul"** (1872), cauza izolării se exprimă cu amărăciune, în forme concludente pentru procesul gîndirii sale poetice. Nemulțumit de contemporani care nu-l înțeleg, poetul s-ar vrea trăitor într-o Valhală populată cu divinități dacice, prețuit de Odin, care i-ar insufla o blîndă uitare de sine, pentru că zeul de aci e de o seninătate olimpică : „O **mare**, **mare** înghețată, cum nu sînt / De tine-aproape să mă-nec în tine ! / Tu mi-ai deschide-a tale porți albastre, / Ai răcori durerea-mi înfocată / Cu iama ta eternă. Mi-ai deschide / A tale albastre hale și măreț. Pe scări de valuri coborînd în ele, / Aș saluta cu aspra mea cîntare / Pe zeii vechi și mîndri ai Valhalei".

De altfel, fantezia sa atît de bogată și mobilă depășește granițele care au fixat epocilor literare o anumită fizionomie. Așa încît marea nordică, de o solemnitate rece, proprie viziunilor romantice, se pătrunde de principiul unei armonii adînc statornicite, obișnuit poeziei antice grecești. Perspectiva ce rezultă din topirea acestor contraste e de o măreție rar întîlnită în poezia universală. Cînd evocă Grecia antică în **„Memento mori"** (1872), poetul înmoaie „în ape **oceanici**" a sa liră, pentru a căuta țara ce „se naște din întunecata **mare**". Peste decorul de o splendoare semănă și jovială, specific mediteranean, trece unda romantică a vanității, a golului imens pe care îl creează timpul. Intreg cortegiul de culori n-a fost decît urmarea închipuirii înflăcărate a lui Orfeu, care n-a aruncat de la început lira în haos, pentru a nu mai prilejui jocul bizar al aparențelor, ci i-a dat drumul în mare, fertilizînd atîtea iluzii : „Dar el o zvîrli în **mare**... Și d-eterna-i murmuire / O urmă ademenită toată-a Greciei gîndire, / Implînd halele-i **oceanici** cu cîntările-i de-amar. / De-atunci **marea**-nfiorată de sublima ei durere. / In imagini de talazuri cîntă-a Greciei cădere / Și cu-albastrele ei brațe țărmii-i mîngîie-n zadar...".

Cînd reconstituie stări de durată copleșitoare, izvorîte din straturile profunde ale simțirii, poetul evocă oceanul de vastități solemne și hieratice. In meditația de adînci vibrații **„De cîte ori iubito"** (1879), depărtarea în iubire e sugerată printr-o privelițte încremenită, ca peisajele lunare din poemele lui Edgar Poe : „De cîte ori, iubito, de noi mi-aduc aminte / **Oceanul cel de gheață mi-apare înainte : /** Pe bolta-aurie o stea nu se arată, / Departe doară luna cea galbenă-o pată".

Altădată oceanul e locul din care a pornit mișcarea inițială care a organizat lumea în formele ei existente. Sursa acestei accepții a fost identificată în filozofia indiană sau în gîndirea lui Thales din Milet, care socotea drept principiu primordial apa. **„Rugăciunea unui dac"** (1879) țintește la reprimarea totală a eului, pentru ca acesta să fie redat puterii supreme din care a coborît, inconștient pentru durere ca la începuturile lumii. Dar puterea divină se alcătuiește tot din ape : „El singur zeu stătu-au înainte de-a fi zeii / Și din noian **de ape** puteri au dat scînteii". In „Scrisoarea I", după cum afirmă acad. G. Călinescu, apa iese dintre mobilurile inițiale, ca fiind trecută printre celelalte elemente ale haosului : „Fu prăpastie ? genune? **Fu noian întins de apă** ? N-a fost lume prețuită și nici minte s-o priceapă". Poetul aspiră continuu la reintegrarea în circuitul natural, dar se îndepărtează de anxietatea haosului marin redus la idee, ca și de geometria solitară a domelor oceanice în poemele deplinei maturități artistice. Toate aceste construcții himerice sînt fără pulsație vitală, prea obositoare prin dimensiunile lor pentru „o mînă de pămînt". Ele o sperie pe Fata de împărat din **„Luceafărul"** (1883), care nu poate suporta strălucirea lor stranie și îndepărtată : „Colo-n palate de mărgean / Te-oi duce veacuri multe / Și toată lumea-n ocean / De tine o s-asculte". Iar poetul ar vrea ca dorința sa din urmă să se împlinească nu într-un decor imobil, de spații metafizice, ci în strînsă comuniune cu elementele perceptibile ale universului. E o mare cu totul accesibilă cea lîngă care năzuiește poetul să-și afle odihna, însuflețită de un continuu flux vital, străjuită de codru, elementul fundamental al naturii terestre. Din mare a pornit impulsul vieții în formele lui primordiale și tot acolo va trebui să se întoarcă, într-un decor în care să nu fie întreruptă comuniunea cu lumea inteligibilă. Ca într-o altă **„Miorița"**, poetul își-ar vrea patul de odihnă țesut din foșnetele întregii firi : „Mai am un singur dor : / In liniștea sării / Să mă lăsați să mor / La marginea mării" — **(Mai am un singur dor)** (1883).

Marea din poezia lui Eminescu e mai puțin tulburată decît la alți poeți romantici, în ea tronînd liniștea năzuită continuu. Imaginea ei, așa cum se realizează încă din perioada vieneză, trădează o înclinație clasică a poetului, cristalizată însă tot în forme romantice. Fără a putea să comentăm toate poeziile în care apare acest motiv, o sumară înregistrare a lor ne dovedește că, pînă prin 1873, el este încărcat mai ales cu valențe plastice, iar după această dată capătă și valori conceptuale. Ceea ce este codrul pentru lumea vegetală, e oceanul pentru cea acvatică, adică domeniul unei vecii neîntrerupte, loc al eternelor frumusețl

Vasile SANDU

PRIMELE FLORI — Fotografia: ION MICLEA

O ETAPĂ IMPORTANTĂ A POEZIEI NOASTRE CONTEMPORANE

(Urmare din pag. 1)

mai tineri, lipsesc, ca atitudine poetică difuză, din versurile liricilor asupra cărora ne oprim. Spre a face o scurtă digresiune, vom spune că cei dintîi ne dau uneori, din păcate, senzația că, pornind o poezie, ei înșiși nu știu cum o vor desfășura și mai ales cum o vor încheia. Este adevărat că pan-formalistul Paul Valéry spunea că dacă izbutește să găsească primul vers bun, nu mai are grijă de restul poeziei, pe care îl va scoate din acel prim vers ; părintele său poetic, Mallarme, afirma că poetul „se poate modula după placul lui". În afară de faptul că această poetică este unilaterală și inexactă, și noi o respingem, poeții romîni mai tineri sînt în primul rînd niște spontani, niște produse ale unei societăți cu totul renovate și ca atare ei vin în contrast natural cu poetica culturilor burgheze obosite, unde rafinamentul formal — din care o anumită poezie pretinde că își poate trage exclusiv seva, cum se întîmplă în mallarmeanism — constituie o formă între altele de evadare din realitate și de gratuitate ; totodată, prin însăși condiția lor de prea tineri, de oameni cu experiențe formale nepuse încă bine la punct, acești poeți nici măcar nu pot realiza — aci acest caz s-ar pune prin absurd — arabescul „aventuros", bizuindu-se pe pura resursă a măiestriei.

Exceptînd volumele „În țara moților se face ziuă" de Al. Andrițoiu (1953), „Mesteacănul" de Aurel Rău (1953) și „Cu sufletul deschis" de Ion Brad (1954), culegerile principale de versuri ale noilor poeți au fost publicate în jumătatea finală a deceniului al doilea și îndată după aceea. Este vorba de Al. Andrițoiu, Ion Brad. Aurel Rău, Tiberiu Utan, Ion Horea, Niculae Stoian, Violeta Zamfirescu, Teodor Balș, Vasile Nicolescu, Gh. Tomozei, Ion Gheorghe, Aurel Gurghianu și alții.

Fiecare în felul său, noii poeți aduc, față de unele tendințe ale poeziei precedente, o repliere pe „verticala lirică", pe aderența directă la ei înșiși, continuînd nu mai puțin să fie niște combatanți, niște soldați, ba dimpotrivă înfățișîndu-se drept scriitori care și-au ales poziția de acțiune conformă lor, deci cea mai eficace, virtualmente vorbind.

Viziunea lumii împletește la acești poeți, într-un același „echilibru dinamic", subiectivitatea și obiectivitatea, eul cu imponderabilele lui și ponderea puternică a realității istorice. La întrebarea simbolică și subtilă, care constituie titlul unei poezii, „Unde se retrag ritmurile mele ?", Aurel Rău răspunde : „Și se opresc la uzinele mari, în oftările / supapelor, în roțile de oțel. / Sau mai departe se duc, se retrag. În cuibul / privighetorii. În spaima și-aripele stranii / ale morii de vînt. Sus la nouri. În jocul / mărilor și iubirilor pe pămînt". Intimitatea la Al. Andrițoiu are „dominanta" timpului său : „Doar omul, de-apururi în genează, / se-ntrece cu el însuși înțelept. / Cuprinde-mă, mirifică viteză, / sînt comunist și n-am timp să aștept". Vorbind tot despre sine (dealminteri ultimul său volum se numește „Fișe personală"), Nicolae Stoian se oprește asupra celuilalt aspect al înțelepciunii și „nerăbdării" comuniste : „Entuziasmul — veșnic, postura mea firească. / Fertilizînd pămîntul izbînzii tuturor, la mine, bucuriilor li-i dat să crească / vertiginos, ca arborilor la Ecuator". Într-o frumoasă poezie intitulată „În ciuda morții", Ion Brad coboară de la început în subiect cu simplitate îndrăzneață și cu o sinceritate neconfortantă, dînd o replică deosebit de umană și de caldă liricilor pesimiști din toate vremurile : „Cad peste fruntea nopții / și-așa destule stele : / de ce să joace moartea / și-n cîntecele mele ?... / Am cerul tot în față, / nu pot privi-ndărăt. / Din amfora luminii / beau vinul să mă-mbăt /". Tot el, schimbînd registrul subiectiv, știe să obiectiveze cu ușurință, „mitologic" și naturist, o problemă ca aceea a pămîntului dominat de om : „Pămîntule, ursule / cu șingele negru în vine / m-ai ispitit / să mă iau la trîntă cu tine, / să mă scald în fîntînile ochilor tăi / ivite cînd în codru adînc / cînd în legănatele văi, / să te iau de piept, / pe blana ta moale / să joc cu picioarele goale". Tiberiu Utan posedă taina firească de a schimba artisticește pe nesimțite o simplă emoție foarte suavă și aparent contemplativă, într-una activă, într-un simbol clar și cuprinzător : „Atîta vreau, măi teiule, / să dai de cer, holteiule, / tu, mlădă cît nuielele, / să spargi în creștet stelele, / să-ți despletească ramurile / în pace, toate neamurile". Tot el știe să umple de un sens pe care îl trage din orizontul său lăuntric, o figură de om al muncii văzut sub povara seculară din trecut, ca în „Hamalul" : „Dor spetele de atîtea lăzi urcate / din zori de ziuă de un singur spate. / Te uită, mîna omului e lată / cît un brăzdar de plug, cît o lopată. / Ce-ar fi să fii aduni într-o sămadă / cărate-o viață, ladă lîngă ladă ? / Nu, n-ar putea pămîntul însuși ține / ce-a dus în circă — un singur om ca tine"... Conștiința chemării lăuntrice se unește cu aceea a reînnoirii lumii prin socialism, „cînd tot universul în rouă vibrează", la Violeta Zamfirescu : „Cînd m-am născut în vara din cîmpie, / o lume agoniza-n nemernicie / și doi bunici — ulcioare arse-n soare — / m-au plîns că nu-s fecior, ci zburătoare", și ca atare „Îmi mut tot mai sus privirea prin lume / în vremuri pătrund ca săgeata de rază. / Întreb firul ierbii și inima, cum e / cînd tot universul în rouă vibrează ?". Ceva asemănător înfiînim, încă de la început, în versurile lui Ion Horea : „Răsărit sub bolta înstelată, / anii mei au și ei o stea. / Mă opresc din fugă, azi, ca niciodată, / viața, furtunile, dragostea", dar „Poate prea mult am cîntat / apelor, lutului, pomului ; / mă aud mereu strigat / de inima omului". Gheorghe Tomozei exprimă interesant în ultima strofă a celui mai recent volum de poezii al său, simțul avîntului subiectiv-obiectiv în care e „îmbarcat" astăzi poetul, prin niște forțe ce îl depășesc și îl includ totodată, rezervîndu-i doar grija de electie a cîntului : „E timpul, prieteni ! Peste valuri grele, / eu vă întind, cu mîinile amîndouă, / o carte începută în zbor spre stele / care sfîrșește cu o iubire nouă"...

Poeții aceștia au fost, la începuturile lor, mai cu greu identificați ca deschizînd o etapă nouă în poezia noastră. Spre deosebire de „promoția" cea mai recentă, care se definește mai compact, sugerînd adesea unele trăsături de „școală", poeții care s-au afirmat în jurul anului 1955, s-au ivit mai saltuar. Este cu atît mai mult cazul să ne referim aici la un articol scris de Cornel Regman („Viața Românească" în nr. 5 din mai 1956, — „Cei mai tineri poeți") în care, vorbindu-se de o parte din ei, care la acea dată își publicaseră primele volume sau aveau o activitate deja susținută (printre care Niculae Stoian, Gheorghe Tomozei, Ion Gheorghe, Florin Mugur, Rusalin Mureșan), ni se spune cu o deosebit de meritorie precizie : „De un lucru am vrea să fie însă oricine convins : numele acestea reprezintă în clipa de față cele mai certe „rezerve de muncă" ale poeziei noastre, și a verifica și proba concret acest lucru este pentru critică nu numai o datorie firească, dar și o îndeletnicire cu deosebire plăcută". Pentru că la acești poeți problemele timpului lor sînt dezbătute, spune Regman, cu „ascuțime și pasiune, cu maturi gravitate și mai ales cu acea autenticitate de ton în care descoperi adeseori sensul unei generații și al unei epoci".

Toți acești poeți prezintă astăzi, așa cum am spus, o diversitate interesantă de fizionomii și de alcătuire poetică în general. Nota lor personală nu se poate confunda ușor. Evoluția lui Al. Andrițoiu este desigur mai variabilă. Dotat și fecund de la început, el aparține prin debuturile sale, unor forme de trecere ale liricii realist-socialiste, avînd totodată vădite influențe argheziene, care se simt încă și în „Cîntece de dragoste și ură" (1957) : „Pe cît mă lupt cu alții, pe atît mă lupt cu mine / Dintre bujorii roșii să scoț ce-i mărăcine". Ca elemente de inspirație, el este un multilateral : pe nucleul unei conștiințe noi, el grefează, am putea spune, o puzderie de teme și subiecte, majore sau minore, cuprinzînd natura, cultura, pornirea etică, conștiința politică, în același puls, dezvăluind o sensibilitate pe care inteligența o atîță, și s-ar putea spune, o irită necontenit, și care se adună brusc în substanțe stabile și consistente. În „Constelația lirei" (1963) și în alte poezii publicate mai pe urmă prin reviste, fluxul lui liric generos pînă la risipă — ca mantaua lordului Buchkingam, spre a face o comparație în genul său, care lasă să-i cadă la întîmplare perlele pe unde trece — a intrat în adevăr „sub constelația lirei", dacă prin aceasta înțelegem o esențializare estetică, nu lipsită de un anumit „goticism", de o anumită acumulare de frumusețl. Mai puțin izbitoare în contururile ei, decît a altor confrați „de etapă", poezia sa are însă o robustă personalitate. Imediat deosebit de Andrițoiu este, de exemplu, Tiberiu Utan. Cazul lui mi se pare extrem de reprezentativ în ce privește găsirea „drumului celui mai scurt al exprimării ideii și sentimentului", pe care, undeva, Eminescu îl socotea în primul rînd specific poeziei populare. Poet de momente poetice, de „ocazii", în sensul lui Goethe, Utan a atins repede, pe niște căi scurte, pe niște cărări al căror secret îl deține, planul personalității poetice distincte, știind deseori să surprindă fără greș, înăuntrul aceleiași poezii, și cealaltă „ocazie", aceea a clipei expresive revelatorii și clare. El creează cu mare ușurință simboluri subtile, caste și cuprinzătoare din „orice" : dintr-un arbore, dintr-o poartă, dintr-o pasăre, dintr-o călătorie, dintr-o seră colectivistă, dintr-un moment social festiv. Eficacitatea combativă a poeziei sale stă, mi se pare, în această țintire justă cu care mînuiește arcul lui Apollo, fapt care se exprimă uneori cu vorbele cele mai simple : „N-avem ce vă face !", spune el celor pe care îi „irită" succesele socialismului. El știe să rezume adesea într-un vers un „roman" biografic, în care își arată de exemplu dragostea pentru tatăl său : „Simțeam pornire grea cum mă îndeamnă / să mă întorc de unde am plecat. / Un strop de nea, mi-a strălucit pe geană / Cînd tata se-ntorcea, prin mine-n sat". Soarele s-a născut pentru poet — ca pentru fiecare din noi — o dată cu el însuși, astru și el cu aceeași vîrstă, dar acest frate e „veșnic". Ideea poetică este cu totul valoroasă și inedită. Fiecare avem, deci, un asemenea „frate veșnic", care devine simbolul legăturii noastre cu viața infinită și fără moarte. Versurile acestui poet au un efluviu direct, în același timp intim și general, atins printr-un ritm „interior" care coincide deplin cu cel metric.

Noii poeți nu au probleme de „adaptare la realitate", după mitul „albatrosului", pe care aripile prea lungi îl împiedecau să zboare. Ei cîntă „Cu sufletul deschis", cum spune titlul unuia din primele volume de versuri ale lui Ion Brad, (1954) poet de un lirism înnăscut foarte bogat — din acela care face ca „poezia să se scrie singură" —, incluzînd totodată o doză am putea spune masivă de realism, ce prevestea într-o măsură orientarea sa recentă și către roman. Lirismul lui Ion Brad a suferit, cu ultimele volume îndeosebi, „Mă uit în ochii copiilor" (1962), dar încă și din culegerea „Cu timpul meu" (1958), un proces de concentrare interesant, care unește combativitatea și introspecția. Poetica unei atari atitudini este exprimată în „Răsărit interior". Acestui poet valorile etice îi sînt tot așa de primordiale ca talentul. Versul său emană ozon, în adevăr asemenea arborelui omonim, căruia, de altminteri într-o poezie îi spune : „Ia aripa luminii pe umeri, de la noi / și rădăcini în stîncă să crești, să nu te-ndoi". Lirica sa dovedește totodată valențe „picturale", de culoare locală transilvăneană, cum se întîmplă în poezia „Tîrg de țară". Ea posedă un simț al farmecului hipnotic al visului, care ne amintește de un William Blake, cum se întîmplă în bucata „Ciudatul fluture".

Aurel Rău este un poet care se așează pe altă linie de cît cei mai de sus. El a început prin a face o poezie narativă în „Mesteacănul", pentru ca să ajungă la conturul său actual, acela al unui lirism de mozaic, în care duce măiestria cuvîntului, după părerea noastră, foarte departe. Diferitele planuri ale realității — trecut și prezent, știință și peisaj, amintire și cugetare, lume rurală și citadină, socialism și antichitate — se egalizează la el în niște încrustări stricte, totul armonizîndu-se în jurul unei viziuni de profunzime, pe care i-o dă epoca sa revoluționară. Ca timbru, lirismul său amintește de Blaga, dar înlocuind „enigmatica" acestuia, cu proecții umaniste raționale : „Aici sînt izvoarele de foc ale tuturor lucrurilor / cîte s-au făcut și strălucesc pe pămînt". / Aici sînt izvoarele de foc ale tuturor lucrurilor / pe care le coborîm în pămînt / sau le ridicăm între hotarele vîntului... / În inima munților se înfig ; de acolo vin / orbitoare ca soarele-n lacrele lui / înainte de a-și începe călătoria".

Volumul său cel mai reprezentativ este „Jocul de-a stelele" (1963), în care izbutește în adevăr, să facă o poezie care îi este cu totul proprie.

Total deosebit de Rău, este de exemplu Niculae Stoian, care după cîteva pigmente beniuciene și maiakovschiene de debut, s-a emancipat cu totul, situîndu-se mai întîi printre cei care au consacrat, estetic vorbind, versul agitatoric în poezia noastră și realizînd, în general, o închegare concret-dinamică a construcției poetice, deosebit de solidă. O poezie ca „Luna în stepă" și altele dovedesc și o forță de transfigurare cu atît mai evidentă cu cît e prinsă de obicei în „chingile" unei alcătuiri prozodice grele, prin rimă, ritmuri noi ori tradiționale, prin contraste de limbaj foarte uzual și de termeni de cultură. „Iar noi ne-avîntam prin lunarii troieni, / Mașina plutea, plutea ca pe-un val de lagună. / Albine-ncărcate-n noian de polen, / Eram plini de lună." El mînuiește, artistic vorbind, o încărcătură de realism și actualitate foarte semnificativă, — cu mișcări sigure și energice, cum se întîmplă cu poezia, „Spre voi", dedicată colectiviștilor din satul său, alături de care se vede muncind : „Și mușchii mei, mai afinați un pic, / De-atîta trudă piatră să se facă, / Atunci cînd snopi cît urșii-am să ridic, / Cum ai zvîrli un bulgăre în joacă". Pentru că, după cum bine spune, auto-definindu-se : „Cît mă privește, n-am nici eu de gînd / Să-ntind spre voi o punte de hîrtie, / Doar prin ziar, așa, din cînd în cînd / Salut vă zic cu cîte-o poezie". Poezia sa, cuprinde, fără îndoială, și multe durități de cuvînt.

Situat aici lîngă Stoian, Ion Horea — poet de evoluție așa de sigură și rodnică — vine cu o revărsare molcomă, densă și senină de viziuni ale patriei agreste, tinzînd parcă, într-o serie întreagă de poezii ale sale, spre un „virgilianism" realist, spre o georgică a tractoarelor și belșugului agricol de suprafețe mari, în care străbate procesul laborios și frămîntat de transformare a conștiinței sătești. Înzestrat în această privință cu o sensibilitate bogată a naturii, — tradițională în poezia noastră — poetul, asemeni lui Calinici din nuvela lui Turgheniev, stă însă — în mijlocul universului campestru care îl încîntă — întors cu fața spre oameni și spre viitor, nu către peisaj și patriahalism" : „Spuneți-mi tot, așa cum o să fie / voi, oameni de la munte, și voi, de la cîmpie / Coloanele de cifre ce ni se-nalță-n față / sînt ceasurile voastre de nopți și dimineață".

Mergînd pe această linie, poetul va ocupa, desigur, pe deplin acel loc încă vacant, pe care poezia muncii și fertilității colectiviste îl are rezervat unei personalități poetice specifice.

Aducînd un rafinament intelectual și o meditație filozofică ce devin în poezia sa adevărați fermenți ai luminozității lirice, Violeta Zamfirescu asimilează în versul ei, la un mod am putea spune celular, substanțele cele mai sănătoase din climatul spiritual al epocii sale, restituindu-le, firește, pe aceeași cale, conștiinței cititorilor : „Cînd ploile albe, fosfați de tărie, / Coboară în bronzul din lan, și îmbie / Sămînța deschisă spre soare și stea, / E liniștea vîntului, / E liniștea mea". Printre confrații săi de vîrstă literară, ea face, de asemenea, o poezie bine discriminată de a lor, ceea ce confirmă o dată mai mult însăși supleța organică a frontului liricii realist socialiste : „Sculptăm metalul și cernoziomul, / Și marmora, frumos, cum știe omul, / Să-ți dăruim puteri de neînfrînt, / Pămînt rotund, socialist pămînt". Accentele poetei sînt, după cum ușor se poate vedea, foarte precise — atunci cînd nu suferă, cum se întîmplă în unele versuri, de o anumită obscuritate, provenită mai ales dintr-o înclinare speculativă, care, trebuie să recunoaștem, dă totuși foarte adesea orizonturi de cunoaștere de bun nivel versului său. Dacă poeta spune : „Sensibil, gîndul, detector de unde, / Cu lungi antene știința o pătrunde", noi socotim că același lucru se petrece și în artă.

Poeți de o remarcabilă inteligență artistică și dovedind o sensibilitate vie, totdeauna solidară cu această inteligență, atenți la experiențele lirice contemporane, siguri cu totul pe pasul lor sînt Vasile Nicolescu, Teodor Balș, Gheorghe Tomozei. Balș știe să îmbine o cunoaștere directă a vieții, care ia uneori un aspect de-a dreptul documentar, — fără ca prin aceasta să apară doar interpolată, — cu subtilități intelectuale și de simțire inseparabile de aspectul cel mai concret al lucrurilor, al realităților actuale. Ciclul său poetic despre răscoalele din 1907, se valorifică printr-o tehnică lirică a documentului. Evoluția sa se va preciza — odată cu volumul pe care ni-l datorează — într-un sens ce se poate întrevedea în pagina de versuri publicată de „Gazeta literară", adică spre un lirism sintetic de factură modernă : „Îmi părea ciocîrlia / sbor de țărînă spre cer / să-și stîmpere setea luminii / din soare, / nu știam că pînă la el / este doar depărtare / în care coboară luceferi / spre ziuă / și pier". Poezia „Păpușile" îmbină o emoție delicată cu un simbol uman profund, legat de viziunea — amară pentru umanitate, dar constituind un clopot de alarmă — a lagărelor morții din timpul războiului. Vasile Nicolescu se impune printre confrații săi de vîrstă, cu volumul „Poeme" (1963), apărînd ca un „poet de cultură", în sensul cel mai bun al cuvîntului. Alături de toți ceilalți, el vine cu o atitudine personală, aș spune de sagacitate a imaginei și ideii, care leagă în mod direct și creator tabloul poetic al momentului asupra căruia ne-am oprit, cu bunele tradiții, ale poeziei romînești dintre cele două războaie. Pe o linie asemănătoare se află și Liviu Călin. Gheorghe Tomozei și Florin Mugur, — aceștia doi, poeți inventivi, cu un simț fin al cuvintelor — pin activitatea lor la zi și prin volumele lor, completează cadrul liric al ultimilor 10 ani, cu realizări cărora critica le-a arătat pe bună dreptate meritele. Nebănuită aproape, deși deja prevăzută încă din 1957, recenta conturare viguroasă a personalității poetice a lui Ion Gheorghe — îndeosebi prin poemele sale lungi, care reabilitează construcția poetică masivă, salvîndu-i complet acel ascuțiș estetic care este spiritul de concentrare, și aplicîndu-o în modul cel mai strict, și totodată transfigurat cu putere, realităților construcției socialiste — face o legătură cu liricii mai tineri și ambițiile lor cele mai îmbucurătoare.

Etapa poetică la care ne-am referit poate fi socotită cu adevărat importantă. Componenții ei nu se pot culca pe întîii lauri cîștigați și vor continua, fără îndoială, să aprofundeze experiența lor de viață, ținînd pasul cu realitățile și victoriile socialismului care, în perspectiva istorică a două decenii, își arată într-o lumină și mai intensă chipul lor măreț.

EMINESCU PE GLOB

Eminescu a fost tradus în majoritatea limbilor de largă circulație : de la cele clasice — latina și ebraica, pînă la cele moderne — germanice, romanice, slave, orientale ; în toate limbile europene există cel puțin o traducere din Eminescu. Numărul limbilor în care sînt atestate traduceri valoroase, cu o circulație universală, se ridică la 31. În afara tălmăcirilor apărute în presă, se cunosc 81 de volume, ediții diferite, la care se adaugă alte 38 de culegeri antologice. Aceste ediții separate, apărute în 28 de limbi, au fost comentate în 52 de studii monografice (dintre care se remarcă peste 15 monografii, unele depășind 500 de pagini), scrise în 16 limbi. Cele aproximativ 120 de titluri de poezii traduse în volumele menționate, cunosc un mare număr de variante publicate de 2 570 ori. O enumerare a limbilor în care am identificat, deocamdată, tălmăciri din Eminescu, ne oferă posibilitatea stabilirii coordonatelor primelor tălmăciri și a ecoului pe care l-au avut, cu specificarea unor volume din cifra totală a edițiilor existente.

1 ALBANEZĂ — Revista *„Shqiperia e Re"* (*„Albania nouă"*), nrr. 376 și 383, publică două traduceri : altele apar în 1934, urmate de volumele apărute în 1939 (Constanța) și 1956 (Tirana).

2 ARABĂ — O primă traducere pare a fi *Rugăciunea unui dac (Salutal Dac)* a lui E. G. Muracade din Damasc (Siria), reprodusă în *fac-simil* de *„Convorbiri literare"*, nrr. 6—9, 1939, ca anexă la un articol ilustrat cu două fragmente din *Luceafărul*, cît și cu fragmente din alte poezii, în aceeași traducere. *Luceafărul* mai apare în ediție separată în 1962.

3 ARMEANĂ — Volumul din 1939, realizat de Siruni, este urmat de un studiu monografic al traducătorului, publicat la București, în 1941, și de un altul, la Erevan, în 1959, semnat de I. Mardarian.

4 BULGARĂ — În revista *„Bălgarska sbirka"*, Sofia, 1894, p. 669, atestăm o primă traducere, *Somnoroase păsărele...*, semnată de poetul D. K. Popov, urmată tot aici, în 1905, de cugetările *Sărmanului Dionis* și de *Din valurile tremii...*, în traducerea lui lui H. Kapitanov. Mai tîrziu apar traducerile în volume (3 ediții separate : în 1933, în 1950, în 1953 ; cît și 2 culegeri : în 1923 și în 1956).

5 CEHĂ — După culegerile din 1927 și 1937, apar 2 ediții separate : în 1939 la Vyskov (Moravia) și în 1963 la Praga.

6 CHINEZĂ — Printre traducerile apărute în presă remarcăm cele identificate în publicația de cunoștințe de literatură universală *„I-pen"* (*„Traduceri"*), Pekin, 1955 : *Ce te legeni..., De ce nu-mi vii..., Pe aceeași ulicioară..., Somnoroase păsărele..., Și dacă...*

7 DANEZĂ — Unele traduceri tîrzii din presă sînt precedate de ecouri asupra vieții și a operei poetului, datînd de la sfîrșitul secolului ; de

LA MIJLOC DE CODRU...

Versiune franceză de D. I. Suchianu

A mi-rout' de bois touffu
Mille oiseaux ont accouru,
Mille oiseaux et mille oiselles
Attirés vers blanche et belle
Clairière des etangs
Ou le fin roseau se tend,
Se detend et se balance
Et reflète ses cadences
Dans l'etang qui se pénetre
Jusques au fond de son être
Et de lune, et de soleils,
Et de vifs oiseaux vermeils,
Et de soleils, et de lunes
Et d'oiseaux cherchant fortune,
Et d'etoiles qui sourient
A l'image de ma mie...

exemplu, un volum de critică, al cunoscutului filolog Kr. Nirop, apărut la Copenhaga, în 1898.

8 EBRAICĂ — Volumul de poezii apărute la Ierusalim, în 1953, este precedat de unele ecouri în presa antebelică și postbelică.

9 ENGLEZĂ — *„New York Herald"* în suplimentul său literar din vara anului 1928, publică în traducerea profesorului Carol Clark *Luceafărul*, *Mortua est !*, *Scrisoarea a IV-a*, însoțite de o notă biografică și de un portret al poetului. Cinci traduceri (*Venere și Madonă*, *Glossă*, *Scrisoarea I*, un *sonet* și *Pe lîngă plopii fără soț...*) reproduce și *„Convorbiri literare"*, din 1939. *„American Slavonik and East European Review"* (New York, 1948, nr. 7) publică studiul lui L. Galdi, *Petőfi și Eminescu*. Concomitent cu traducerile și cu ecourile din presă, apar volume la Londra (1930, ediție prefațată de B. Shaw), altele la Cluj (1938) și la București (1939).

10 FRANCEZĂ — Opera poetului a fost cunoscută în Franța înaintea apariției primelor volume (1890 și 1892), datorită lui L. Bazin. Poezia *La steaua* (sub titlul *„Les etoiles éteintes"*) este inclusă în volumul lui A. Dorchain, *Poesies* (1881—1894), apărut la Paris, Lemerre, în 1895. *„Revue Franco-Roumaine"*, din Paris, publică în 1901 (p. 1031) *Venere și Madonă*. *La aniversara* apare în *„La Revue d'Europe"* (XII, 1902). *Scrisoarea I*, în *„L'Humanité nouvelle"* (XII) ; altele în publicațiile de limbă franceză din Paris, București, Ierusalim. La acestea se adaugă, în afara culegerilor antologice (8), 5 ediții separate apărute la Paris (1890, 1892, 1920, 1934 și 1958) și alte 8 ediții la noi în țară.

11 GERMANĂ — Recenzii la antologia din 1881 (cuprinzînd 19 poezii), apărută la Bonn (reeditată în 1886 — 20 de poezii și în 1889 — 25 de poezii), care include și poezii eminesciene apar încă la 21 martie 1881, în *„Litterarische Beilage der Montags-Revue"*. Traduceri mai publică în timpul vieții poetului și revista care apare la Viena, apoi la Pesta, *„Romanische Revue"* : (*Dorința* — 1887, *Veneția*, *Diana*, *La steaua și Glossă*) (1889) ; la București în *„Bukarester Salon :* (1883—1884 — *Veneția*, *Făt-frumos din tei*) ; în *„Das Literarische Rumänien"* (1884 — *Și dacă...* 1889 — *Mortua est*) ; în Germania, traduceri în presă apar abia după 1892, odată cu *Veneția*, în *„München Neueste Nachriechten"* (18 iulie). Acestea sînt urmate de 21 de ediții separate (2 apărute în Germania în 1901 și, respectiv, în 1937, celelalte la noi în țară), și alte 6 culegeri antologice.

12 GREACĂ — Revista *„Elephteros Tipos"* (iulie-septembrie 1925) din Atena publică articole semnate de Kostas Uranus și K. Bastias, iar traduceri semnate de A. Mistakidis publică *„Valkainki logotehnia"* (*„Literatura balcanică"*) din Atena (1938, nrr. 8—12, pp. 215—219), *„Proodos"* din Almyros (1937, 24/III — *Crăiasa din povești*) și *„Ethnos"* din București (1937, 25/III — *De-or trece anii...*), urmate de un volum de critică (1942), în care sînt incluse și traduceri.

13 GRUZINĂ — Din ceea ce apare în presă, înainte și după apariția volumului din 1956 (Tbilisi), remarcăm articolul *Poezia lui Mihai Eminescu în limba gruzină*, din *„Zaria Vostoka"*, Tbilisi, V, 1956.

14 IDIȘ — În presa de limba idiș apar ecouri la antologia poetului Salomon Segal (Viena, 1922), care include 21 de poezii eminesciene. Poeziile *Melancolie* și *Somnoroase păsărele...* sînt reproduse și în *„Convorbiri literare"*, 1939.

15 INDONEZIANĂ — *Împărat și proletar* (fragmente apar în publicația *„Harian Rakjat"* din Djakarta, 1960), în traducerea lui Anantaguna și Wurjanto (poezia este inclusă într-un articol despre viața și opera poetului). Articole mai apar în *„Suluh Indonezia"* și *„Merdeka Minggu"* din 1960.

16 ITALIANĂ — După antologia lui Canini, *Libro dell'amore* (Venetia 1887 — vol. al II-lea, 1888 — vol al III-lea, 1890 — vol. al IV-lea), care publică *Sonete II, III* și *Dorința*, revista *„Nuova Rassegna di Letterature moderne"* publică sonetul *Venetia* în traducerea lui Pier Emilio Bossi. Volume separate apar în 1927 (Firenze), 1941 (Modena), 1964 (Torino) ; alte culegeri antologice în 1882, 1907—1908, 1941, 1961.

17 JAPONEZĂ — *Luceafărul* (fragmente) în revista *„Floarea"* (Tokio, 1922, în traducerea lui Ubusaka). O altă variantă a *Luceafărului*, integrală, apare în *„Revista Academiei Naționale"* (Tokio, VI, 1936), în traducerea lui G. Băgulescu ; în aceeași revistă apare și *Peste vîrfuri* reprodusă de *„Convorbiri literare"*, 1939, după care Takana Haruni include 7 poezii în *Antologia* sa de literatură universală (Tokio, 1960).

18 LATINĂ — Sonetul *Veneția*, *Mircea et Baiazedus* și *Pugna apud Rovinas (Scrisoarea a III-a*, fragmente), *Luna (Scrisoarea I*, fragmente), *Indicibus meis (Criticilor mei)*, *Serie malorum longae... (Dintre sute de catarge...)*, *Hesperus (Luceafărul)*, *Glossa*, *Et si... (Și dacă...)*, *Pennis conheis... (Cu penetul ca sideful)*, *Carmen metro antiquo compositum (Odă — în metru antic —)*, *Imperes praeter populos... (Pe lîngă plopii fără soț...)*, *Nox media pulsatur... (Se bate miezul nopții...)* în *„Soimii"*, București, 1925—1928 ; altele, ulterior, în alte reviste.

19 LETONĂ — Traduceri și ecouri apar în presă înaintea și după apariția volumului din 1959, la Riga.

20 MACEDO-ROMÎNĂ — Volumul din 1940 (*Luceafărul* și *Călin — file din poveste*), mai degrabă o adaptare a textului original.

21 MAGHIARĂ — Primele traduceri (6) apar în săptămînalul *„Szilagy Somlyo"* (*„Șimleul Silvaniei"*), urmate de studiul *Alecsandri și Eminescu* (de D. Armin), în revista *„Alföld"* (Arad), la 1889 ; în 1895 apar studiile monografice ale lui Illes Cristea și Szocz Geza. Volume separate apar la Budapesta (1947 și 1953) și la noi în țară (încă 11), în afara altor 3 antologii.

22 POLONĂ — Concomitent cu volumele din 1922, 1933 și 1960, articole și studii în presă.

23 PORTUGHEZĂ — Se cunosc doar unele ecouri în presa antebelică. Fernando Peixoto include 3 poezii în a sa *Lingua romena (Lisboa*, 1940).

24 RUSĂ — Academicianul F. Korș semnează o primă tălmăcire a sonetului *Oricîte stele...*, în revista *„Russkaia misl"* (nr. 3, p. 168) din Petersburg, în 1891. Alte traduceri și articole mai apar în presa de la sfîrșitul secolului, urmate în 1928 și 1936 de culegeri antologice, și, apoi, după război, de 6 volume, ediții separate (1950, 1958, 1959, 1961, 1962, 1963) și de 5 antologii (1950, 1954, 1958, 1959, 1960), însumînd cel mai mare număr de poezii și ediții străine, în comparație cu alte limbi.

25 SÎRBĂ — Traducerile și ecourile în presa antebelică și postbelică sînt urmate de volumele din 1954, 1955 și 1963.

26 SLOVACĂ — O bună parte din poeziile incluse în volumul din 1956 sînt traduse în 1897—1899 (*Peste vîrfuri*, *Oricîte stele...*, *De cîte ori, iubito...*, *Înger și demon*, *Împărat și proletar*, *Scrisoarea a II-a* etc.). Romanul *Geniu pustiu* și poezia *Departe sunt de tine...*, au fost reproduse de *„Convorbiri literare"*, 1939.

27 SPANIOLĂ — Revista latino-americană *„Atlantida"* publică în 1921 (nr. 153, din 3 martie) 6 poezii : *La steaua*, *Mai am un singur dor*, *Somnoroase păsărele...* etc. În revista *„La Gaceta Literaria"* din 1931 (V, Madrid) semnalăm substanțialul studiu *M. Eminescu*.

28 SUEDEZĂ — Revista *„Ergo"*, din Uppsala, publică în 1928 poeziile *Lasă-ți lumea... Mai am un singur dor*, *Ce te legeni...*, ca anexă la un studiu semnat de Hjalmar Psilander ; în aceeași traducere încă 5 poezii : *Cu mine zilele-ți... Și dacă... Somnoroase păsărele...*, *Glossă*, *Revedere*, *Cînd amintirile...*, un articol și șapte fragmente din poezii diferite pe care le reproduce și *„Convorbiri literare"*, 1939. Alte traduceri mai includ unele antologii din 1920 și 1921.

29 TĂTARĂ — În presa postbelică apar articole ilustrate cu traduceri, iar în 1957 o crestomație de texte literare, apărută la București, include *Somnoroase păsărele...*

30 TURCĂ — Basmul *Făt-frumos din lacrimă*, poeziile *Împărat și proletar* și *Scrisoarea a III-a* (fragmente) apar în crestomațiile din 1952, 1957 și 1958.

31 UCRAINEANĂ — După antologia (ruteană) din 1908, care include 8 poezii în traducerea poetului Vasili Șciurat, presa postbelică publică traduceri și articole, complinite în 1952 cu un volum de *Poezii* (Kiev), ce include 98 de titluri, comentate mai apoi într-un studiu, editat în 1958.

Dumitru COPILIN

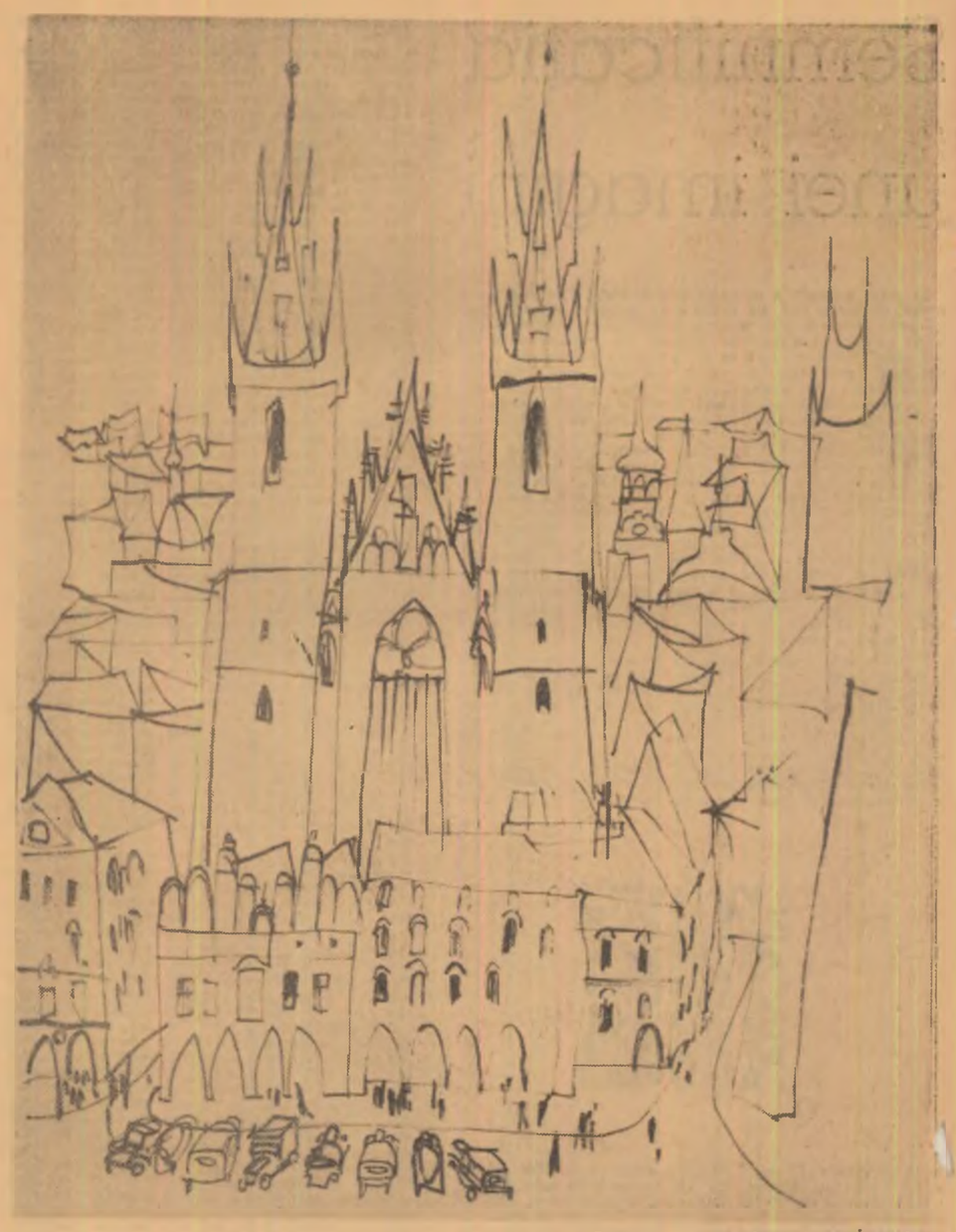

Desen de EUGEN MIHĂESCU

MERIDIANE LITERARE

JACK LONDON

Studiul lui Philip S. Foner, **Jack London — un răzvrătit american (Jack London — An American Rebel)**, poate fi socotit un manifest pentru o literatură realistă, socială, umană. „Firul Ariadnei" în această carte e un fir de singe. Singele și dogoarea palmelor extenuate ale muncitorului Jack London ne întîmpină în fiece pagină. Truda sa, truda părinților săi, truda clasei sale copleșește.

„Am devenit socialist la 17 ani" (p. 150), mărturisește London. Autorul studiului exclamă : **„Pur și simplu nu putea înțelege cum e posibil să pretinzi unor ființe omenești o muncă atît de grea"** (pag. 30). Efortul lui Jack și al celor care-l înconjoară în proporții de epopee. O epopee a suprasolicitării fizice, a foametei, a demoralizării. **„Singurele alternative îngăduite de societate erau : sinuciderea prin supramuncă și vagabondajul"** (pag. 31). Vagabond, marinar, salahor, polițist, muncitor, căutător de aur, pușcăriaș — pretutindeni, mereu — Jack London e urmărit de tovărășia obsedantă a căutării adevărului, cristalizat în litera tipărită.

Pentru a face înțeleasă evoluția etică și politică a scriitorului analizat, Ph. S. Foner citează un fragment din caietul de însemnări al lui London : e vorba de un extras din **Manifestul Comunist.**

Între această notă făcută la 13 ani și strigătul din conferința **Spiritul revoluționar al proletariatului american**, ținută zece ani mai tîrziu la Universitatea din California, e numai un pas :

„Ce reprezintă aceste date ? Ele dovedesc că Revoluția e aici, prezentă. Sîntem în mijlocul ei. Crește cu fiece zi. Nimeni nu-i poate scăpa. E covîrșitoare !" (p. 88).

Biograful ne conduce cu măiestrie, din baricadă în baricadă, prin această revoluție continuă, care a fost viața luptătorului pentru izbînda drepturilor naturale și sociale ale omului, Jack London. Îl urmărim, pe rînd, ca autor de articole, de nuvele cu caracter social, orator în întrunirile partidului socialist, scriitor de romane realiste, propagandist al „Societății socialiste inter-universitare", flacără vie arzînd pretutindeni. Luptător intransigent, în cadrul partidului, împotriva intelectualității mic-burgheze, strecurată în rîndurile sale, Jack London se lasă el însuși prins în capcana idealurilor meschine ale acesteia.

Dacă, pe plan ideologic, luptă împotriva dorințelor de înavuțire, ele își fac loc în viața sa personală. Caracterul lui Jack London e minat de acea latură a gîndirii sale ce pactizează cu filozofia reacționară a lui Nietzsche. Jack London se retrage din partid. Peste viața lui cade o perdea de întuneric. Nu mai are pe ce se sprijini. Omului îi lipsește idealul pentru care să lupte. Jack London se sinucide.

Philip S. Foner (autor al unor studii ca **Afaceri și sclavie, Istoria mișcării muncitorești din Statele Unite, Mark Twain — critic social**), membru fondator al Școlii de științe sociale, a știut să scoată în relief adevărata figură a scriitorului american, proiectată pe fundalul în veșnică mișcare a societății contemporane lui. Ca profesor de istorie a muncitorimii în numeroase sindicate, el ne inițiază în complexa dezvoltare a forțelor de muncă și a relațiilor de producție din epoca analizată și, cu spirit critic marxist, luminează fără partinire întreg drumul lui Jack London, cu aventurile și căderile trăite. Fragmentele din opera scriitorului, publicate în continuarea studiului, certifică acuratețea critică a cercetătorului.

Mihai RĂDULESCU

VULPILE

de Lilian Hellman

Publicul capitalei va avea prilejul să se întîlnească în curînd cu una dintre operele importante ale dramaturgiei americane, piesa **Vulpile** de Lilian Hellman, operă calificată, încă de la apariția ei, în anul 1939, de presa americană ca **„una dintre cele mai palpitante și necruțătoare drame ale stagiunii teatrale"**.

Aparținînd grupului dramaturgilor americani, care cu începere din deceniul al 4-lea al secolului nostru, s-au manifestat ca scriitori progresiști, autoarea a izbutit în majoritatea pieselor sale **(The Children's Hour — Ora Copiilor, Days to come — Zilele care vor veni, The little Foxes — Vulpile,** și urmarea ei **Toys in the Attics — Jucăriile din pod)** să înfățișeze într-o viziune critică societatea americană contemporană, uneori mai profund și cu mai adîncă rezonanță decît Faulkner și Caldwell, scriitori preocupați să înfățișeze în chip veridic aceeași societate.

După succesul repurtat pe diferite scene, **Vulpile** a fost transpusă de autoare și pe ecran. În film, protagoniștii erau Bette Davis și Herbert Marshall. Nu de mult, la Paris, apreciata actriță franceză Simone Signoret și-a făcut reintrarea în teatru, în rolul principal al piesei.

Inspirată de viața plantatorilor din sudul Statelor Unite ale Americii, autoarea abordează în drama **Vulpile** universul pietrificat în patriarhal al familiilor în care, o dată cu anul 1900, pătrunde mentalitatea capitalistă : **obsesia căpătuielii, prin orice mijloace.**

Lumea mărunță a capitaliștilor corupți, a „vulpilor" simbolice, este o lume meschină, în care lipsa de respect față de legi și față de om își are prioritate.

Dintre personajele piesei — personaje care se mișcă minate de aceste intenții și care, deși **se trag pe sfoară unele pe altele**, sînt unite în fața pericolului de a fi prinse și demascate — frații Hubbard — Ben, Oscar și Regina — sînt plămădiți din aceiași aluat.

Ben — cel mai mare dintre frați — este cinic, egoist, singuratic, **plin de inițiative valoroase, în aparență, dar veroase în fapt.**

Oscar a făcut din soția lui Birdie, pe care n-a iubit-o niciodată, o sclavă, o alcoolică. Ea își înăbușă revolta în „licoarea uitării". Educația pe care Oscar a dat-o fiului său, Leo, este, firesc, aceea a unei unelte la îndemîna propriului tată.

Regina — sora lor — o femeie frumoasă, vanitoasă, perfidă, s-a căsătorit cu un plantator bogat, Horace, ca să aibă bani, să poată duce o viață ușoară, frivolă, în care nu contează armonia căminului, ci numai satisfacerea propriilor sale capricii.

Oscar și Ben au acaparat, fără consimțămîntul lui Horace, acțiunile sale, pe care le vor învesti într-o afacere ce le va aduce profituri mari. Din întîmplare, Horace află acest lucru și îl mărturisește Reginei înainte de moarte. Ea își amenință frații că-i va denunța dacă în schimbul tăcerii nu i se va oferi 75 la sută din profitul obținut. Tranzacția este acceptată. Cuvintele lui Ben, rostite cu acest prilej sînt profetice : **„Stau și mă gîndesc, Regina. Lumea e deschisă pentru oameni ca tine și ca mine. Sînt sute de Hubbarzi în întreaga Americă. Nu pe toți îi cheamă Hubbard, dar într-o zi vor stăpîni toată America".**

Fiica Reginei, Alexandra, deși foarte tînără și lipsită de experiență, reușește să descopere ticăloșia celor din jur, lanțul minciunilor convenționale în care se zbate. Hotărîtă să-și părăsească familia, nu mai vrea să stea cu brațele încrucișate și să privească **„oameni care înghit pămîntul, și-l înghit și pe oamenii de pe fața lui".**

Caracter modest, înflăcărat și cinstit, Alexandra este imaginea luptătorului pentru fericirea aproapelui, pentru apărarea purității vieții de tot ce e urît, josnic și murdar. În intervenția pe care o declanșează hotărîrea ei, se întrevede forța înnoitoare ce se opune și va porni lupta împotriva tuturor Hubbarzilor care populează America.

De la primele repetiții și pînă la spectacol, străbatem în aceste zile o cale laborioasă, de eforturi și de muncă susținută, pentru ca fiecare actor să se integreze cît mai veridic în rol, în așa fel încît spectatorii să poată aprecia obiectiv, o dată cu ridicarea cortinei, valoarea și adevărul piesei scrise de Lilian Hellman.

Dinu IANCULESCU

JEAN GIRAUDOUX

Critica și publicul i-au fost favorabile. Charles du Bos, Albert Thibaudet, A. Beguin l-au privit cu entuziasm manierat. „Nu e nici un mijloc, afară de barbarie, pentru a rezista surîsului lui Giraudoux" — *spunea André Gide.* „Pentru noi toți cei care am jucat piesele lui — *scria Louis Jouvet* — a fost o revelație și o surpriză să vedem și să simțim pentru prima dată publicul într-o stare de atenție comodă, constantă și emoționantă, și să încercăm liniștea fermecată a unei săli răpite de magia încantației pe care o dă numai poetul". *Pronosticatorii grăbiți să-l înmormînteze pe Giraudoux au constatat surprinși că cei de astăzi gustă teatrul lui la fel ca și părinții lor, iar criticii continuă să-l studieze. Denigratori ? În jurul anului 1930 — doar mediocrități ca Lucien Dubech, René Doumic, M. Azaïs. Mai tîrziu — existențialiștii, probabil (după butada unui critic englez) tematori că opera lui Giraudoux le amenință, în ochii publicului, „paradisul" lor. Sartre nu pierde ocazia, discutîndu-l pe Giraudoux, să aducă vorba despre purici și jeg. Alții încearcă zadarnic să-i împrumute un costum de existențialist (Chris Marker).*

Giraudoux s-a născut, ca și Apollonul lui, la Bellac, în 1882, dintr-o familie de funcționari, de origine țărănească. Absolvă la Paris Școala Normală Superioară și se împrietenește în 1907 cu Bernard Grasset, viitorul lui editor. În timpul războiului, două răni îi aduc decorații. Din 1921 lucrează (ca și Alexis Léger) la Quai d'Orsay, în special la serviciile de presă și de propagandă. Publică romane, povestiri, eseuri. În 1928 îl cunoaște pe Louis Jouvet. Se contura, după război, în teatrul francez, o reacție împotriva platitudinii antebelice naturaliste (H. Becque) sau bulevardiere (G. de Porto-Riche, A. Capus). Prin elevii lui Jacques Coppeau — Louis Jouvet și Charles Dullin — un nou stil triumfă în teatru. Giraudoux devine unul dintre cei mai caracteristici autori ai noului stil. În 1934 primește incredibilul post de inspector al legațiilor și al punctelor consulare franceze din toată lumea. Mai tîrziu, în 1939, este numit Comisar la Informație, ceea ce îl face pe Aragon să exclame „Casandra la Propagandă !". *Războiul, pe care pacifistul comisar îl presimțea din 1935, izbucnește și, după înfrîngerea unei Franțe care credea că-l poate opune pe Giraudoux lui Goebbels, poetul pleacă în sud, refuzînd colaborarea cu naziștii. Moare — în chip enigmatic — în 1944, lăsînd două piese de teatru postume.*

Astăzi, romanele lui sînt mai puțin citite. S-a vorbit despre „prețiozitatea" lor, și cu dreptate. De fapt „prețiozitatea" este o atitudine ambivalentă și dacă poate duce, ca în cazurile lui John Lyly, a d-rei de Scudery și a afinilor lor la jocuri gratuite de artificii, poate fi, în schimb, ca pentru Gongora și familia lui de spirite, instrumentul explorărilor în adîncuri. Cu mult regret trebuie spus că romanele lui Giraudoux se apropie mai de grabă de linia Lyly și că Simon le Pathetique *este un fel de* Euphues *modern. Sintaxa mirifică nu acoperă lipsa substanței epice. Șarmante și mondene, eroinele lui Giraudoux — Malène, Julliette, Suzanne, Stephy — dispar, inconsistente, în atmosfera „dintre cele două războaie". Problemele lor, evaziunea, schimbarea personalității sau, mai simplu, flirtul cuplului* a la mode *sînt la fel de „datate".*

Ca și John Lyly, după roman, Giraudoux se îndreaptă spre teatru. (Paralelismul cu Lyly poate continua. Sapho și Phaon — *1582, este un fel de pre-*Ondine — *1939, iar* Endymion — *1586, precede* Intermezzo — *1933). Aici Giraudoux dă măsura seriozității sale, corectată de umorul continuu, la rîndul lui corectat de o anumită naivitate cuceritoare. Nu-și inventă decît rar subiectele. Ca și elizabethanii, reface subiecte mai vechi, de multe ori mitologice* (Amphytrion 38 — *1930 ;* Războiul Troiei nu va avea loc — *1935 ;* Electra — *1937), sau biblice* (Judith — *1932 ;* Sodoma și Gomora — *1943). Mitul se transformă însă : zeii rămîn în al doilea plan, uneori parcă prădă ironiei, ca bietul Jupiter din* Amphytrion 38. *Conflictul este inter-uman, de obicei între umanitatea înțelegătoare și generoasă și oarba intransigență. În* Războiul Troiei, *șefii greci și cei troieni ajung la o înțelegere, Elena poate fi înapoiata, pacea și armonia pot fi păstrate, dar fanatismul meschin al unor personaje de mina a doua aprinde facla conflictului. În* Electra, *Egist, asasinul lui Agamemnon, își răscumpără vina prin dragostea pentru cetatea lui, Argos. Electra însă, intransigentă în dorința răzbunării, îl împinge pe Oreste la uciderea lui Egist, deși știe că doar acesta poate salva Argosul de invazia corintienilor. Justiția absolută este satisfăcută, dar cetatea e în ruine. Acțiunea se reduce la minimum, accentul fiind pus pe conversație și pe tirada poetică. Situațiile sînt vivificate de inteligența și de lirismul distins al personajelor. În jurul nucleului grav se mișcă o aură de metafore, ironii și anacronisme.*

Astfel, teatrul lui Giraudoux este un teatru poetic. Uneori pare că intră în domenii semi-reale ; de fapt s-a spus despre fantomele lui Giraudoux că nu sînt decît incintătoare glume ale inimii. Dar și cele mai reale personaje ale lui Giraudoux sînt cuprinse adesea de o poetică „transă". În această stare, vorbele se aplică pe adevăr, chiar dacă aparent vin în contratimp cu el. E situația servitorilor familiei Wittenstein, în Ondine, *servitori care, în ziua nenorocirii încep deodată să vorbească în versuri. Starea poetică umple personajul care „are ceva de spus", pentru că a înțeles ceva, s-a lovit brusc de esențial.* „Rătăcește prin castel — *spune Regele Ondinilor despre cavalerul Hans* — vorbește singur. Așa fac oamenii cînd se izbesc de un adevăr, de o simplitate, de o comoară. Devin ceea ce ei numesc nebuni. Sînt deodată logici, nu abdică, nu se însoară cu cea pe care n-o iubesc, au raționamentul plantelor, al apelor, al zeilor, sînt nebuni".

Conceput astfel, teatrul nu poate fi decît ironic și divinatoriu. „Dar nu ca falsele profeții care dau nume și date" — *protestează Giraudoux. El dorește* „o profeție care să releve oamenilor aceste adevăruri uimitoare — că cei care trăiesc trebuie să trăiască, că trebuie să moară, că toamna urmează verii, că primăvara urmează iernii, că există patru elemente, fericire, milioane de catastrofe, că viața este realitate, că este vis, că omul trăiește prin pace, că omul trăiește prin singe — pe scurt, ceea ce ei n-ar observa niciodată". *Din păcate, acest fel de profeți, și Giraudoux printre ei, nu înțeleg suferința — mai ales cea a oamenilor de rînd — și cred că pot lupta împotriva ei ignorînd-o. Dramele lui Giraudoux nu sînt decît drame ale seninătății.*

Toma PAVEL

COMITETUL DE REDACȚIE

Eugen BARBU (redactor șef), I. D. BĂLAN (redactor șef-adjunct), Marin BUCUR, Gica IUTEȘ, Cornelia LEU (secretar general de redacție), Al. OPREA (redactor șef-adjunct), Dumitru SOLOMON, Nicolae STOIAN, Romulus ZAHARIA.

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.54 ; 11.38.51, 12.16.10 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99 ; Abonamente : 9 lei — 3 luni ; 18 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii

40.220